

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra regionálního managementu

Diplomová práce

Etika a ekonomie v průběhu dějin ekonomického myšlení

Vypracoval: Bc. Nikola Podhorová
Vedoucí práce: PhDr. Miloslav Lapka CSc.

České Budějovice 2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Nikola PODHOROVÁ**
Osobní číslo: **E13721**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Strukturální politika EU a rozvoj venkova**
Název tématu: **Etika a ekonomie v průběhu dějin ekonomického myšlení**
Zadávací katedra: **Katedra regionálního managementu**

Zásady pro vypracování:

Cíl práce:

Cílem diplomové práce je ukázat a popsat vzájemný vztah etiky a ekonomie z hlediska procesu jejich oddělování a návratu. Analytická část je zaměřena na povědomí firem o možnostech "green economics", a "green growth" ve vybraném kraji a jak ovlivňuje tato znalost (neznalost) jejich rozhodování.

Metodika práce:

1. Studium odborné literatury vybrané problematiky. Literární rešerše a vývoj základních pojmů (ekonomika, etika Maxe Webera, green economics, green growth)
2. Historické srovnání ekonomického myšlení, vývoj a význam protestantské etiky v díle Maxe Webera, vzájemný vztah etiky a ekonomie na vybraných příkladech.
3. Praktická část. Kritické zhodnocení "green economics", a "green growth" na příkladu vybraných firem v regionu z hlediska vztahu environmentální etiky a ekonomie.

Použité metody: primární data z terénního šetření (vlastní empirický průzkum pomocí dotazníku a rozhovorů), sekundární data - sebereprezentace firem a datové soubory ČSÚ a SocioWeb.

Rámcová osnova:

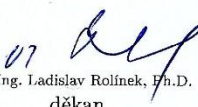
1. Úvod 2. Literární rešerše problematiky a pojmů 3. Zaměření, cíl, studie, hypotézy, 4. Analýza srůstání/oddělování ekonomie a etiky (Max Weber) 5. Výsledky empirického šetření 6. Interpretace výsledků šetření 6. Závěry 7. Summary 8. Přehled použité literatury a zdrojů, Přílohy.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **50-60 stran**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**
Seznam odborné literatury:

1. Etzioni, A. (1995). Morální dimenze ekonomiky. Praha: Victoria Publishing.
2. Loužek, M. (2005). Max Weber. Praha: Karolinum.
3. Holman, R. a kol. Dějiny ekonomického myšlení. Praha: C. H. Beck.
4. Buchholz, T. G. (1993). Živé myšlenky mrtvých ekonomů - Úvod do moderních ekonomických teorií. Praha: Victoria Publishing.
5. Dytrt, Z. a kol. (2006). Etika v podnikatelském prostředí. Praha: Grada Publishing.
6. Weber, M. (2009). Metodologie, sociologie a politika. Praha: OIKOYMENH.
7. Smith, A. (2001). Pojednání o podstatě a původu bohatství národů. Praha: Liberální institut.
8. Sen, A. (2002). Etika a ekonomie. Praha: Vyšehrad.
9. Mlčoch, L. (2000). Ekonomické a společenské změny v české společnosti po roce 1989 /alternativní pohled. Praha: Karolinum..
10. Kožmín, Z., & Trávníček, J. (1998). Na tvrdém loži z psího vína. Brno: Jota-Books
11. Brian, M., & Berry, T. (2000). Designing the Green Economy: The Post-Industrial Alternative to Corporate Globalization: The Post-Industrial Alternative to Corporate Globalization. United States: Rowman & Littlefield.
12. Green growth, green profit: how green transformation boosts business. (2011). New York: Palgrave Macmillan.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Miloslav Lapka, CSc.**
Katedra regionálního managementu

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2013**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2015**

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studená 13 (20)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 26. března 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Etika a ekonomie v průběhu dějin ekonomického myšlení“ vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 15. 4. 2016

.....

Bc. Nikola Podhorová

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Miloslavu Lapkovi, CSc. za metodickou pomoc, cenné rady a připomínky, které mi při jejím zpracování poskytl. Dále bych ráda poděkovala Mgr. Petru Křížovi za korekturu a hodnotná doporučení. Současně chci poděkovat celé své rodině a příteli za podporu a trpělivost.

OBSAH

1 Úvod	3
2 Ekonomie a etika	5
2.1 Ekonomie.....	5
2.2 Dějiny ekonomického myšlení.....	7
2.2.1 Starověk.....	7
2.2.2 Starověké Řecko.....	7
2.2.3 Starověký Řím.....	8
2.2.4 Merkantilisté.....	9
2.2.5 Kameralisté.....	10
2.2.6 Filozofové přirozených zákonů.....	11
2.2.7 Fyziokraté.....	12
2.2.8 Klasická politická ekonomie.....	15
2.2.9 Německá historická škola.....	17
2.2.10 Rakouská škola.....	20
2.2.11 České ekonomické myšlení.....	22
2.3 Etika.....	24
2.3.1 Ekologická etika.....	30
2.3.2 Max Weber.....	33
2.3.3 Protestanská etika a duch kapitalismu.....	34
2.4 Green Growth a Green Economy.....	39
3 Metodologie	52
3.1 Cíl práce.....	52
3.2 Struktura práce.....	52
3.3 Zdroje dat.....	52
3.4 Využité metody.....	53
3.5 Sběr dat.....	54

4 Výsledky	56
5 Závěr a diskuse	71
6 Summary	76
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	77
SEZNAM GRAFŮ, OBRÁZKŮ A TABULEK.....	81
SEZNAM PŘÍLOH	82

1 Úvod

Vývoj etiky a ekonomie se datuje již od starověku, avšak od té doby došlo k obrovskému vývoji a rozvoji obou vědních disciplín. V průběhu celé historie docházelo k vzájemnému oddělování a propojování obou těchto pojmů, což také pomáhalo k utvoření tak komplexních věd, jakými jsou ekonomie a etika dnes. Oba pojmy umožnily vznik nových směrů a různých pohledů, které ovlivnily jak samy sebe, tak i ostatní vědy a idey. V dnešní době je sice možné, že dochází spíše k oddělování nežli k propojování, ale praktický význam a cíl obou vědních disciplín se příliš nezměnil. Bohužel jak etika, tak ekonomie jsou dnes v lidském rozhodování poněkud na ústupu. Ve stále zrychlujícím se životním tempu u jednotlivce převládá rychlé rozhodování bez rozmyslu, které mnohdy nedbá ekonomických základů ani etických principů, ale pouze momentálních zájmů.

V diplomové práci na téma „Etika a ekonomie v průběhu dějin ekonomického myšlení“ se snažím především o stanovení vývoje ekonomického a etického myšlení v kontextu s historickými změnami a jejich důsledky. Práce je rozdělena na dvě hlavní kapitoly. První, teoretická část, je zaměřena na význam etiky a ekonomie. Jde především o definování etiky a ekonomie, jejich nejdůležitějších zástupců, jež svými činy a myšlením ovlivnili vývoj jednotlivých věd, či zapříčinili vznik nových směrů. Jsou zde zachyceny významné myšlenkové proudy, které umožnily vývoj ekonomického myšlení a etiky. Tato část zároveň zahrnuje nedávno vzniklé pojmy Green Growth a Green Economy, které by v budoucnu mohly ovlivnit fungování života lidí a zároveň umožnily zachování vzácných přírodních zdrojů nejen pro současné lidstvo, ale především pro budoucí generace. Jedná se o spojení ekonomie a etiky s udržitelností a společenskou odpovědností vůči přírodě a kvalitě lidského života.

Analytická část práce se zaměřuje na zjištění povědomí firem o pojmu Green Economy. Toto zjištění bude prováděno především prostřednictvím osobních rozhovorů a dotazníkového šetření na území Jihočeského kraje, kde se respondenty stanou společnosti fungující na tomto území. Díky tomuto šetření bude možné odpovědět na výzkumnou otázku, která zní: Mají společnosti povědomí o pojmu Green Economy a řídí se jeho principy? Dále pomocí doplňujících otázek a dalších výzkumných nástrojů bude možné odhalit další zajímavosti z fungování společností, zdali nesouvisí s Green Economy a neobjevují-li se zde určité vzorce jednání nebo podobného chování společností vzhledem

k určitým tématům a skutečnostem. Průzkum z důvodu anonymity respondentů nebude zveřejňovat jednotlivé odpovědi z pohledu zaměření společnosti, jejich sídla a jiné.

Jsem si vědoma ambiciózního vymezení obecného cíle práce zmapovat vztah etiky a ekonomie z hlediska jejich vzájemného oddělování a přibližování. To je interdisciplinární přístup, vyžadující navíc znalosti z dějin ekonomie. Proto jsem se soustředila jen na vybrané uzlové body, tak jak jsou uvedeny v osnově práce, a které jsou popsány v základní literatuře. I přes zjevné omezení tohoto způsobu prezentace, kdy hrozí, že opomene určité důležité skutečnosti, je to cesta etického rozměru, „problému“ současné ekonomie a kontextu Green Economy. Cílem tedy není vyčerpávající historický přehled vývoje etiky a ekonomie, ale jejich kontext.

2 Ekonomie a etika

Tato kapitola obsahuje definování pojmů ekonomie, dějiny ekonomického myšlení a důležité autory, pojem etika a protestantská etika.

Ekonomie je zde uvedena z důvodu potřeby vysvětlení celkového pohledu na tuto vědu a rozebrání jednotlivých kapitol jejího vývoje od starověku až po období, které je pro tuto diplomovou práci nezbytné. Všechny školy a směry ekonomického myšlení zde nejsou uváděny i přesto, že znamenaly důležitý vývoj ekonomie, avšak pro cíl této práce jsou irelevantní.

Na etiku je zde nahlíženo z více pohledů. Nejdříve dochází k objasnění samotného pojmu etika a jejich největších představitelů, kteří měli významnou roli při jejím utváření. Následně je zde rozebrána důležitá osobnost Maxe Webera a jeho kniha *Protestantská etika a duch kapitalismu*. Avšak etika sama o sobě má mnoho různých odlišností, proto je zde uváděna i ekologická etika z důvodu potřeby návaznosti na Green Economy (zelená ekonomie) a Green Growth (zelený růst). Tyto dva pojmy spolu víceméně souvisí, jsou komplementární a lze říci, že jsou i substituovatelné.

2.1 Ekonomie

Slovo ekonomie vzniklo z řeckých slov oikos = dům, nomos = pravidlo, zákon. Název vychází z díla antického autora Xenofona „Oikonomikos“ (4. století před Kristem), které se zabývá správným postupem, jež byl potřeba při správě majetku v patricijských domech.

Vznik ekonomie jako vědní disciplíny se datuje až v 18. století a došlo k němu oddělením od filozofie morálky. Za zakladatele je považován skotský filozof Adam Smith, jehož dílo z roku 1776 s názvem *Bohatství národů* lze obecně pokládat za základ ekonomie jako vědy.

Pojem ekonomie se zabývá chováním jednotlivců. Všechny firmy, banky a vláda (tedy instituce) jsou převáděny na jednotlivce a jsou zkoumány principy jejich ekonomického jednání. Proto se tedy říká, že ekonomie je věda o lidském jednání. Veličiny, které mohou ovlivňovat ekonomické jednání, nejsou často objektivně měřitelné. Mnohdy jsou to pouze subjektivní pocity, jako je strach, důvěra, nálada apod. V podstatě to jsou pocity, které nelze jakkoliv měřit a ani sdělit. V tomto se nachází rozdíl mezi společenskými a přírod-

ními vědami. Ekonomie je z tohoto důvodu považována za ne zcela exaktní vědu. Ekonomie má mnohem větší vztah k politice než kterákoliv jiná věda. Slovo ekonomika vzniklo z řeckého slova, které označovalo „toho, kdo spravuje domácnost.“ (Mankiw, 1999)

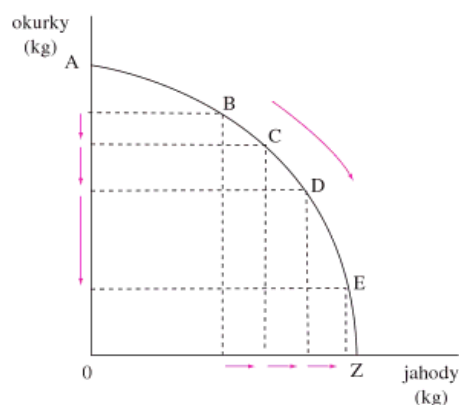
Nejdůležitějším předpokladem, z kterého ekonomie vychází, je, že lidé se chovají racionálně. Racionalitu lidského chování lze nalézt v cestách, které člověk volí tak, aby dospěl ke svým cílům co nejlépe.

Ekonomie se zaměřuje na racionální rozhodování společnosti v podmínkách vzácnosti. Je také o tom, jaká rozhodnutí jednotliví lidé provádějí za různých situací, jak nakládají a hospodaří se zdroji vzácnými, a jak je dále využívají a rozdělují mezi sebou.

Tudíž člověk musí rozhodnout o efektivní alokaci zdroje – tedy jak rozvrhnout příležitosti, které povedou k tomu, aby jedinec maximalizoval svůj prospěch. Převážná většina zdrojů, které lidstvo využívá, jsou vzácné, tudíž rozhodování v podmínkách vzácnosti je považováno za univerzální jev lidského života. Člověk se snaží o rozdělení svého vzácného zdroje mezi více příležitostí a následně porovnává dosažené přírůstky uspokojení z těchto příležitostí. Racionální rozhodování v podmínkách vzácnosti je definováno na modelu hranice produkčních možností. (Holman, 2011)

Křivka AZ na grafu 1. je pojmenována jako hranice produkčních možností. Zobrazuje veškeré možné kombinace dvou statků, které můžeme získat s daným zdrojem. Vypouklý tvar křivky je ovlivněn zákonem klesajících výnosů. Optimální bod na hranici produkčních možností by se nacházel v takovém místě, kde bylo dosaženo stejného přírůstku uspokojení z těchto příležitostí. Racionální rozhodování v podmínkách vzácnosti je definováno na modelu hranice produkčních možností. (Holman, 2011)

Graf 1: Hranice produkčních možností

Zdroj: Ekonomie, Robert Holman

Lidé se chovají podle ekonomických zákonů i přesto, že je nikdy nestudovali a tyto zákony ani neznají. V případě, kdy by se podle těchto zákonů nechovali, brzo by poznali, že by tím uškodili sami sobě. Racionalita člověka spočívá tom, že neopakuje své chyby, ale poučuje se z nich.

2. 2 Dějiny ekonomického myšlení

2. 2. 1 Starověk

Již občané starověkých říší se museli zabírat základními ekonomickými otázkami. Z poznatků, které jsou známé v dnešní době, je zřejmé, že už řečtí filosofové helénistického období posuzovali některé ekonomické jevy a zabývali se jimi ve svých dílech.

Avšak v období starověku ekonomie nepředstavovala samostatnou vědní disciplínu, nicméně se stala součástí dvou velkých oborů – filosofie a etiky. Myšlení filozofů ovládalo především hledání spravedlnosti, proto je pochopitelné, že v dílech objevujeme zejména soudy o ekonomickém chování lidí a také to, jak byla společnost uspořádána jako celek. (Hytha, 2010)

2. 2. 2 Starověké Řecko

V dílech velkých řeckých filozofů lze postřehnout důležité ekonomické myšlenky. Sledovali, jak ušlechtilé morální hodnoty ustupovaly peněžním zájmům a hromadění bohatství. Kladli si otázku, zda je chyba ve člověku či demokracii. Při snaze tuto otázku vyřešit se snažili nalézt přirozenou spravedlnost, avšak jejich názory se odvíjely od doby, ve které žili. Tyto filozofy zneklidňovaly obzvláště peněžní vztahy mezi lidmi, které narušovaly tradiční naturální zemědělskou ekonomiku. Byli si vědomi, že peněžní směna je důležitou součástí ekonomické prosperity. Ovšem také se obávali demoralizujícího vlivu peněz na člověka a na vztahy mezi lidmi. Jejich snahou se proto stalo to, že chtěli odhalit podstatu peněz a jejich smysl pro společnost. Nejvíce vyvrátlé úvahy o penězích lze nalézt u Aristotela, jež se snažil odlišit přirozené používání peněz od jejich nepřirozeného používání – lichvy.

Platón (427 – 347 př. n. l.)

Platón byl žákem Sókrata. Své názory vyjádřil ve svém spisu *Republika*, v němž formuloval představy ideálního státu a popis dělby práce. Každý člověk má talent na něco jiného a měl by provádět činnosti, pro které má co největší nadání. Tento spis byl však pouze utopií. Jejím základem bylo, že lidská společnost měla a má svou přirozenou elitu.

Tato elita se nemusela nikomu zodpovídat a měla by jí být svěřena vláda, aniž by využívala demokratické mechanismy. Stala se více snem než skutečností.

Aristoteles (384 – 322 př. n. l.)

Aristoteles, který byl Platónovým žákem, vymyslel ve svých knihách mnoho důležitých ekonomických názorů a myšlenek.

Zabýval se podstatou státu, vlastnictví, směny, cen, peněz a úroku. Jeho názory byly na tehdejší dobu velmi pronikavé. Založil filosofickou školu zvanou „Lyceum“. Nebyl pouze filozofem, zabýval se astronomií, politikou, biologií, psychologií, etikou, fyzikou, metafyzikou a vynalezl obor zvaný formální logika.

Aristoteles neodmítal soukromé vlastnictví, domníval se, že ho lze rozdělit na přirozenou i nepřirozenou formu. Za první, přirozenou formu považoval zemědělství, zatímco druhou formu bylo možné vidět u obchodníků. Podle toho také rozlišoval ekonomiku a chremastiku. Ekonomiku šlo spatřit u zemědělců, chremastiku u obchodníků.

Zastával názor, že peníze vznikly spontánně s rozvojem směny, tudíž že nebyly vytvořeny uměle státem. Vznikly ze zboží, které se všeobecně přijímalo ve směně a stalo se prostředníkem směny – tedy oběživem. Peníze nebyly pouhým symbolem, avšak musely mít vlastní hodnotu. V případě, že někdo hromadil peníze, bylo to nepřirozené, jelikož peníze vznikly z důvodu směny.

Naproti tomu Aristoteles odsuzoval a neuznával používání peněz na lichvu (tedy půjčování peněz na úrok). Byla pro něj nepřirozená a morálně neuspokojivá. Jeho základní myšlenkou se stala sterilita peněz. Není možné, aby docházelo ke zvětšování směnou, jelikož je směna ekvivalentní. Domníval se, že by se lichva měla ze zákona zakázat a lichváři by měli být potrestáni. Podle Aristotela lichva připravovala o část majetku dlužníka, který byl tudíž ochuzen a v nejhorším případě mohl i zbankrotovat. (Holman, 1999)

2. 2. 3 Starověký Řím

Starověký Řím se stal slavným i díky svému dobře rozpracovanému právnímu systému. V tomto období se nenacházelo mnoho filozofů, jež by se zabývali ekonomii, zájímali se především o právo, které proniká do ekonomie i v dnešní době. Římské právo se zaměřovalo na minimální omezení při nakládání s majetkem a bylo spíše individualistické.

„Přes rozmach obchodních vztahů i přes značný rozvoj státních financí římské říše, strani autoři starého Říma nejvíce tradicionalistickému modelu poměrně izolovaného zemědělského hospodářství. Otrokářství je považováno za přirozenou součást společnosti, otrok stejně jako v Řeckém světě není považován za člověka, natož pak občana, je pouze mluvícím nástrojem.“ (Sojka, 2010)

Ve starověkém Římě se také velmi rozvíjelo zemědělství, díky kterému vznikly latifundie. Tento pojem představuje obrovský statek, jež má složitou organizaci, avšak pouze jednoho vlastníka. Jelikož zde pracovali otroci, lze mluvit o ekonomice pouze v oblasti produktivity práce. Díla, která se zabývala ekonomikou, byla spíše zaměřena na zemědělství.

Marcus Tullius Cicero (106 – 43 př. n. l.)

Cicero byl původem z poněkud chudší rodiny. Studoval v Arpisu a Římě rétoriku, právo a filozofii. Stal se quastorem na Sicílii, následně senátorem, aedilem kurulským, městským praetorem a konzulem. Kvůli tomu, že podporoval demokracii, byl nucen k útěku, přičemž byl dostižen a popraven. Studoval díla Platóna, Aristotela a dalších. Ve svých dílech psal o složení římské společnosti. Za jeho nejlepší dílo lze považovat spis, který nazval „O nejvyšším dobru a zlu“ (De finibus bonorum et malorum). (Holman, 1999)

2. 2. 4 Merkantilisté

Merkantilistické myšlení se od myšlení středověkého odlišovalo. Toto období bylo dobou vzniku a ucelování centralizovaných národních států, též to byla doba koloniální expanze a vytváření impérií. Z tohoto důvodu došlo k jeho největšímu rozkvětu v Anglii a Francii. Merkantilisté spíše sledovali národní zájmy, než hledání etické soustavy. V období merkantilistického myšlení se přenesli k úvahám o praktických problémech obchodníků a státníků. Došlo k oddělení ekonomického myšlení od filozofie a převedlo jej do služeb zájmů politiky a obchodu země. Autoři v tom to období byli spíše obchodníci, bankéři nebo vysocí státní úředníci s praktickými znalostmi a zkušenostmi. Merkantilisté zobrazovali proces budování státu a dále mu také napomáhali, zajímali se spíše o zájmy státu než o zájmy jednotlivců.

Byli názoru, že peníze národní bohatství zvětšují, snažili se o rozvoj zahraničního obchodu. Avšak problémem se stalo to, že merkantilisté dospěli k ochranářské obchodní politice, která vedla k tomu, že se omezil dovoz a podporoval vývoz.

Merkantilistické období bylo velmi dlouhé a literatura, jež se v této éře myšlení objevovala, byla rozmanitá a rozsáhlá. Merkantilistické myšlení, i přes velký rozsah a rozmanitost děl, nevytvořilo školu ekonomického myšlení. Jednalo se spíše o ideu, která byla obecně sdílená. Toto myšlení se zaměřovalo na to, že peníze zvětšují národní bohatství. Peníze představovaly univerzálního uchovatele hodnoty a považovaly se za zdroj likvidity. Z toho plyne, že peněžní ekonomiku pokládali za úzce spojenou s ekonomikou reálnou.

Za první skutečné merkantilistické dílo je pokládán spis Antonia Serry („Stručné pojednání o příčinách, které mohou zvětšit množství zlata a stříbra v zemích, jež nemají doly“) z roku 1613. Serra byl schopný pochopit vztah mezi obchodní bilancí a reálnými ekonomickými zdroji země. Další spisy byly spíše zaměřeny na tematiku vesměs praktickou a politickou (obchod, řízení podniku, veřejné finance apod.). (Holman, 1999)

Autoři hájili určitý typ merkantilistické politiky, avšak jejich argumenty byly založeny na zkušenostech (většinou šlo o jejich vlastní zkušenosti) a neměly žádné teoretické podložení.

Za nejvýznamnější osobu éry merkantilismu lze považovat Angličana Thomase Muna, s jeho spisem Bohatství Anglie v zahraničním obchodě. Chápal souvislost mezi obchodní bilancí a cenovou hladinou. Byl si vědom toho, že z dlouhodobého hlediska je velice namáhavé udržet aktivní obchodní bilanci. Uvědomoval si, že příliv peněz do země ovlivňuje cenovou hladinu směrem k růstu, což vede k ztrátě konkurenceschopnosti domácího zboží na zahraničních trzích.

Poslední významnou osobou merkantilistického směru myšlení byl Angličan James Steuart. Jeho kniha Úvod do zásad politické ekonomie byla prvním celistvým a systematickým dílem období merkantilismu, jež ve svém obsahu měla všechny merkantilistické koncepce a argumenty. Nicméně toto významné dílo bylo zastíněno knihou Bohatství národů od Adama Smitha.

2. 2. 5 Kameralisté

Kameralismus bylo ekonomické myšlení, jež se rozvinulo ve Střední Evropě přibližně od pol. 18. stol. do pol. 19. stol. Vznikl jako určitý druh merkantilismu, byl v několika věcech shodný jako západoevropský merkantilismus, souhlasil s východiskem v oblasti obchodní bilance a myšlenkou silného státu. Ideálem se stal osvícený panovník, který se

stará o své poddané a především o jejich blaho prostřednictvím řádně vytvořené a organizované státní správy. Představitelé kameralismu byli význační profesori na univerzitách a zařadili kameralismus do výuky jako tzv. kamerální vědu, z které se následně rozvinula národohospodářská nauka.

Největší důraz kladli na populační růst. Hlavní cílem byla snaha zvýšit počet obyvatel z těchto důvodů: mocenský, fiskální a poptávkový. Veškeré ekonomické a politické náměty ustupovaly tomuto primárnímu cíli. Kameralisté považovali za aktivní obchodní bilanci tu, jež se zaměřovala na bilanci práce, tedy na zvyšující se zaměstnanost, čímž se odlišovali od merkantilistů.

Zakladatelem kamerálních věd byl Johann von Justi, který na žádost Marie Terezie založil první katedru kamerálních věd na Vídeňské univerzitě. Zastával také názor, že silný stát je důležitý a má odpovědnost za obecné blaho, z čehož plyne to, že byl stoupenec státní regulace ekonomiky. Dalším významným jedincem byl Joseph von Sonnenfels, který byl profesorem na Vídeňské univerzitě a významným rádcem Josefa II. Za zmínku stojí jeho velký vliv, jež měl na univerzitě, kde se kolem něho soustředila skupina žáků, která přejímala a šířila jeho názory i myšlenky. Tudíž je možné hovořit o Sonnenfelsově škole. (Holman, 1999)

„V Německu, rozdrobeném v 17. století na mnoho království a knížectví, a v Rakousku se vyvinuly jako zvláštní forma merkantilismu tzv. kamerální vědy. Vzhledem k ekonomické zaostalosti této části Evropy vyvolané mj. třicetiletou válkou a epidemiemi zdaleka nedosahovaly úrovně merkantilismu v Anglii a ve Francii. Kameralisté se soustřeďovali na nauku o státní správě a o zdanění, v tomto rámci se zabývali také úvahami o průmyslu a zemědělství. V době působení kameralistů byly zřízeny první německé univerzitní štolice pro ekonomii.“ (Kvasničková, 1999)

2. 2. 6 Filosofové přirozených zákonů

Filosofové přirozených zákonů se pokoušeli o vytvoření ucelené společenské vědy tím, že se snažili zařadit své ekonomické učení do obecné myšlenkové soustavy o člověku a společnosti. *„Nahlíželi na lidskou společnost jako na organismus, jako na přirozený řád, který je (podobně jako příroda) ovládán zákony, jež jsou věčné a nezměnitelné, protože mají své kořeny v lidské povaze.“* (Holman, 1999)

Zastupovali názor, že lidská společnost a příroda jsou řízeny přirozenými zákony, které nejsou ovlivňovány vůlí panovníka a rovnováhu automaticky obnovují. Byli přesvědčeni, že přirozené zákony lidské společnosti mají identickou povahu jako zákony přírody – tedy že jsou věčné. „*Stanovili, že společnost je navždy a všude definována a řízena stejnými zákony – zákony, jež jsou zakořeněny v povaze člověka.*“ (Holman, 1999)

Samozřejmě se objevil protínázor ze strany ekonomů, jež uplatňovali historický přístup. Podle nich zákony společnosti nevychází z přírodních zákonů, ale pouze z historických zkušeností, které jsou historickou metodou ověřitelné.

Mezi představitele filosofických přirozených zákonů patří John Locke a David Hume.

2. 2. 7 Fyziokraté

Tento směr vznikl v 18. stol. ve Francii a byl v silném kontrastu s merkantilismem. Název tohoto směru je vytvořen z řeckých slov fyzis (příroda) a kratos (vláda). Fyziokraté považovali za zdroj národního bohatství zemědělství. V případě, že se lidé v této oblasti dokáží spojit a spolupracovat, mohou stvořit nové bohatství. Samotné zemědělství vytvářelo mnohem větší hodnotu, než které bylo schopno samo spotřebovat, tudíž vytvářelo čistý produkt, který pro fyziokraty reprezentoval dodatečné bohatství.

Snažili se o vyvrácení falešné merkantilistické představy, že výhradní zdroj země je obchod. Při snaze o vyvrácení tohoto názoru vycházejí z principu ekvivalence směny, která definuje, že obchodem nelze zvýšit bohatství země, jelikož dochází pouze k tomu, že se vyměňuje jedna podoba hodnoty za jinou, avšak stejně velkou. Rozeznávali bohatství a peníze.

Fyziokraté byli zastánci ekonomického liberalismu včetně svobody obchodu. Krédo, které propagovali, bylo: „Laissez faire, laissez passer!“ – tedy „Nechte být, nechte plynout!“ Zamítali merkantilistickou nauku, která neuznávala fungování bezprostředních sil a procesů, jež ovlivňují přirozený řád. Kladli důraz na svobodu rozhodování a pouze volná soutěž umožní vytvoření spravedlivé ceny a odstranit lichvářský zisk.

Jejich snahou bylo oddělit ekonomii jako samostatnou vědeckou disciplínu. Nepřestávali trvat na tom, že politik by měl pátrat po zdůvodnění každé své ekonomické politiky v ekonomických teoriích. Z tohoto důvodu se pokoušeli o vznik teoretického systému, jež by umožnil položit základní kámen pro zrod hospodářské politiky státu. Avšak byli

také ovlivňování pokrokem, který provázal i přírodní vědy a lze říci, že z velké části se podíleli na vzniku Francie jako základny ekonomické teorie.

Fyziokraté přišli s koncepcí jediné daně, která vycházela z jejich teorie čistého produktu. Základem jediné daně měla být daň z půdy. Ke zdanění mělo dojít pouze u čistého produktu, jelikož další důchody dostačovaly výlučně na opakování svých kapitálových záloh v původním rozsahu. Návrhem na zdanění tedy byla pouze jen daň z pozemkové renty. Těmito návrhy proti sobě poštvali francouzskou šlechtu, která byla uražena tím, že by přišla o privilegium neplacení daní. (Holman, 1999)

J. A. Schumpeter definoval další fyziokraty takto:

„Viděno naším pohledem, skupina se ve skutečnosti redukuje na jediného muže – Quesnaye. ...Ti všichni byli jeho stoupenci, ba žáky Quesnayovými, v nejpřísnějším a nejplnějším smyslu tohoto slova – žáky, kteří absorbovali a přejali učení svého mistra s věrností, pro niž najdeme jen dvě analogie v historii ekonomického myšlení: věrnost ortodoxních marxistů odkazu Marxe a věrnost ortodoxních keynesiánců odkazu Keynese.“ (Schumpeter, 1986, s. 223)

Francois Quesnay (1624 – 1774)

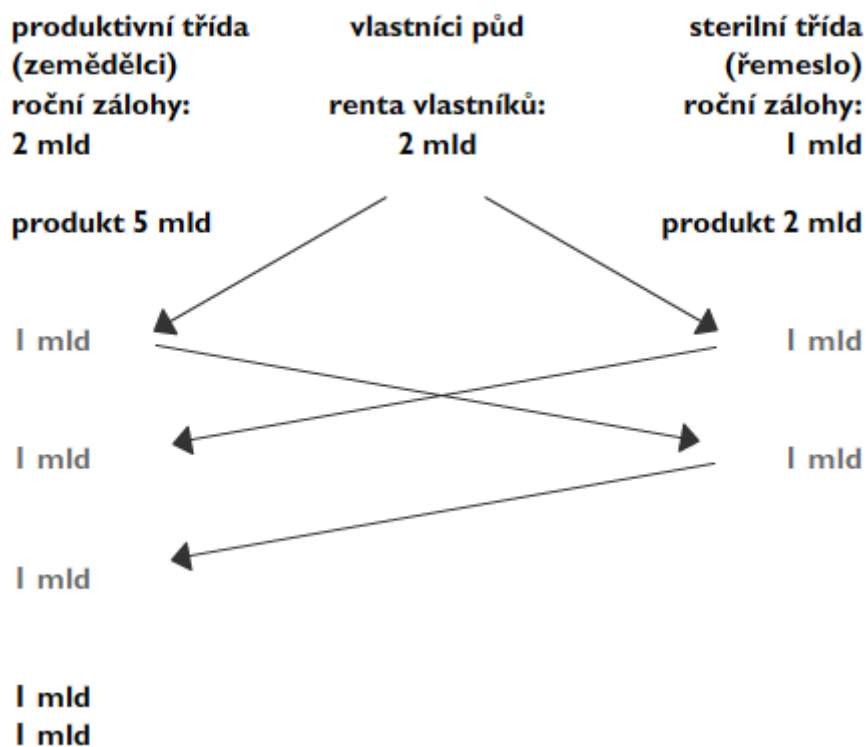
Ústřední osobností fyziokratické školy byl Francois Quesnay, původním povoláním lékař na dvoře krále Ludvíka XV. Avšak již kolem roku 1750 započal jeho zájem o hospodářské otázky (ekonomie a především její vztah k zemědělství). Jeho spisy ovlivněné zájmem právě o hospodářské otázky vycházely ve Velké francouzské encyklopedii. V roce 1758 se objevil jeho nejvýznamnější spis „Ekonomická tabulka“, který se považuje za největší pozitivum fyziokratů, tedy za významný metodologický přínos. V této tabulce je ekonomika zobrazena jako ustavičně se opakující se tok peněz a zboží.

Konstrukce tabulky vycházela z toho, že pro jednotlivé třídy platí:

- Produktivní třída (zemědělci) – nutnost vynaložit na roční zálohy 2 mld. k tomu, aby byla roční produkce ve výši 5 mld.
- Sterilní třída (lidé v průmyslu a v obchodě) – pomocí záloh 1 mld. vyprodukovan produkt 2 mld.
- Nečinná třída (vlastníci půdy) – pobírání renty a jejich funkcí dochází prostřednictvím peněz k uvedení celého koloběhu tržních transakcí do pohybu.

V tabulce jsou uvedeny roční zálohy a roční produkty jsou napsány tak, aby byl přehledný počet a posloupnost tržních transakcí. Každá šipka zobrazuje současně fyzický tok a peněz.

Tabulka 1: Ekonomická tabulka

Zdroj: <http://is.muni.cz/elportal/estud/esf/js08/dejiny/web/ch04s04.html>

Význam této tabulky zcela přerostl pouhou ekonomickou analýzou. Má silný filozofický kontext: zahrnuje ideu, že společnost a její ekonomika jsou v neustálém a přirozeném oběhu, který se stará sám o sebe a zabezpečuje tak rovnováhu a harmonii obdobnou té, jež můžeme nalézt v přírodě.

„Říkalo se, že Quesnayova Ekonomická tabulka byla inspirována Harveyovým objevem krevního oběhu v lidském těle. Ten skoncoval s představou, že je lidské tělo agregátem, složeným z nezávislých částí, a ukázal, že je to jednotný organismus, v němž jsou všechny části vzájemně spojené a závislé. V Ekonomické tabulce je zboží „krví“ a peníze jsou „krevními plavidly“... Tento pohled na společnost umožnil fyziokratům vykreslit ekonomický proces jako samoregulující a samoobnovující se, jako výraz přírodního zákona v ekonomice.“ (Newman, Gayer, & Spencer, 1954)

Anne Robert Jacques Turgot (1727 – 1781)

Anne Robert Jacques Turgot je brán za druhou nejvýznamnější osobnost fyziokratického směru, avšak nelze ho k fyziokratům přiřadit, protože nepřijímal jejich ideu, že zemědělství je základem vzniku bohatství. Byl ministrem financí Ludvíka XVI.

Poprvé podotkl názor, který se následně stal známým jako „železný zákon mzdový“. Uvedl jej ve svém díle Úvahy o tvorbě a rozdělování bohatství.

Byl jedním z prvních, jež vytvořil základy reálné teorie úroku, kde uvedl, že úrok není považován za peněžní jev a není spojen s velikostí úrokové míry, avšak s velikostí kapitálu. Postavil se proti scholastikům, a to především v otázce úroků. Byl toho názoru, že pokud úrok vychází z dobrovolně uzavřené smlouvy, tak je v pořádku.

2. 2. 8 Klasická politická ekonomie

Za velmi důležitou kapitolu dějin ekonomického myšlení je stanoveno období klasické politické ekonomie. Ekonomie zde byla definována jako komplexní věda, která má své pevné základy, tudíž obsahuje veškeré základní pojmy a teorie.

Politická ekonomie byla pojata jako věda o tvorbě a rozdělování bohatství. Předmětem jejich zájmu bylo národní bohatství a tím se klasická politická ekonomie odlišuje od moderní ekonomie, která se zabývá chováním a rozhodováním jednotlivců (člověk ekonomický). Někteří ze zástupců klasické ekonomie – nejvíce David Ricardo – došli k názoru, že roztržení produktu mezi skupiny, které zkoumali klasikové (kapitalisté, dělníci a pozemkoví vlastníci), ovlivňuje zásadní význam pro ekonomický růst. (Holman, 1999)

K tomu, aby mohli měřit bohatství, byli nuceni hledat teorii hodnoty, kterou našli u anglických klasiků, kde byla ve formě nákladové teorie.

Další základní teorií klasiků byla teorie rozdělování, jež objasňovala důchody tří hlavních společenských tříd – mzdy, zisky a pozemkové renty. Uvedené důchody byly v klasické ekonomii obsahově složeny: přirozeně – ekonomicky a společensko – ekonomicky.

V Anglii a Francii došlo k největšímu rozvoji klasické ekonomie, přičemž anglická byla významnější a obsáhlejší díky dílům Adama Smitha, Davida Ricarda a Johna Stuarta Milla.

Adam Smith (1723 – 1790)

Adam Smith se stal zakladatelem politické ekonomie díky svému dílu „Pojednání o podstatě a původu bohatství“. Tato kniha byla stěžejním dílem, jelikož Smith dokázal shrnout ekonomické vědění do celistvé a konzistentní podoby.

„...skutečností je, že v Bohatství národů není jediná analytická myšlenka, princip nebo metoda, která by byla v roce 1776 zcela nová... Ale i když Bohatství národů neobsahuje žádné skutečné nové myšlenky a i když se jako intelektuální výtvar nevyrovná Newtonově Principii či Darwinově Původu, je přesto velkým výkonem a plně si zasloužilo svůj úspěch.“ (Schumpeter, 1986, s. 184 - 185)

Jeho dílo Bohatství národů zahrnovalo čtyři hlavní témata, která se následně stala zásadními tématy pro klasickou politickou ekonomii. Byla to tato témata: neviditelná ruka trhu, růst národního bohatství, měření národního bohatství a teorie hodnoty a rozdělování. Základem Smithovy neviditelné ruky trhu je významná a poutavá myšlenka spontánní harmonie individuálního a společenského zájmu. Tato úvaha nikdy nepřestala a nepřestane být důležitým námětem debat ekonomických, filozofických i politických. Jeho neviditelná ruka nevytváří žádnou harmonii mezi zájmy jednotlivců ani vyváženost třídních zájmů. Představuje shodu mezi vlastním zájmem jednotlivce a zájmem společnosti. Souladu je dosahováno bez zásahu státu. (Holman, 1999)

Smith ovšem v realitě neobjasňoval soulad mezi individuálním a společenským zájmem pouhým sčítáním bohatství. Národní bohatství definované „součtem“ bohatství jednotlivců nevedlo k tomu, že by došlo k maximálnímu uspokojení společenského blahobytu prostřednictvím naplnění individuálních zájmů. Síly, které se schovávaly v pozadí neviditelné ruky trhu, byly mnohem mocnější. Především to byly dělba práce, akumulace a konkurence.

„Není to laskavost řezníka, sládky nebo pekaře, které vděčíme za to, že máme svůj oběd, nýbrž jejich zřetel na vlastní zájem. Nespoléháme na jejich lidskost, ale na jejich sebelásku, a nezdůrazňujeme jim naše potřeby, ale výhody, které jim plynou.“ (Smith, 1910, kniha 1., s. 13)

U neviditelné ruky můžeme rozlišovat etický a analytický aspekt. Etický aspekt neviditelné ruky se opírá o poznatky, že sobectví nemusí být z morálního hlediska špatné a nemusí být okamžitě odsuzováno. Morálka individuálního sobectví není v konfliktu s morálkou vzájemné pomoci, kterou je myšlena podoba dělby práce a směny, jejímž důsledkem je sledování vlastních zájmů. (Holman, 1999)

Udivující je skutečnost, že první kniha se zaměřuje na etiku solidarity a dobročinnosti, kterou Smith chápe jako přirozenou vlastnost lidí, na kterých se zakládá uspořádání lidské společnosti. Naproti tomu jeho druhá kniha (Bohatství národů) spíše vychází z etiky

vlastního prospěchu, jež Smith považoval za nejsilnější přirozenou lidskou vlastnost. Etika dobročinnosti a etika vlastního prospěchu jsou rozdílné způsoby lidského chování.

Analytický aspekt neviditelné ruky zobrazuje, jakým způsobem je dosahováno společenského zájmu (ekonomická efektivnost a růst) prostřednictvím následování vlastního zájmu.

Adam Smith je považován v klasické politické ekonomii za nejvyšší autoritu, na níž všichni velcí klasikové poukazovali.

Dále mezi představitele klasické politické ekonomie patří Thomas R. Malthus, který se zabývá problémem přelidnění, následně Jean B. Say, David Ricardo, Nassau W. Senior a John Stuart Mill.

2. 2. 9 Německá historická škola

Rozdílnost klasické politické ekonomie a německé historické školy je primárně založena na metodologické stránce. Tato škola považovala ekonomické jevy za historicky relativní a kladla důraz na evoluční charakter ekonomických zákonů. Německá historická škola se zaměřovala spíše na jednotlivé rozdílné etapy ekonomického vývoje.

V rámci této školy rozeznáváme:

- a) starší historickou školu
- b) mladší historickou školu
- c) nejmladší historickou školu (Holman, 1999)

Všechny z těchto škol směřovaly k historismu, který byl specifickou metodou, jež diferencovala tuto školu od jiných škol. Historismus je metoda, která čerpá veškeré ekonomické vědění a empirické poznatky z historie a uznává ji jako jediný pramen.

„Ekonom musí nejprve zvládnout historickou techniku. S pomocí této techniky, představující jediný potřebný vědecký nástroj, by se měl ponořit do oceánu ekonomické historie a zkoumat jedinečné jevy a procesy ve všech jejich živých detailech, místních i časových, jejichž vůni by se měl naučit cítit. A ten jediný druh obecné znalosti, který je dosažitelný ve společenských vědách, se pak pomalu vynoří z této práce. Toto byla podstata metody, která vešla ve známost jako historická škola v ekonomii.“ (Schumpeter, 1986, s. 807 – 808)

Empirie se pro ekonomy této školy stala podkladem pro jejich veškerý vědecký výzkum, proto je možné je chápat jako teoretiky, kteří vycházeli ze zkušeností, jež je dovedly k nálezům empirické základny ekonomie v historii. Z informací z minulosti lze určit, že historie je sama o sobě velmi důležitá a nelze ji nahradit, což umožňuje, aby byla chápána jako ojedinělá a výjimečná. Pro tyto ekonomy se klasická politická ekonomie stala nesprávným uvažováním, jež vedlo k jejich odcizení od empirické skutečnosti. Představitelé tohoto myšlení pokládali historické události za tak důležité, že dospěli k tomu, že zamítali zobecňování těchto událostí.

a) starší historická škola

Za představitele starší historické školy je možné považovat Bruna Hildebranda, Wilhelma Roschera a Karla Kniese. Leč tito pánové nevytvářeli školu v pravém slova smyslu, pouze využívali historickou metodu v ekonomii. Není zde ještě tak charakteristický historismus, tak jako ho lze vidět u mladší historické školy. Za nejvíce teoretického ekonoma je možné uvést Karla Kniese, který se zařadil mezi historizující ekonomy díky svým tvrzením o historické relativnosti ekonomických zákonů a politik. (Holman, 1999)

Nejrespektovanějším a nejznámějším ekonomem v Německu se v této škole stal Wilhelm Roscher, jež vydal pětisvazkové dílo s názvem Systém národního hospodářství. Roscher nezamítal ekonomickou teorii jako takovou, ale byl přesvědčen o existenci obecných zákonů ekonomického vývoje. Zastával názor, že obecné zákony ekonomického vývoje je tudíž možné objevit pouze prostřednictvím historických a komparativních studií národních ekonomik, které jsou z různých dob a zemí.

Zabýval se deskripcí národních ekonomik, nikoli principy chování jednotlivců. J. A. Schumpeter definoval tento postoj metodologickým kolektivismem.

b) mladší historická škola

Kolem vlivného historizujícího ekonoma Gustava von Schmollera se zformovala skupina ekonomů, zabývajících se historismem.

Schmoller nedůvěřoval univerzálním ekonomickým zákonům a nešlo mu o vznik obecných teorií. Zastával názor, že by se jednalo o deduktivní spekulace. Veškeré jeho výroky se musely zakládat na empirických faktech. Jím vytvořené historické studie vykazovaly až přílišnou detailnost a byly velmi obsáhlé. Věřil, že v důsledku studia historie

nalezneme porozumění podstat společenských jevů. Schmollerovy podstaty nevykazovaly rysy obecných ekonomických zákonů, ale díky nim mohl vyjadřovat etické a politické názory.

Schmoller se zabýval institucemi v rámci národní ekonomiky a především rolí státu v ekonomice a společnosti. Byl velmi ovlivněn sociálním reformátorstvím. Ve Svazu pro sociální politiku se angažoval jak on sám, tak i jeho žáci, díky čemuž se jim říkalo „katedroví socialisté“. Tento svaz hájil sociální pojištění, zákonné reformy pracovních podmínek v továrnách a jiné. Dle Schmollera byl stát zodpovědný za řádný společenský vývoj a jakékoliv zásahy do společenského a hospodářského života ze strany státu chápal jako správné a samozřejmé.

c) nejmladší historická škola

Představiteli v této škole byl Max Weber a Werner Sombart, avšak školu v pravém smyslu nevytvořili. Oba byli ekonomy, jež pátrali v historii po zdroji všeobecného poznání a důkazy pro svá tvrzení.

Max Weber (1864 – 1920)

Max Weber se stal slavným díky své knize *Protestantská etika a duch kapitalismu*, která obsahovala troufalý a zajímavý názor na vznik kapitalismu v Evropě. Pojem kapitalismus neznámá jen tržní systém, ve kterém vládne touha po zisku a konkurence. Stal se systémem, ve kterém panuje podnikatelský duch. Ke vzniku kapitalismu došlo, když se objevili velcí podnikatelé – tedy lidé vůdčího podnikatelského ducha, průkopníci velkého obchodu a podnikání. „Velký kapitalismus“ se objevil nejprve v Holandsku a v Anglii a následně se rozšířil do zemí Evropy a USA. Weber se postaral o to, aby podal historické důkazy o faktu, že převážná část těchto podnikatelů byli protestanté – kalvinisté. *„Podle jeho hypotézy vede kalvinistická víra k určitému typu etiky, tedy k odříkání a cílevědomé touze po úspěchu. Kalvinisté považují světský úspěch za důkaz boží milosti a spasení.“* (Holman, 1999) Tato víra a z ní vyplývající protestantská etika byla podle Maxe Webera onou duchovní silou, z níž se vyvinul evropský kapitalismus.

Werner Sombart (1863 – 1941)

Werner Sombart se také pokoušel o hledání historického zdroje kapitalistického ducha. Avšak na rozdíl od Webera ho viděl v židovství. Jeho kniha *Židé a moderní kapitalismus* popisuje rozptýlenost Židů (národa bez vlastního státu) po Evropě a jejich spojitost s ví-

rou jim poskytla možnost vytvoření sítě obchodních spojení po celé Evropě. Tento rozmach umožnil vznik novým nástrojům obchodu a finančnictví a tak se ze Židů stávali velcí finančníci a podnikatelé. Sombart hloubal nad tím, že samotné židovské náboženství tvoří smysl pro obchod, jež je založen na respektování smluv.

Své hypotézy zakládal na historických faktech a snažil se poukázat na skutečnost, že odsun židovského obyvatelstva z katolických měst a jejich následná migrace do severních oblastí Evropy způsobily, že se do těchto oblastí přesunulo centrum hospodářského růstu. „Ducha kapitalismu“ Židé odnášeli s sebou do oblastí, kam imigrovali.

2. 2. 10 Rakouská škola

Tato škola zamítala separátní teorii nákladů. Podnětem, díky němuž toto ekonomické myšlení vzniklo, bylo dílo autora Carla Mengera *Základy národohospodářské nauky*. Avšak o rakouskou školu nebyl takový zájem, jelikož nedokázala konkurovat lausannské a cambridgeské škole. V 70. letech došlo k velkému boomu, který však netrval dlouho, pouze do začátku 80. let.

V současné době je tato škola reprezentována již více než šestou generací ekonomů, avšak v průběhu došlo k odlišení od ekonomie zakladatelů, tudíž se nazývá neorakouská ekonomie. Za neobvyklou kapitolu školy je možné považovat její stoupence (Joseph A. Schumpeter, Oskar Morgenstern a Johan von Neumann), přičemž samotná škola se k nim příliš nehlásila, jelikož se zajímali o jinou cestu myšlení než rakouská škola.

Škola se orientovala na studium chování jednotlivců, odmítala studium velkých ekonomických celků a vycházela z metodologického individualismu. Jednotlivce považovala za velmi důležitý článek, který je základem a původcem ekonomických jevů. Další věcí, kterou tato škola neuznávala, byla aplikace metod přírodních věd ve společenských vědách. Kritizovala scientismus, tedy snahu o napodobení metod přírodních věd. (Holman, 1999) Za zvláštnost rakouské školy je možné považovat zamítání matematizace ekonomie. Rakušané měli za to, že vydatné používání kvantitativních metod v ekonomii vede k tomu, že dojde k zastření základů ekonomických jevů a neumožní jejich úplné pochopení. Z tohoto důvodu nepoužívali pro vyjádření funkcí grafické zobrazení, ale tabulky, jež byly formulovány jako nespojitě číselné hodnoty.

Za velmi nepatřičné chápali soustředění na tržní rovnováhu a nedostatečný zájem o analýzu tržního procesu, na které se zaměřovala škola neoklasické teorie. Naopak ra-

kouská škola prosazovala reálné tržní hospodářství, které je dynamické a trhy se přizpůsobovaly neustále se měnícím podmínkám. Také za nevyhovující myšlenku pokládali neoklasické pojetí konkurence, z kterého vyplývalo, že model dokonalé konkurence v podstatě opravdovou konkurenci neumožňuje. (Holman, 1999)

Joseph A. Schumpeter (1883 – 1950)

Joseph A. Schumpeter byl chápán jako významný a uznávaný ekonom, jež byl sice vychován v tradicích rakouské školy, avšak cesta, kterou se vydal, se s ní nesdružovala.

Studoval na Univerzitě ve Vídni, stal se profesorem na univerzitě v Černovicích a Grazu, Bonnu, dále byl také určitou dobu ministrem financí a ředitelem menší banky. V roce 1932 se rozhodl přestěhovat do USA, kde se stal profesorem na Harvardské univerzitě. Zde vyučoval až do své smrti. Mezi jeho díla patří Podstata a obsah teoretické národní ekonomie, Teorie hospodářského vývoje, Hospodářské cykly, Imperialismus a společenské třídy, Kapitalismus, socialismus a demokracie a jeho nedokončené dílo Historie ekonomické analýzy. Schumpeter se stal mezinárodně uznávaným historikem a ekonomem, avšak nikdy nezískal žáky, kteří by v jeho myšlení pokračovali.

Schumpeterovo myšlení se neslučovalo s historickou školou v oblasti averze vůči scientismu, naopak byl přesvědčen, že ekonomie se ze všech společenských věd nejvíce blíží vědám přírodním a procesy, kterými se zabývá, využívají kvantitativní metodu. Za jádro ekonomie chápal teorii. Také nesouhlasil s odporem rakouské školy k teorii všeobecné rovnováhy, spíše jí přijmul za své vlastní empirické východisko.

Ve svém díle Teorie ekonomického vývoje přišel s myšlenkou, která je chápána jako originální pojetí podnikatele a podnikatelského zisku. Za opravdového podnikatele považoval člověka, jež byl zosobněný inovátor, člověk se schopností vnést do zavedených stereotypů inovaci. Šlo o uplatnění nových technologií, nových metod prodeje, nalezení nových výrobních zdrojů, nových trhů a nejdůležitější inovací bylo zavedení nových výrobků na trh. Inovace, které se uchytí a spotřebitelé je přijmou za své, umožní vznik podnikatelského zisku, z čehož plyne, že podle Schumpetera existence podnikatelského zisku je závislá na schopnosti vytvořit úspěšnou inovátorskou činnost podnikatele. Jevy, jež ovlivňují růst hospodářství, jsou inovace a podnikatelský zisk. Schumpeter považoval za hybnou sílu ekonomického růstu podnikatele – inovátora, nikoli mechanickou akumulaci kapitálu a technický pokrok. Inovace ze Schumpeterova pohledu však byly aktivity, které

umožnily zavést myšlenky a nápady lidského rozumu a chápání do výroby a trhu. Podnikatel nebyl chápán jako inženýr, ale uměl se vyznat v trhu, měl schopnost odhadnout potenciální úspěch jednotlivých inovací, riskoval i neúspěch a měl talent na nalezení mezery na trhu, kterou využil pro inovaci. (Holman, 1999)

Příčiny cyklického vývoje hospodářství našel v charakteru inovačních činností, které mají povahu nárazových vln. Problém, jež tyto vlny způsobují, jsou klamná očekávání trvalejší prosperity, které způsobují přehnanou investiční aktivitu vedoucí k překročení rámce reálných možností ekonomiky. (Holman, 1999) Následně tato situace směřuje k nedostatku úspor, z čehož vyplyne množství investic, které jsou špatné a umožní se tak jejich odbourání. Hospodářský cyklus dospěl do deprese. Schumpeter chápal depresi jako proces ozdravení ekonomiky, při kterém se odstraní špatné investice a špatní podnikatelé.

Schumpeter byl pesimistou v pohledu na budoucnost kapitalismu. Hlavní důvod jeho pesimismu spočíval v rentiérství současných podnikatelů, jejichž pasivní akcionáři pobírali renty a podniky jsou řízeny manažery. Ve svých úvahách dospěl až do bodu zániku kapitalismu, kde mluvil spíše o jeho postupné desintegraci. Kapitalistický systém ovládaný podnikateli a vlastníky bude nahrazen systémem, který ovládají mocnější intelektuálové a technokrati. V tomto se opět odlišoval o rakouské školy ekonomického myšlení, která chápala kapitalismus jako synonymum svobody a prosperity. (Holman, 1999)

Existuje mnoho dalších škol ekonomického myšlení a jejich představitelů, avšak pro směr této diplomové práce jsou dále irelevantní, proto zde nebudou dále uváděny.

2. 2. 11 České ekonomické myšlení

České ekonomické myšlení nevytvořilo žádnou komplexní školu ekonomického myšlení, lze to spíše charakterizovat rozmanitostí ekonomického myšlení. Po roce 1948 došlo ke změně na formální ideovou monokulturu, která trvala po desítky let a vyznačovala se silným nesouhlasem vůči jiným názorům ekonomických směrů.

České ekonomické myšlení převážně napodobovalo světové ekonomické proudy, které v jednotlivých letech převládaly. Je nutné poznamenat, že kopírování světových ekonomických proudů probíhalo velmi rychle a kvalifikovaně. Avšak osobité subvence nebyly tak časté, spíše byly vzácné.

Definovat jednotlivé etapy českého ekonomického myšlení je složité. Za zrod českého myšlení lze považovat období, kdy došlo k přednášení prvních českých profesorů na Karlově univerzitě v českém jazyce. Za první, tedy zakladatelskou etapu můžeme určit období od 80. let minulého století až do počátku 1. světové války. Druhé stadium je definováno jako období po vzniku samostatného Československa, lze ho označit za meziválečné období. V této etapě vznikají dvě základní názorové školy, které bylo možné rozdělit podle dvou osobností: Karla Engliše a Josefa Macka. V období druhé světové války došlo ke zmrazení českého ekonomického myšlení a vlastně došlo i k uzavření českých vysokých škol. Dobu mezi květnem 1945 až únorem 1948 lze těžko zařadit, jelikož v tomto stadiu docházelo k míchání efektů prvorepublikového odkazu a vznikajícího etatismu. Následná etapa – socialismus – je velmi segmentované období, které obsahuje dogmatismus 50. let, reformní myšlení 60. let, normalizační etapu 70. let a předreformní diskusi 80. let. Až od roku 1990 se rozbíhá etapa ekonomické reformy. Do roku 1948 lze sledovat zaměření na verbální ekonomii, která se nejvíce shodovala z metodologického pohledu se školou rakouskou. (Holman, 1999)

Je zde možné spatřit úzký vztah k právu, které převážná část představitelů vystudovala. Po roce 1948 lze sledovat období zaměřující se na marxismus a následně počátkem 60. let vzrostla záliba o kvantitativní metody a komparaci s ustálenými proudy světového myšlení 70. let, které opět obnovovalo marxismus. (Holman, 1999)

Mezi předchůdce českého ekonomického myšlení můžeme zařadit Josepha von Sonnelfse, Georga Friedricha Augusta Buquoye, Františka Ladislava Chleborada a další. František Ladislav Chleborad vydal první komplexnější výklad ekonomického systému v českém jazyce v díle Soustava národního hospodářství politického.

První skuteční národohospodáři, tedy první skutečná generace, se vytvořila až v druhé polovině 19. stol na území Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Nejvýznamnějšími představiteli této generace byli Albín Bráf a Josef Kaizl. Jejich následovníky se stali profesoři Josef Grubner a Cyril Horáček.

Vznik první republiky se spojoval s problémy, se kterými se ovšem nový stát vyrovnal obdivuhodně. Došlo k impozantnímu oddělení české měny od rakouské, dále deflační politika, která se snažila o udržení pevného kurzu české koruny a nárůstu její kupní síly. Avšak v nové zemi se projevila hospodářská krize. Alois Rašín je označován za tvůrce

české koruny a autora prvních značných hospodářských cílů. Nebyl tvůrcem žádného teoretického směru, avšak dokázal vytvořit formulaci hospodářské politiky. Jeho kniha Národní hospodářství měla být původně populární učebnicí, avšak k tomu nedošlo. Největším přínosem se stala měnová politika, jež se zakládala na restrikci oběživa, dále docházelo ke stabilizaci měny a hospodářství. (Holman, 1999)

České ekonomické myšlení se prolínalo s praxí hospodářské politiky. Mezi nejdůležitější témata českého ekonomického myšlení se řadí teorie a praxe deflační politiky, teologie a tržní socialismus.

2.3 Etika

Pojem etika, jehož základ vznikl z řeckého slova „éthos“, které znamená mrav, zvyk, je filosofická disciplína. Avšak v odborné literatuře nelze nalézt jednotnou definici etiky obecně, což je obzvláště ovlivněno tím, že obsah pojmu etika procházel dlouhým historickým vývojem.

Etiku lze posuzovat jako nauku o lidských záměrech, jednání a vztazích z hlediska jejich dobrých či špatných důsledků pro člověka jako ojedinelou osobnost, tak i pro společnost jako celek a dále i pro všechnu skutečnost, s kterou je člověk v kontaktu. Avšak etika nerozhoduje o tom, kdo se jak má či nemá chovat. Etika především zkoumá mravní postoje, aby bylo možné ukázat předpoklady, možnosti a důsledky určitého způsobu jednání a s nimi spojených závazných předpisů.

Etika má mnoho společných rysů s filosofií, např. skrytou antropocentrickou orientaci, abstraktnost, útěšnost a spekulativnost. (Šmajš, Binka, & Rolný, 2012) V Evropě etika vznikla již za dob antického Řecka a podporoval ji (protagonista) Sókrates, Platón a Aristoteles. Z novověkých autorů je známý Max Weber či Immanuel Kant. Tradiční etika byla založena na tom, že se odklání od vzdálenější perspektivy, tedy od zřetelného lidského sobectví, jež se z vnějšího pohledu projevovalo v kultuře. Etiku je možné definovat jako obecné přesvědčení, z kterého vychází, že je nutné neprovádět zlo a konat dobro. Obecně ji lze stanovit jako „teoretickou reflexi morálky“, která je považována za tradiční filozofickou teorii kritiky, a dále jako opodstatnění a obranu morálního usměrnění společnosti. Z toho vychází, že se posuzuje na základě jednání osob a sekundárně jako výsledek jednání sociálních útvarů, zákonů a institucí. Předpokladem, jež etika u člověka očekává, je existence svědomí, svobody a především odpovědnosti. Vykazuje výrazný sociální

aspekt, jelikož morální soud přísluší vztahu vlastních zájmů a potřeb k zájmům a potřebám dalších. (Jandourek, 2012) Existence tzv. zlatého pravidla, u kterého se očekává, že je rozšířeno ve všech kulturách, se uvádí: „*Co nechceš, aby dělali tobě, nedělej ty jim.*“ (Jandourek, 2012) Ve společnostech, které jsou nábožensky orientované, je etické jednání srovnáváno s božským zákonem, který je lidem vložen do svědomí, a hlouběji ho poznávají díky zjevení.

Morálka je nespekulativní součástí duchovní kultury, obsahuje nejen pragmatické vědění, ale i zvyky, předsudky a mýty. Dále je tvořena hodnotami, normami a pokyny pro dobré chování. Avšak v etice se nejedná pouze o vysvětlení, zdůvodnění a kritiku morálky, ale dále o její kultivaci. Jedná se o úmyslné usměrňování morálního řízení.

Díky odlišným individuálním přístupům je možné hledět na etické jednání z různých pohledů. Stanoviska k etice se však mohou lišit. Etiku lze posuzovat např. z pohledu tří variant:

1) varianta

- Fundamentální etika (obecná) obsahuje metaetiku (analýza morálních diskursů), kognitivistické teorie a obecné teorie (základní problémy a pojmy)
- Speciální etika norem
- Individuální etika (povinnost vůči sobě, povinnost vůči bližnímu, sexualita, manželství, etika medicíny, ekologie, vztahy k jiným kulturám, vztahy k přírodě a ke zvířatům atd.)
- Sociální etika (právo, státní správa, politika, hospodářství, kultura sociální péče)

2) varianta

- Empirická etika (hédonismus, utilitarismus, pragmatismus)
- Etika dělená dle transcendentální diferenciacie (etika ctností, existencialistická etika, diskusní etika)
- Analytická etika (positivismus, emotivismus, deskriptivismus, preskriptivismus)

3) varianta

- Deskriptivní etika se snaží co nejpřesněji popsat oblast morálky v jejich rozmanitých kulturních podobách

- Preskriptivní etika (normativní) nalézají kritéria pro stanovení podmínek jednání, jehož mezní hranice lze označit jako morálně dobrá i špatná.
- Metaetika se zabývá jazykovou analýzou a reflexí jazyka s cílem objasnit význam základních mravních pojmů a správnost nebo nesprávnost obecných soudů. (Plhoňová, 2013)

Aristotela lze považovat za zakladatele etiky, byl nejvýznamnějším představitelem starověké etiky. Svou etikou se snažil o definování cíle života a největšího dobra, tudíž je možné ji považovat za etiku štěstí a blaženosti. Kladl důraz na to, aby člověk dosáhl nejvyšší ctnosti prostřednictvím umírněnosti. Aristoteles považoval za ideál etiky občana s velmi rozvinutými vztahy. Dalším představitelem je Sókrates, jež se zaměřoval na mravní chování člověka ve smyslu, že člověk musí začít hledáním sebe sama a dále ho realizovat přes sebe samého. Epikuros se orientoval na etiku jako na učení o mravnosti.

Tomáš Akvinský (1225 – 1274) byl katolický filosof v období středověkého scholastického myšlení. Byl velmi ovlivněn Aristotelem a jeho filosofii považoval za značně důležitý zdroj myšlení jako odkaz křesťanských proroků. Ve svém díle *Summa Theologica* se pokoušel o dosažení vyrovnanosti mezi Aristotelovou filosofií a křesťanskou teologií. Z tohoto důvodu je jeho filosofie nazývána jako tomistická syntéza. (Thompson, 2004)

V jeho dílech objevujeme liberální a překvapivě jasné názory na povahu státu. Moc vládců primárně pochází z lidu a měla by tudíž být směřována lidu. Myšlenka, jež vystává, je, že vládce v tomto případě není konečným zdrojem moci, tím jsou lidé. Nejvyšším cílem, kterého lze dosáhnout, je snaha o nastolení všeobecného blaha a zprostředkování ochrany spravedlnosti a vlastnictví ze strany státu.

Tomáš Akvinský podobně jako Aristoteles silně chápal význam soukromého vlastnictví a proto také usiloval o jeho obhajobu, přičemž si uvědomoval jeho společenskou funkci hlouběji. Význam shledával v tom, že docházelo nejen k podpoře úsilí jednotlivců, ale také ke správnému pečování o majetek. Dalším významem byla podpora stability a udržení společenského řádu. Což mohlo stanovit to, čím kdo může disponovat a jak to může využít. V případě, že by došlo k nejistotě ve vlastnictví nebo nedostatečnou ochranu majetku, vedlo by to nejen k hospodářskému úpadku, ale též ke vzniku hospodářské nejistoty a společenských nepokojů.

Akvinský se zabýval dvěma ekonomickými tématy: spravedlivá cena a otázka lichvy. Spravedlivá cena byla hlavním tématem celého scholastického ekonomického myšlení. Hlavní otázkou bylo, jaká je spravedlivá cena za prodávané zboží. Cenu, jež byla vyšší než cena spravedlivá, pokládali za hříšnou a nemorální. Za spravedlivou cenu definovali tu, která byla stanovena nějakou vyšší autoritou, jež stála nad prodávajícími a kupujícími. Lichva byla chápána všemi scholastiky za nemorální a hříšnou. Byl-li zisk obchodníka ospravedlnitelný jakožto odměna za jeho práci a riziko, potom půjčování peněz na úrok bylo pro ně zcela neospravedlnitelné, protože pro lichváře neznamenal ani práci, ani riziko.

Thomas Hobbes (1588 – 1679) vycházel z tvrzení, že mezi jedinci a vládcem by měla existovat určitá dohoda. Vládce bude ochraňovat přirozená práva všech, bude se chovat jako soudce v rozepřích, tvořit zákony. Pokud tyto činnosti nebude vykonávat, ztrácí právo vládnout. Od jedinců či společnosti, která se nachází na území tohoto vládce, se očekává, že bude tyto činnosti vládce ctít a dodržovat jeho podmínky. Hobbes považoval tuto dohodu za nutnou a závaznou, jelikož v případě její neexistence by v životě lidí propukl chaos. Z důvodu obavy z anarchie byla tato dohoda všeobecně přijímána. Hobbes tvrdil, že lidé by se měli snažit o dosažení míru, kdykoli je to možné. Avšak není-li jim to umožněno, mohou jít do války. Byla tedy potřeba vytvořit stát (jeho „Leviatan“) s absolutní mocí. (Thompson, 2004)

John Locke (1632 – 1704) se pokoušel o potvrzení platnosti autority státu. V jeho díle Pojednání o vládě (1690) uváděl nutnost zavedení společenské smlouvy, která by se považovala za základ morálky a společenské soudržnosti. Přičemž vychází z jiné myšlenky než Hobbes. Mezi lidmi dochází k formulaci vztahů a dále ke snaze o naplnění svých nároků. Z těchto důvodů je potřeba, aby fungovala nestranná autorita. Locke definoval vládce, který musí také dodržovat zákony, a státní instituce, jež jsou konečnou autoritou pro všechny. Tyto zásady, které stanovil, pomohly k vytvoření moderní demokracie. (Thompson, 2004)

Immanuel Kant (1724 – 1804) vycházel z toho, že všichni víme, co znamená mravní závazek – *„věříme, že se něco má dělat nezávisle na tom, jaké to pro nás může mít důsledky. Kant nepozoruje svět tak, aby se tázal, zda je svoboda a mravní volba možná.“* (Thompson, 2004) V případě empirických potvrzení si byl jistý, že by se na ně nemělo spoléhat. Chtěl vytvořit z „dobré vůle“ jádro etiky a tím přemoci vše, co se v minulosti

sepsalo. Kant umožnil vznik přelomového okamžiku, jež byl milníkem pro morálně jednajícího člověka, který již nemohl být přehlížen. Morálka se nyní nenacházela vně skutečných tvrzení, které lze analyzovat, avšak ani v rezultátech, které bylo možné odhadnout, ale objevovala se jen v uplatňování svobody a dobré vůle. Mezi jeho nejvýznamnější díla lze počítat Kritiku čistého rozumu, Základy metafyziky mravů, Kritiku praktického rozumu, Kritiku soudnosti, Náboženství v mezích pouhého rozumu, K věčnému míru a Metafyzika mravů.

Kant je nepřímo jedním z představitelů evropského osvícenství, nejenom díky svému pohledu na svět, jež se zakládal na lidském rozumu, ale také jeho úsilím překonat předsudky a autoritu. Jeho úvahy o zkušenosti mravního závazku přispěly k tomu, že morálka obsahuje kategorický imperativ. Považoval ho za obecné pravidlo, podle něhož jde poznat, zda to, co děláme, je správné. Je mnoho různých vyjádření kategorického imperativu, avšak za základní verzi lze považovat tuto:

„Jednejte tak, aby maxima vaší vůle mohla vždy být současně uplatněna jako princip vytvářející univerzální zákon.“ (Kant, 1996)

Kategorický imperativ nám umožňuje provést jednoduchou logickou zkoušku. *„Jde tedy říct, že pokud bude spokojen s tím, aby byli všichni ostatní nuceni dělat to, co se vy sám chystáte udělat, pak je to tedy správné. Avšak chcete-li udělat něco, co by vedlo k rozporům, kdyby to byli nuceni dělat všichni ostatní, pak je to nesprávné.“* (Thompson, 2004) Kategorický imperativ nedefinuje sám o sobě žádné pravidlo, ale poskytuje princip čistého praktického rozumu. Je to nejobecnější princip, jde tedy říci, že je něco správné pouze tehdy, když se to může stát obecným pravidlem a neumožňuje to vznik rozporu. Dále existuje druhá formulace kategorického imperativu, kde jsou lidé považováni za cíl, nikoli za prostředek. V etickém výkladu se jedná primárně o integritu jedince. Z pohledu morálky je mnohem důležitější, aby lidé byli schopni rozumově odůvodnit to, co dělají. (Thompson, 2004)

John Stuart Mill (1806 – 1873) se spíše orientoval na lidskou přirozenost z pohledu realisty. Spadá do teorie etiky, která se nazývá utilitarismus, jež vychází z „principu užitečnosti“, což znamená, že v každé situaci, která je nutná a potřebuje mravní rozhodnutí, by člověk měl brát ohled na to, aby udělal to, co povede k největšímu blahu co největšího počtu lidí. Mill se domníval, že milovat svého bližního jako sebe samého reprezentuje ideál dokonalosti utilitaristické morálky. Sebeobětování se považuje za pozitivní úlohu.

Pro dosažení největšího blaha pro co nejvíc lidí je nutné mluvit pravdu. Mill přijímal utilitarismus pravidel, který se vyznačoval tím, že některá předepsaná pravidla mohou být v některých případech porušena, avšak musí brát v potaz posouzení výsledků jakéhokoli činu. (Thompson, 2004)

Friedrich Nietzsche (1844 – 1900) se stal nejnáročnějším filozofem moderní doby. Nechápal lidstvo jako pevně dané, avšak jako formující se. Dal si za úkol prozkoumat svět bez Boha a tedy svět, v němž je člověk na vrcholu evoluce. Ke splnění tohoto úkolu potřeboval nalézt odvahu, aby byl schopen čelit realitě a zároveň v sobě objevit touhu k vytvoření nového směru, ve kterém neexistuje Bůh, jež by tento směr ukazoval. Stadium vývoje lidstva, ve kterém je člověk nazýván nadčlověkem, je směr bez přítomnosti Boha.

Dojde-li k vývoji člověka od zvířete k nadčlověku, bude to mít z etického pohledu velký význam. Způsobuje to, že se mravní hodnocení odvíjí a řídí směrem, kterým se člověk ubírá. Nietzsche se snažil o odstup od tradiční morálky a chtěl začít znovu. Snažil se o cestu, která se nacházela za hranicemi tradičních způsobů, jimiž se hodnotilo chování. Mravní kvality, které se uplatňovaly v křesťanství, Nietzsche považoval za rysy morálky otroka. Tato morálka se snaží o dosažení kvalit, které by zaručily ochranu nejslabších článků společnosti. Když Nietzsche kritizoval morálku, nezaměřil se pouze na křesťanství, ale i na osvícenství, ve kterém se zrodila myšlenka spravedlnosti, rovnosti a soucitu. Tradiční křesťanskou morálku považoval za výstrahu, prostřednictvím které došlo k útlumu přirozeného rozvoje síly a zvýraznění slabých stránek lidí, čímž se ohrožuje pozitivní postoj k životu. Aby bylo možné cenit si síly a vznešenosti, je nutné mít základní pozitivní vztah k životu. Problém, který se objevil, byl v pocitu viny, jímž jedinec trpí a myslí si, že za své utrpení si může sám. Byl pronásledován představou lidské hříšnosti, jež v člověku utváří pocit viny v důsledku reakce na utrpení. Tato představa je podporována tzv. ideálem askeze, který má velkou sílu, avšak Nietzsche ji chápe jako škodlivou. (Thompson, 2004)

Pokoušel se o nalezení morálky, která by umožňovala, aby se přirozené lidské vášně tvůrčím způsobem projevíly a překonávaly samy sebe, čímž by přispěly k významu života.

2. 3. 1 Ekologická etika

Zajímavou odnoží etiky je ekologická etika. Ta je podle Koháka o veškerém životě, který se na Zemi nachází. Jedná se o soubor zásad a pravidel, jež člověku nastiňuje, jak se má chovat ke všemu, co se nachází mimo lidský svět. „*Je to především o člověku, který si o sobě myslí, že je ozdobou stvoření a pánem tvorstva, ale chová se ve světě jako slon mezi porcelánem.*“ (Kohák, 2006) V průběhu staletí lidé dospěli k tomu, že ne všechny způsoby jednání sledují dobré výsledky, proto došlo k nastavení pudové soustavy, která umožňuje prostřednictvím představ chápat, co je dobré a špatné chování. Těmto představám jsou nápomocné zvyky a tradice, jež jsou v člověku zakořeněné a i přesto dochází k případům, kdy se jedinec musí rozhodnout, zda je daná situace či myšlenka správná nebo špatná. Vznik etiky právě pomáhá jedinci učinit správné rozhodnutí, které vede k optimálním výsledkům a nikoli ke zničení jeho života. Ekologická etika může být tedy charakterizována jako komplexní návod na to, jak se správně chovat a respektovat životní prostředí.

Ekologická etika vyplývá z toho, že lidé pochopili, že s primitivní definicí etiky si nelze vystačit. Předpoklad, že příroda je mocnější a má schopnost nahradit škody, které ji způsobují lidé svým chováním, je pasé. V dnešní době vylézá na povrch myšlenka, která ukazuje, že lidské jednání přírodu drasticky poškozuje a ta není schopná udržet potřebné životní prostředí pro lidskou populaci a především pro její budoucí generace. Nedošlo pouze k projevení dlouhodobě špatného zacházení člověka vůči přírodě, ale i k tomu, že ekologické ohrožení se dostalo na výsluní a lidé se jím budou muset zabývat. Lze ho rozdělit do tří úrovní. První úroveň je poškozování našeho životního prostředí bezprostředně, jelikož vypouštíme stále větší množství škodlivých plynů do ovzduší, díky čemuž dochází k ročnímu nárůstu počtu osob, kteří mají problémy s dýchacími cestami. Dále dochází ke zvětšování objemu těžby, jež ničí krajinu a lesy. Požadavky na spotřební úroveň neustále narůstají, ale lidé si neuvědomují potřebnost vytváření a aplikování opatření, které by umožnily úsporněji využívat přírodní zdroje a tím snížit zátěž a negativní dopad na životní prostředí.

Druhou úroveň lze označit jako globální. Některé státy a jejich vědci si jsou vědomi problémů v oblasti životního prostředí a svolávají různé mezinárodní konference, kde o jednotlivých problémech debatují a snaží se pro ně nalézt řešení. Mezi nejznámější je možné zařadit Světové klimatické konference (konference o klimatických změnách), kterých proběhlo již několik. První z nich se konala v Ženevě roku 1979. V roce 1989 byla

změna klimatu zařazena jako jedno z témat, o kterých Valné shromáždění OSN rozhodlo, že bude řešeno na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru v roce 1992. Dodnes ji známe jako Summit Země. V roce 1997 byl v souvislosti s Rámcovou úmluvou OSN o klimatických změnách přijat Kjótský protokol, v němž se průmyslové země zavazují ke snížení emisí skleníkových plynů o 5,2 % mezi roky 2008 – 2012 v porovnání s rokem 1990. (MŽP, 2014)

Třetí úroveň je označována jako osobní, je možné ji tedy označit za tak všední, že dochází k jejímu přehlížení, přestože je klíčová v mnoha ohledech. Lze ji definovat jako zkreslení lidských vztahů k sobě, k ostatním jedincům a samozřejmě k přírodě. Na konferenci v Kjótu se ukázalo, že americká vláda si je vědoma aktuálnosti otázky znečištění životního prostředí. Bohužel u amerických voličů nepřipadá v úvahu, že by přijali jakákoli omezení, jež by snížilo jejich růst spotřební úrovně. „*Něco se děje s lidskými vztahy, co ničí naše přirozené zábrany a přetváří člověka v hrozbu.*“ (Kohák, 2006) Vypadá to, že se lidé nechali přesvědčit, že smyslem jejich života je mít stále více, čímž v případě vyšší spotřební úrovně dojde k vyřešení veškerých problémů, které nastanou a také že stát má za úkol pomoc.

Nalezení řešení problémů všech těchto tří úrovní umožní objevit místo člověka v přírodě, které poskytne možnost pro vytvoření předpokladu udržitelné budoucnosti. Lidstvo potřebuje nalézt způsob pobývání na planetě Zemi a zároveň být s ní v souladu. Z tohoto důvodu se uchýlil pojem trvalé udržitelnosti. (Kohák, 2006)

Z průběhu dějin vychází, že bezprostředním přáním je vyrovnanost, nikoli rozpínatost, ačkoli na tom nezáleží. V současnosti spíše dochází k tomu, že lidé jsou náročnější než lidstvo v historii a tato náročnost neustále stoupá i bez ohledu na to, kolik věcí už lidé mají. Již uvedená chamtivost, touha mít stále více, byla dříve chápána jako chorobný jev v duši, avšak dnes se jeví jako lidský postoj, jež je považován za samozřejmý či za ctnost potřebnou pro podnikatelskou činnost. V dnešní době lidé očekávají, jaký užitek jim daná věc přinese, a také od něj předpokládají určitý druh štěstí. Jde o neustálou touhu získat více věcí, jež nám přinesou štěstí, a to je jedním z důvodů vzniku ekologické krize. Nekonečný nárok v konečném světě není možný. Kenneth Boulding řekl: „*Pokud někdo zastává názor, že na prokazatelně omezené planetě lze provozovat neomezený ekonomický růst, je dozajista blázen, anebo ekonom.*“

Ekologickou etikou je potřeba se zabývat, jelikož někteří jedinci se snaží uspokojit své štěstí na úkor ostatních a dochází tím k narušení ekologické stability Země. Je důležité hledat nástroje, které by umožnily trvale udržitelný způsob života například z důvodu, že počet obyvatel na Zemi se stále zvětšuje. Jak je již zmíněno, je velmi závažné a nezbytné nalézt pravidla trvale udržitelného soužití nejen mezi jednotlivci, ale také i s přírodou jako celkem.

Podle Koháka existují tři možné způsoby řešení ekologické krize. Mezi první řešení řadí hlubinnou ekologii, která definuje přírodu jako přirozenost a zvláště jako naši vlastní přirozenost. Odpovědí na krizi odcizení je napojení na hlubinné zdroje našeho bytí, tedy napojení se na citovou část člověka. Lidstvo, které je schopné se napojit na svou citovou stránku, ukončí ničení přírody a bude se snažit ji chránit.

Druhým řešením ekologické krize je možné stanovit ekologii ochrannou, která říká, že dnešní odcizení je konkrétní odcizení od živých tvorů, životu ročních období a rytmu dne a noci. „*Toto odcizení je dnes až příliš skutečné. Strom má vlastní život a vlastní cíl v životě, střetává se se mnou jako můj bližní, učí mě k úctě k bližnímu. Lidskost vyžaduje přírodní svět, my žijeme ve světě oceli a betonu.*“ (Kohák, 2006) Důvodem, proč člověk přírodu zneužívá, je, že se mu stala něčím naprosto cizím. Myšlenka návratu k přírodě je podle Koháka vábivá, ale vidí jí také jako problematickou, jelikož v současném přelidněném světě je velký nedostatek místa. Považuje ji za prospěšnou, nikoli za dostatečnou.

Morální ekologie je posledním řešením, které Kohák uvádí. Ta naznačuje to, jak se člověk odcizil svou vlastní morální zodpovědností. Za příčinu odcizení je stanoveno rozhodnutí evropských zemí pro život, který je založen na svobodě, čímž je myšleno, že se lidé nebudou podřizovat odvěkým nárokům, ale budou se řídit odpovědným rozhodnutím. Avšak rozhodnutí se pro život ve svobodě ještě neznamená odcizení. To pravé odcizení se nachází v lidské volbě svobody a s ní spojenou neochotou přijmout odpovědnost. „*Podle tohoto výkladu základní odcizení moderního věku nakonec není odcizení živé přírodě, té se člověk rozhodnutím pro život ve svobodě a v odpovědnosti neodcizil, jen odlišil. Odcizením je teprve jeho odcizení vlastní odpovědnosti.*“ (Kohák, 2006)

Lidstvo si málokdy uvědomuje, že není jediným tvorem, který se na planetě nachází. Nalézají se tu mnohem více tvorů, kteří sice nejsou na jeho úrovni, ale také je to život, proč

by tedy měl být ohrožován tím naším? Člověk nepoškozujme jen přírodu, ale také život ostatních lidí. Lidstvo chce žít, snaží se o stálý život na planetě, ale neuvědomuje si, že tu nejsme jediní, kteří chtějí zachování planety pro své potomstvo, a proto je nutné se naučit určitým způsobem spolupracovat.

2. 3. 2 Max Weber

Max Weber, celým jménem Karl Emil Maximilian Weber, se narodil 21. dubna 1864 v durynském Erfurtu. Weberova matka byla velmi nábožensky založená, avšak otec měl o náboženství malý zájem. Matčina protestantská výchova ovlivnila celý Weberův život. Během školních let se značně zajímal o historická díla, antické klasiky a filozofy. Za dobu svého života studoval právní a hospodářské dějiny na několika německých vysokých školách. Během jeho dospívání došlo k rozporu mezi jeho rodiči z důvodů úmrtí jejich čtyřleté dcery. Po ukončení studia začal Max Weber pracovat jako soukromý docent, který učil římské právo a dějiny, dále pracoval jako advokátní koncipient. V průběhu svého života měl mnoho šancí a možností na práci, odmítl i nabídku na kandidaturu do říšského parlamentu v Saarbrückenu. Weber prodělal několik nervových zhroucení, která znamenala konec jeho schopnosti přednášet. Byl jedním ze zakladatelů Německé společnosti pro sociologii v Berlíně.

Při vypuknutí I. světové války pocítoval morální povinnost nastoupit do armády, díky svému chatrnému zdraví se ale nedostal na frontu. Weber byl politikem, žurnalistou, historikem, ekonomem, filozofem, sociologem, profesorem a spisovatelem. Všechny jeho práce obsahovaly náznak pokusu o spojení mezi různorodými typy společenské aktivity. Kladl důraz na to, že byrokracie politické a hospodářské společnosti představuje nejvýznamnější moment v modernizaci západní civilizace. Též se zaměřil na analýzu jednotlivých orientálních společností, dále naznačoval oboustrannou závislost mezi kulturou a společností. Weber se ve svých studiích zajímal o pět hlavních oblastí. Zabýval se politickou sociologií, obecnou sociologií, hospodářskou sociologií, sociologií práva, dále také sociologií náboženství, jejímuž rozvoji napomohl svým dílem. Jeho zájem o politickou sociologii prezentovanou např. v nedokončeném díle *Hospodářství a společnost* ho nasměroval k zaměření se na výzkum jednotlivých typů ekonomických aktivit a vztahů, jež lze nalézt mezi společenskými a hospodářskými organizacemi.

Mezi jeho díla patří *Obchodní společnosti ve středověku*, *Římská agrární historie* v jejím významu pro veřejné a soukromé právo, *Situace zemědělských dělníků ve východo-*

labském Německu, Teorie mezního užitku a „základní psychofyzický zákon“, Hospodářství a společnosti, Protestantská etika a duch kapitalismu, Hospodářská etika světových náboženství atd. (Loužek, 2005)

Weber studoval náboženství v celosvětovém měřítku, což znamenalo, že si vymezil úkol velkého rozsahu. Směřoval především k hlavním světovým náboženstvím (nejvíce ho zajímaly hinduismus, buddhismus, taoismus, judaismus). Velmi podrobně studoval vliv křesťanství na vývoj západní civilizace, v dokončení studie zabývající se islámem mu zabránila předčasná smrt. Studium a rozbor východního náboženství mu umožnilo uvědomit si, že toto náboženství znázorňovalo velkou překážku pro rozvoj průmyslového kapitalismu. Avšak příčinou nebyla „zaostalost“ východních kultur, nýbrž jejich rozdílné hodnoty, než které byly uplatňovány v Evropě. (Koudelka, 2003)

Konfucianismus, který se zaměřuje na tento svět, se nezabýval snahou o ovládnutí světa, ale spíše se snažil prosadit harmonii mezi člověkem a světem. Bohatství bylo předpokladem toho, aby lidé mohli žít ctnostně a především se věnovat svému sebezdokonaování. I když byla Čína velmi dlouho nesmírně velkolepý a kulturně nejrozvinutější stát na světě, její náboženské hodnoty jí neposkytly podmínky k tomu, aby se mohla ekonomicky rozvíjet a její rozvoj se tak mohl stát sám o sobě významným cílem. (Koudelka, 2003)

Když Weber zkoumal křesťanství, stanovil za jeho základní aspekt učení o spáse, které poskytuje věřícímu možnost, aby byl zachráněn pro království Boží, což znamená jeho spásu. V životě každého člověka hraje důležitou roli Boží milost, která jediná může odpustit jeho hříchy a osvobodit duši. V důsledku tohoto se křesťanství projevuje určitým napětím, emocionální dynamikou, jež východní náboženství víceméně neobsahují. Nauky, jež se zabývají spásou, vyjadřují revoluční charakter. Východní náboženství vedou své věřící k negativnímu postoji k okolnímu světu a jeho zavedeným společenským podmínkám. Neustálý boj s hříchy je podstatou křesťanství, který však může vést až ke vzpouře proti panujícímu řádu. Náboženští představitelé (po vzoru Ježíše Krista) nepřetvářejí již přijaté doktríny, pouze přinášejí nové interpretace, kterými se snaží změnit mocenské rozdělení zavedených struktur.

2. 3. 3 Protestantská etika a duch kapitalismu

Autorem díla protestanská etika a duch kapitalismu je Max Weber, avšak již dříve někteří z autorů tuto myšlenku naznačili nebo formovali. Na Webera měla jistě určitý vliv

jeho rodina, jehož matka byla zbožná členka pietistické církve a otec byl agnostik s liberálními názory. Z díla vyplývá domněnka autora, že protestanti – ať vládnoucí nebo ovládaní, ať většina nebo menšina – mají zvláštní sklon podporovat ekonomický racionalismus v daleko větší míře, než je tomu u katolíků. (Loužek, 2005)

Různí autoři již před Weberem se zajímali o myšlenku zabývající se protestantskou etikou. Psal o ní např. Martin Offenbacher (student Webera), jehož prací se Weber nechal inspirovat i z ní něco citoval. Jedním z děl, ze kterých Weber čerpal, byla kniha *Hospodářská politika Černého lesa*, jejíž autorem je Ebehard Gotheim. V této knize se nachází věta, kterou Weber později použil ve své *Protestantské etice*. „*Kdo se pídí po stopách kapitalistického vývoje a zkoumá evropské země, stále více se mu staví před oči ta sama skutečnost: Kalvinistická diaspora je současně škola kapitálového hospodářství.*“ (Loužek, 2005) Další, kdo se zmiňoval o tomto tématu, byl Weberův konkurent a kolega Werner Sombart. Ten se ve svém díle věnoval tématu, jak duch kapitalismu přetváří všechny oblasti hospodářského života v novověku. Ve své knize však vysvětluje vytvoření moderního kapitalismu hlavně židovským vlivem, jelikož lidé židovského původu se dostali z pouště, kde byli schopni se naučit techniku přežití za velmi náročných podmínek. Jejich boj o přežití v souvislosti s tímto náboženstvím umožnilo ukotvení ekonomické racionality a vznik kapitalismu.

Avšak Weber byl spíše toho názoru, že Židé mají velmi slabý vliv na moderní kapitalismus. Bral je spíše jako průkopníky, kteří dopomohli k rozvoji západního racionalismu. Velmi důležitý byl podle Webera značný vliv asketismu, který dal vzniknout duchu kapitalismu. Asketismus se projevoval u raných mnichů a poustevníků.

V tomto období byly rozdíly mezi protestantismem a katolicismem velmi silné, především z hlediska kulturních bojů. Weber vyrůstal v Berlíně v době, kdy začal boj mezi pruskou vládou a Římem. Šlo zvláště o omezení katolického vlivu. Pro toto jeho dílo je typické vyjádření obdivu „*k anglosaskému světu s jeho hospodářským úspěchem a politickou převahou Anglie a Spojenými státy nad autokratickými monarchiemi ve střední a východní Evropě.*“ (Loužek, 2005)

Dílo *Protestantská etika a duch kapitalismu* je složeno ze dvou částí, které jsou dále děleny do pěti kapitol (I. část je nazvána *Problém* a jsou jí věnovány tři kapitoly, II. část se jmenuje *Idea povolání asketického protestantismu* a je složena ze dvou kapitol).

I přes významnost a myšlenkové pojetí není toto dílo nijak zvlášť rozsáhlé, celkem čítá přibližně 150 stran.

V úvodní části Weber konstatuje, že vlastníci kapitálu, podnikatelé a nejobornější pracovníci nejsou katolického vyznání, ale většinou protestantského. Tento jev by mohl být zapříčiněn dosaženým vzděláním. Weber došel k zjištění, že lidé katolického vyznání mají nižší vzdělání než protestanti, což ovšem může být zapříčiněno majetkovými rozdíly nabytými dědictvím. Katoličtí rodiče dávali přednost humanistickým gymnáziím, protestanští rodiče naopak upřednostňovali technické studie a výrobně-ekonomická zaměstnání. Což vedlo k tomu, že směr vzdělání v souvislosti s náboženskou výchovou rodičů měly vliv na další pracovní osudy.

Weber potvrdil mylnost dlouhodobé idey, že menšiny jsou aktivnější díky většímu úsilí, které musí vyvinout, aby se projeví. Domníval se, že protestanti, ať již jsou vládnoucí či ovládaní, ať menšina nebo většina, mají mnohem větší zájem o podporu ekonomického racionalismu než katolíci. Snažil se zdůraznit, že protestantismus neznamenal oslabení křesťanské zbožnosti. Vyzdvihoval zápal víry a niternost, která souvisela s obchodní a podnikatelskou aktivitou.

Autor používal pojem „duch“ kapitalismu s velkou opatrností, jelikož si uvědomoval jak citlivé a ošemetné je to téma. Nevymezil přesnou definici „ducha“ kapitalismu, ale použil k tomu citát od Benjamina Franklina: *„Mysli na to, že peníze mají plodnou a úrodnou povahu. Peníze mohou produkovat peníze a jejich oddenky mohou nést ještě více a tak neustále. Pět šilinků dobře vydaných představuje šilinků šest, a dále sedm šilinků a tři pence a tak dál až do sta liber šterlinků. Čím více peněz je, tím více při obratu produkuje, takže užitek roste a ještě rychleji. Kdo zabije bachyni, zničí tím celé její potomstvo až do tisícího kolena. Kdo promrhá pětišilink, zabíjí (!) všechno, co jím mohl vyprodukovat, celé roty liber šterlinků.“* (Weber, 1998)

Tímto citátem, i když jen výňatkem, chtěl Weber vystihnout smysl pro „ducha“ kapitalismu. „Duch“ kapitalismu označoval vydělávání peněz jako systematickou činnost, která byla prováděna člověkem v právních mezích, finanční uspořádání nákladů a výnosů, jejichž účelem mělo být dosažení zisku a následně z toho vytvořené obchodování, výroba či jiné podnikání. (Loužek, 2005) Weberův „duch“ kapitalismu musel svádět boj s tradicionalismem. Jedná se o typ etiky, která se projevuje normami, které mají za úkol stabilizovat život a dále vymezují jedinci místo ve společnosti. Člověk nemá díky tomu

šanci se osvobodit a uskutečňovat tak své vlastní životní plány, což znamená, že nemohl obchodovat, podnikat či vyrábět. Katolické vyznání napomáhá tradicionalismu, avšak to protestantské se zaměřuje spíše na podporu hospodářského vývoje, jež se orientuje především na moderní kapitalismus. (Loužek, 2005) Weber byl toho názoru, že lidé, kteří jsou speciálně nábožensky založení a vychovaní (zejména lidé pietistického původu) se dají velice dobře formovat z hlediska vytváření nových ekonomických návyků.

Podle Webera došlo k tomu, že se v moderní době vztah kapitalistů k náboženství změnil. Zajímali se především o to, aby je společnost obdivovala a mohli si tak dopřát velké množství luxusních statků. Z tohoto důvodu se odklonili od smyslu neúnavného shonu, vydělávání peněz a obchodování a dávali přednost již zmíněnému bohatství a luxusním statkům. Existoval rozdíl u velice úspěšných podnikatelů a vůdčích osobností; ti se snažili o dobře odvedenou práci a naplnění svého iracionálního pocitu dobře odvedené práce, tedy naplnění povolání. Weber své dílo necílil přímo jako výklad budoucího vývoje kapitalismu, avšak protestantská etika je založena na myšlence, že zdroje nemateriální podoby vedou k zdárnému vývoji moderního kapitalismu. (Loužek, 2005)

V dalších kapitolách Weber uvádí, že podstata povolání vyplývá z výkladu bible, ale nikoliv z originálu, nýbrž od ducha překladatelů a interpretace. Zejména se odvolával na Lutherův překlad bible, v němž pohrdá katolickými mnichy, jež vedli před Bohem zcela nesmyslný život. Zdůraznil ideu světského povolání jako vnější projev „lásky k bližnímu“. *„Přesto lze považovat myšlenku „světského povolání“ za nechtěné dítě reformace. Ekonomický racionalismus, jehož příčiny Weber hledá, přinesl ospravedlnění světské práce a myšlenka povolání znamenal, že člověk je „povolán“, aby hledal nejen cestu ke spáse, ale i každodenní práci vykonával co nejodpovědněji a nejracionálněji.“* (Loužek, 2005)

Weber dbal na odlišení kalvinismu a luteránství. Kalvinismus byl pro katolickou víru největším odpůrcem a to ze správného důvodu. Jejich odpor ke kalvinismu pramenil z etických zvláštností, jež obsahoval. Kalvinismus předkládal zcela jiné poznatky do vztahu náboženského života a pozemského jednání. Podle autora vzbuzoval kalvinismus pro každého jedince absolutní pocit osamělosti a v záležitostech určující podmínky pro spasení šel každý sám vstříc svého osudu, jež byl určen od věčnosti. Všude, kde můžete objevit poznatky a učení o věčném životě a věčnosti jako takové, nelze přímo definovat, zdali věřící je podřízen osobám, jež jsou vyvolenými nebo zavrženými, jelikož dříve byl Bohem určen osud. Věřící tedy nemá jinou možnost, než věřit v Krista a neustále se snažit

pracovat v povolání. Výhradně to umožnilo zahnat náboženské rozpaky a vytvářet si jistotu. Pojetí omilostnění se vyskytovalo ve dvou verzích. Obdařené bytosti získaly možnost vykonávat stav milosti jako nádoba božské síly či jako nástroj božské síly. Luteránství se klonilo spíše k tomu, že věřící osoba je nádobou, směřující ve své zbožnosti ke kultivaci citu. Zatímco kalvinismus inklinoval spíše k faktu, že pokud je nástrojem, tak to vede k asketickému jednání. Katolický „laik“ žil jaksi z ruky do úst, plnil své tradiční povinnosti a dobré skutky, nadto příležitostně odčiňoval své určité hříchy. Což znamenalo, že každý věřící mohl své špatné skutky odčinit a nebyl motivován k nějaké změně, na rozdíl od Boha kalvinistů, který nenutil věřící konat jisté dobré skutky, nýbrž požadoval po nich trvale vysluhovanou svatost, jež se měla vystupňovat v systém. (Loužek, 2005)

Světská protestantská askeze se velmi chránila před prostým užíváním majetku a především proti luxusnímu konzumu a tímto propustila zjištěnost, jelikož ji zbavila pout tradiční etiky, ale také deklarovala to, že si ji Bůh žádá. Puritáni a jim po boku další se zaměřili na boj proti rozkoším, boj s nerozumným nakládáním majetkem, ale nikoliv na boj proti rozumnému zisku. Toto podle Webera vedlo k vytvoření podmínek pro vývoj moderního kapitálu. Touha po bohatství se považovala za nepřijatelnou, avšak správa majetku, jež Bůh křesťanovi dal, byla morální povinnost. Vztah askeze a kapitalismu tedy není určen přímo, jde spíše o zprostředkování. Ekonomické účinky velkých náboženských hnutí mají vliv na hospodářský vývoj díky své askezi, ta se projeví zejména tehdy, když se jejich náboženské motivy změnilly ve všední práci. (Loužek, 2005)

„Pokud někdo usiloval jen o majetek, měli to reformovaní za vrchol špatnosti, ve shodě se Starým zákonem a s hodnocením, dobrého díla. Bohatství jako plod práce v povolání měli však za boží požehnání. A co bylo nejdůležitější: když nábožensky tolik oceňovali neúnavnou, neustálou, systematickou práci ve světském povolání jako vůbec nejvyšší prostředek askeze a zároveň jako nejjistější a nejzřejmější známku omilostněného člověka a pravé víry, nutně to v člověku působilo jako mocná páka k expanzi toho, co jsme nazvali „duchem“ kapitalismu.“ (Weber, 1997)

Bylo jen otázkou času, než někdo vytvoří ucelené dílo o problematice věnující se ústřední ideje „Protestantské etiky a ducha kapitalismu“ (1904 -1905). Bylo nemalé množství autorů, kteří chtěli toto dílo vytvořit. Weber proto po vydání musel čelit kritice od jednotlivých historiků, např. od K. Fischera, F. Rachfahla. V posledních letech se objevila myšlenka, že Weber měl v plánu napsat pokračování dvou dílů „Protestantské

etiky“, ale jelikož došlo k velké kritice jeho prvního dílu, raději se rozhodl, že další díly psát nebude. Vyšlo i druhé přepracované vydání tohoto díla, v němž se objevily opravené pojmy, dále došlo ke změně citací, které byly kritizovány, a poznámky pod čarou se staly nepřehledné. Argumenty i protiargumenty tohoto díla, které se utvářely již v prvních kritikách a obhajobách, se nacházejí v debatách o protestantské etice, které probíhají i v celém 20. století.

2. 4 Green Growth a Green Economy

Za posledních přibližně 100 let se počet světové populace čtyřnásobně zvýšil, avšak ekonomický vývoj se zlepšil 22 krát. Tento ekonomický vývoj vedl k velké prosperitě a měl by vést i k delšímu a zdravějšímu životu. Vyspělé státy si začaly být vědomy, že způsoby výroby, obchodování a spotřeby nelze zachovat v takové míře, aby neznečišťovaly životní prostředí a neohrožovaly lidské zdraví. Vede to k uvědomění lidí, že je potřeba se zaměřit na cestu vedoucí k udržitelnému zelenému růstu.

Pojem zeleného růstu se poprvé objevil v Asii a Tichomoří. Na páté ministerské konferenci o životním prostředí a rozvoji konané v březnu 2005 v Soulu došlo k dohodě mezi vládními představiteli z Asie a Tichomoří. Tato dohoda obsahovala souhlas 52 zemí a dále dohodnutý postup aktivního přístupu při prosazování udržitelného rozvoje, který umožní nastoupit na cestu zeleného růstu. Jedná se o reorganizaci ekonomiky tak, aby byl umožněn hospodářský růst a ochrana přírody. Účastníci konference podepsali také ministerskou deklaraci a regionální plán pro udržitelný rozvoj. (Sustainable Development, 2014) Zmíněná regionální iniciativa se postupem času vyvinula a vznikla z ní důležitá cesta k dosahování udržitelného rozvoje a cílů tisíciletí, jako je:

- zvýšení přístupu ke zdrojům energie a vody, zlepšení infrastruktury,
- zlepšení špatného zdravotního stavu populace, který je odezvou špatného stavu životního prostředí,
- zavádění efektivních technologií, které na jedné straně snižují náklady a na straně druhé zvyšují produktivitu a eliminují environmentální tlak

Na asijském kontinentu se zorganizovalo mnoho důležitých mezinárodních setkání a bylo přijato velké množství podstatných dokumentů, jež se zabývaly zeleným růstem. V červnu roku 2010 došlo v Koreji k založení nevládní organizace Globální institut zeleného růstu (Global Green Growth Institute – zkr. GGGI). Uvedená organizace se stala uznávanou a novou mezinárodní institucí na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji

v roce 2012. Listopad roku 2010 je velmi důležitý z důvodu uznání zeleného růstu jako neoddelitelné součásti udržitelného rozvoje. Toto uznání bylo přijato na summitu G20 v Soulu, kde se představitelé dohodli na společném postupu při tvorbě příznivého prostředí za podpory energetické účinnosti a čistých technologií. Přijaté stanovisko se stalo reakcí i na globální finanční krizi z let 2008 – 2009. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (zkratka OECD z angl. Organisation for Economic Co-operation and Development) začala vypracovávat rámcovou strategii budoucího vývoje, jež měla spojit ekonomický, environmentální, technologický, finanční a rozvojový aspekt. Vypracování této strategie OECD bylo reakcí na to, že všech 34 členských států OECD podepsalo ministerskou deklaraci o zeleném růstu v červnu 2009. Strategie byla nazvána Směrem k zelenému růstu a její schválení proběhlo členskými státy OECD v květnu 2011. Roku 2012 vznikla nová mezinárodní platforma, která spojuje všechny důležité mezinárodní organizace, jejímž úkolem je podpora zeleného růstu a zelené ekonomiky. Na vzniku platformy se podílely instituce WB (World Bank), UNEP (United Nations Environment Program), OECD a GGGI a nazvaly ji Platforma poznatků o zeleném růstu (Green Growth Knowledge Platform – zkr. GGKP). Mísí platformy je poskytovat pomoc zemím tak, aby byly schopny porozumět zelenému růstu a zároveň byly způsobilé k vytváření politických podmínek, jež povedou k zelené ekonomice. (Kanianska, 2013)

Zelený růst se zabývá podporou hospodářského růstu, snižováním emisí, jež obsahují znečišťující látky, skleníkovými plyny, minimalizací odpadu a špatného využívání přírodních zdrojů a především zajištěním biologické rozmanitosti. Mezi jeho další úkoly patří zlepšení zdraví pro různé skupiny obyvatel a posílení energetické bezpečnosti tím, že dochází ke snížení závislosti na fosilních palivech. Avšak na zavedení jednotlivých záměrů a strategií nelze nalézt jednotný návod. Způsob, který povede k zelenému růstu, záleží na hospodářství země, politickém a institucionálním prostředí, dotacích a ekologii dané země. Problémy, které vyvstanou z důvodu zavedení zeleného růstu do ekonomiky, jsou závislé na tom, zda je země vyspělá, rozvojová či rozvíjející, avšak také na rozdílných ekonomických a hospodářských podmínkách zemí. Přičemž ale existují i faktory, které jsou pro všechny země stejné. Základní složkou, která je potřebná k zavedení strategie zeleného růstu, je dobrá hospodářská politika. Ekonomika, která je flexibilní a dynamická, je dobrým začátkem, který umožní a podnítl zájem o přechod na ekologičtější cestu. Z těchto důvodů bude nutné přijmout různá politická, fiskální, regulační a ekolo-

gická opatření, jež podpoří zavedení zeleného růstu a snížení environmentální zátěže. Důležitou roli budou hrát investice do inovací, jelikož bez inovací nebude možné nahradit přírodní kapitál reprodukováným kapitálem. Při přechodu na strategii zeleného růstu je potřebné vzít v potaz rozhodování z hlediska delšího časového horizontu. Modely růstu a technologické změny závisí navzájem na sobě, díky čemu vzniká závislost jejich vývoje, vzájemná technologická a institucionální odkázanost. Některé environmentální dopady jsou kumulativní a případně i nenávratné, čímž dojde ke vzniku silného propojení mezi rozhodnutími vzniklými dnes a v budoucnosti. (OECD, 2011)

Udržitelný rozvoj je důležitým podkladem pro zelený růst. Široká základna analýz a politických plánů, které vzešly jako výsledky jednání na konferenci v Rio de Janeiro před dvaceti lety, se staly základy pro strategii zeleného růstu OECD. V rámci této strategie došlo k vymezení jasného a konkrétního programu pro realizaci mnoha cílů pro udržitelný rozvoj.

Zelený růst by neměl být považován za náhradu udržitelného rozvoje, ale spíše za jeho součást. Rozsah zeleného růstu je sice užší, avšak reprezentuje určitý plán, jež je potřebný k dosažení konkrétního a měřitelného pokroku na rozhraní mezi ekonomikou a životním prostředím. Orientuje se na pomoc při vytváření podmínek, jež jsou nezbytné pro inovace, investice a konkurenceschopnost, které povedou ke vzniku nových zdrojů ekonomického růstu a zároveň budou v souladu s flexibilními ekosystémy.

V rámci strategie zeleného růstu je velmi důležité kontrolovat a věnovat pozornost sociálním otázkám a problémům nerovnosti, které se mohou vynořit jako bezprostřední hrozby v důsledku prosazování ekologických norem a principů v ekonomice na státní i mezinárodní úrovni, čímž se stává nenahraditelnou podmínkou pro úspěšné provedení politiky zeleného růstu. „*Strategie zeleného růstu navrhuje realizovatelný politický rámec, který je dostatečně flexibilní na to, aby mohl být přizpůsoben podle různých okolností a stádií vývoje v jednotlivých zemích. Spolu s iniciativami jiných mezinárodních organizací, jako jsou UNEP, UNESCAP či Světová banka, by měla strategie zeleného růstu vypracovaná OECD přispět k dosažení cílů konference Rio + 20.*“ (OECD, 2011)

Aby bylo možné přijmout strategii zeleného růstu v rozvojových a rozvíjejících se zemích, je nutné brát v potaz otázku snižování chudoby. Zelený růst a snižování chudoby jsou témata, která se vzájemně doplňují a je možné je použít k dosažení urychlení rozvojových cílů tisíciletí. Za rozvojové cíle jsou považovány např. efektivnější infrastruktura

pro obyvatelstvo, zavádění účinných technologií, které umožní snížit náklady a také snížení environmentální zátěže. Politika zeleného růstu je schopná omezit zranitelnost vůči environmentálním rizikům a umožnit růst jistoty obživy chudých lidí.

Strategie zeleného růstu uplatňuje podporu ekologičtějšího chování firem a spotřebitelů, usnadnění hladkého a spravedlivého přemísťování pracovních pozic, kapitálu a technologií směrem k ekologičtějším aktivitám, které dávají možnost vytvářet přiměřené pobídky a podporu pro ekologické inovace. Pokud jsou ve státě prováděny špatná vládní politika, tržní omezení a deformace, logicky to vede k selhání trhu, což zobrazuje, že mezi soukromými výnosy z ekonomických aktivit a celkovými přínosy pro společnost existuje velká mezera. Politika zeleného růstu si dává za úkol tuto mezeru uzavřít a umožnit zvýšení výnosů ze zelených investic a inovací.

V politice zeleného růstu jsou využívány kombinace nástrojů, které jsou potřebné k realizaci různých strategií a jsou čerpány z dvou širokých politických oblastí. První oblast obsahuje rámcové podmínky, jež jsou důležité pro posílení ekonomického růstu a zachování přírodního kapitálu. Jedná se o fiskální a regulační podmínky (daňová politika a politika hospodářské soutěže). V případě, že jsou tyto podmínky navrženy a prosazovány správně, přispívají k maximalizaci efektivního rozdělování zdrojů. Tento obvyklý program hospodářské politiky je pouze doplněn o ideu, že pokud je dobrý pro ekonomiku, bude stejně dobrý i pro životní prostředí. Avšak mělo by dojít k rozšíření o podporu inovací, které pak dokáží odměnit inovativnost jednotlivých myšlenek, které jsou nenahraditelné pro šetrnější a efektivnější využívání přírodního kapitálu. Za druhou oblast je možné považovat opatření, která stimulují efektivní využívání přírodních zdrojů a také zvyšování poplatků a cen za znečišťování životního prostředí. Jde o kombinaci cenových a dalších politických nástrojů.

Zavedení zpoplatnění za znečišťování a nadměrné využívání vzácných přírodních zdrojů bude rozličné podle jednotlivých států, avšak mělo by být jedním ze stěžejních prvků politických řešení. Nejlépe s využitím funkčních systémů, jako například daně nebo obchodovatelná emisní povolení. (OECD, 2011) Cenové mechanismy hrají významnou roli, jelikož jsou schopné minimalizovat náklady na dosažení určitého cíle a vytvářejí podněty, které umožňují další pozitiva inovací a efektivnosti. V případě daňové reformy, která se orientuje na růst, hraje významnou roli také navýšení využití ekologických daní. V některých situacích není možné využít tržní nástroje, proto je vhodnější využít dobrou regulaci, aktivní politiku na podporu technologií či dobrovolný přístup,

případně je tyto náhradní nástroje mohou doplňovat. Citlivost spotřebitelů a podniků na cenové signály je možné v některých situacích posilovat prostřednictvím opatření, která vyplývají z faktických skutečností a zvýrazňují důsledky poškození životního prostředí působením určitých aktivit a zobrazují možnosti dostupnosti ekologičtějších alternativ. (OECD, 2011)

Definice zeleného růstu formulovaných jednotlivými mezinárodními organizacemi je mnoho a vyznačují se několika společnými znaky. Poslední uváděné množství formulací je 13. Definice vybraných organizací jsou tyto:

- UNESCAP: růst, který klade důraz na ekologicky udržitelný ekonomický pokrok s cílem podporovat nízkouhlíkový a solidární rozvoj,
- OECD: podpora hospodářského růstu a rozvoj a zároveň zajištění, aby přírodní zdroje i nadále poskytovaly zdroje a služby v oblasti životního prostředí, o který se opírá blahobyt lidstva,
- Světová banka: růst, který je efektivní ve využívání přírodních zdrojů, minimalizuje znečištění a dopady na životní prostředí. Je pružný v tom, že představuje přírodní rizika a roli managementu životního prostředí a přírodního kapitálu v prevenci ekologických katastrof.
- GGGI: zelený růst je nové revoluční vývojové paradigma, které udržuje hospodářský růst, zatímco ve stejnou dobu zajišťuje klimatickou a environmentální udržitelnost. Zaměřuje se na řešení hlavních příčin těchto problémů a zároveň zajištění vytvoření nezbytných kanálů pro distribuci zdrojů a přístup k základním komoditám pro chudou část populace. (Sustainable Development, 2014)

Hlavním záměrem zeleného růstu je zavedení podpory pobídkám a institucí, které pozitivně přispívají k navýšení prosperity lidské společnosti. Mezi cílené oblasti podpory patří podpora managementu, který účinně využívá přírodní zdroje a ekonomických činností, které jsou z dlouhodobého hlediska výhodné pro společnost.

Aby bylo možné těchto cílů dosáhnout, je velmi důležité, aby inovace byly zaváděny do praxe a zároveň bylo pochopeno, jakou hodnotu má přírodní kapitál jako faktor produktivity a poskytovatele služeb a zboží pro společnost. (Kanianska, 2013) Správně navržené strategie zeleného růstu v jednotlivých zemích jsou důležité k tomu, aby došlo k ozelenění ekonomik a mohlo tak nastat vhodné spojení obecných principů a národních

specifik, které berou v potaz dotační politiku a dosaženou úroveň rozvoje společnosti. Jak je známo, v dnešním světě existuje mnoho rozdílů v základních principech mezi jednotlivými ekonomikami a environmentálními podmínkami různých států. Velké rozdíly jsou především mezi státy, které jsou rozvinuté, rychle se rozvíjející a rozvojové. Z tohoto důvodu nelze zavést jednotnou strategii zeleného růstu a OECD těmto zemím doporučuje:

- zohlednit národní specifika, které souvisí s existující politikou, zabezpečením státu, úrovní rozvoje, přírodními zdroji a environmentální zranitelností státu,
- dodržování stanovených společných zásad.

Podle OECD jsou společné principy tyto:

- sledování změn všech faktorů hospodářského růstu, zvláště lidského, fyzického, přírodního a nehmotného (např. inovace) kapitálu. Změny je třeba vyhodnocovat a v případě negativního vývoje přijímat opatření. Důvodem je omezenost všech forem kapitálu. Každá forma kapitálu má své limity, které mohou být dosaženy s negativním důsledkem pro lidskou prosperitu.
- zohledňování nezastupitelné role přírodního kapitálu v ekonomice. Přírodní kapitál tvoří základní podmínky fungování hospodářství nejen poskytováním určitých, v současnosti oceňovaných produktů (potravin, krmiv, nerostů apod.), zboží a služeb, které významně přispívají k lidské existenci a prosperitě. Tyto výrobky a služby zatím nejsou ve společnosti ekonomicky zhodnocovány a jsou pokládány za samozřejmost (např. poskytování čistého ovzduší, vody).
- uvědomování si významu veřejné politiky, která může v největší míře nasměrovat a podpořit investice do přírodního kapitálu. V případě nedostatečných tržních pobídek pro soukromý sektor významnou roli při ochraně přírodního kapitálu hrají právě veřejné investice.
- využívání inovací, jež přispívají ke snižování negativních vlivů plynoucích z využívání přírodních zdrojů při současném zvyšování produktivity práce.

K dosažení společných zásad je potřeba:

- zpoplatnit znečišťování životního prostředí a využívání přírodních zdrojů pomocí ekonomických nástrojů, jakými jsou daně, poplatky atd.,
- zrušit nevhodné podpory a dotace v současnosti vedoucí ke znečišťování životního prostředí nebo nadměrnému využívání přírodních zdrojů,

- posílit úlohu veřejných financí a zavést limity a standardy podporující dosažení výstupů,
- podpořit využívání informačních nástrojů směřujících ke zvyšování účinnosti politických opatření a zlepšování chování spotřebitelů a domácností.

Aby mohlo dojít k zajištění plynulého zavedení změn, které směřují k zelenému růstu, tak by ekonomické nástroje měly být pouze součástí celkového řešení a politiky by se měly zaměřit na podporu zavedení inovací, budování infrastruktury, posilování institucí a vládních kapacit.

Jak již z předchozího textu vyplývá, se zeleným růstem souvisí i zelená ekonomika, jež se stala mezinárodně uznávanou teprve nedávno, i přesto že se o ní environmentalisté a ekonomové zajímali již delší dobu. Náměty, které se zelené ekonomiky týkají, se probíraly na mnoha různých politických a odborných setkáních, avšak oficiálně byl pojem poprvé vysloven v roce 1989 ve zprávě Návrh zelené ekonomiky. (Pearce, Markandya, & Barbier, 1989) Tato zpráva byla vytvořena odborníky z oblasti environmentální ekonomie pro vládu Velké Británie.

Základní principy zelené ekonomiky byly stanoveny v roce 1992 na deklaraci přijaté na konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro. Šlo o principy podporující:

- internalizaci environmentálních nákladů do ekonomiky a využívání ekonomických nástrojů při dosahování cílů trvale udržitelného rozvoje (TUR),
- snižování neudržitelné spotřeby a výroby. (Kaninska, 2013)

Většího světového boomu a rozšíření jejích zásad se zelená ekonomika dočkala až v roce 2008, kdy docházelo k hledání nových podnětů, které se měly stát východiskem z globální krize. Nastartování zelené ekonomiky umožnil až balíček, který byl zaveden Programem OSN pro životní prostředí (zkratka UNEP). (Atkisson, Group, 2012) Roku 2008 UNEP vytvořil a začal s iniciativou zelené ekonomiky, jejímž cílem byla snaha o zavedení politiky, která by vedla k ozelenění ekonomiky. Dohoda Global Green New Deal z roku 2009 umožnila nastínit první kroky, které by vedly k oživení světové ekonomiky a zároveň zlepšení její udržitelnosti. Tato dohoda pobídla vlády, aby začaly vkládat finanční prostředky do zelených sektorů. Dokument Global Green New Deal byl inspirován představou budoucnosti amerického prezidenta Franklina D. Roosevelta během Velké deprese (velké hospodářské krize) roku 1930, který vypracoval návrh pro USA, jak se dostat z krize. Green New Deal je složen ze tří hlavních prvků ekonomicko-politické

stimulace, které povedou k nastartování nového zeleného růstu. Skládá se tedy z finanční podpory pro rozvojové země prostřednictvím mezinárodního systému, národních stimulačních balíčků ve vyspělých a rozvojových zemích, které jsou zaměřeny na oživení ekonomiky a šetrnějšího přístupu k životnímu prostředí a mezinárodní koordinace politik tzv. „bohatých a chudých“ zemí, které se zaměřují na podporu zelené ekonomiky. (Barbier, 2009)

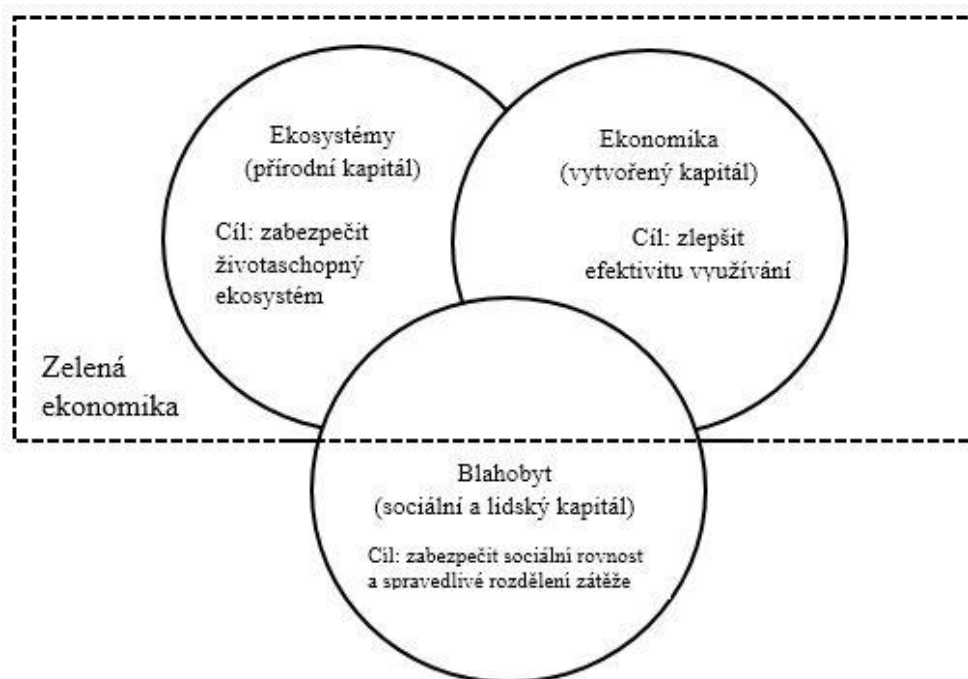
Mnoho dokumentů a materiálů bylo vydáno v souvislosti s problematikou zelené ekonomiky a jejich zpracování bylo podmíněno cílem vymezit koncept, principy, výhody, rizika a rovněž i poukázat na různé mezinárodní zkušenosti. Zelená ekonomika a odstranění chudoby se staly důležitými tématy Konference OSN o trvale udržitelném rozvoji Rio + 20 (Summit Země 2012). Ačkoli se snažily o nalezení dohody a mezinárodní akceptaci společné definice zelené ekonomiky, nedošlo k tomu. Různé mezinárodní organizace formulovaly různé definice, které mají podobné znaky; do dnešní doby jich bylo více než 9.

Podle UNEP je zelená ekonomika ta, která se zaměřuje na podporu lidské prosperity, sociální rovnosti za současného snížení environmentálních rizik a ekologických škod. Jedná se tedy o nízkouhlíkovou ekonomiku. (Kanianska, 2013) Orientuje se také na minimalizaci spotřeby energie, zdrojů a na zelené investice (minimalizace ekonomických dopadů na životní prostředí), čímž se tyto investice stanou impulsem ekonomického růstu a zaměstnanosti. K naplnění těchto cílů se navrhuje ve zprávě UNEP 2011 věnovat dvě procenta světového HDP do deseti klíčových odvětví. Mezi oblasti, kam směřovat peníze, patří: ekologizace zemědělství, rybolovu, lesního hospodářství, ekologizace budov pomocí jejich zlepšení energetické účinnosti, využití ekologických energií alternativních a obnovitelných zdrojů, ekologizace průmyslu, dopravy a cestovního ruchu, likvidace a recyklace odpadů, ekologizace odvětví vodního hospodářství a řešení kanalizací. (Cudlínová, 2012) Pojem zelené ekonomiky rozeznává tři hlavní, avšak vzájemně propojené oblasti. Jde tedy o:

- sféru ekosystémů reprezentujících přírodní kapitál (resp. environmentální pilíř TUR) – orientuje se na biodiverzitu, přírodní zdroje a znečištění,
- ekonomickou sféru, reprezentovanou vytvořeným kapitálem (resp. ekonomický pilíř TUR) – klade důraz na efektivnost, stabilitu, růst a zaměstnanost,

- sféru blahobytu, reprezentovanou sociálním a lidským kapitálem (resp. sociální pilíř TUR) – zaměřuje se na chudobu, kulturní dědictví, mezigenerační rovnost a zaměstnanost. (Kanianska, 2013)

Obrázek 1: Koncept zelené ekonomiky v kontextu trvale udržitelného rozvoje

Zdroj: vlastní zpracování, Zelený růst a zelená ekonomie, Radoslava Kanianska

Aby bylo dosaženo blahobytu při zachování lidského zdraví, je nezbytné zajistit potravinové a vodní zdroje, suroviny a energetické zdroje.

V zelené ekonomice je potřeba, aby hospodářský růst a zaměstnanost byly podpořeny veřejnými a soukromými investicemi, které napomáhají k redukci uhlíkových emisí a redukci znečišťování životního prostředí, podpoře energetické účinnosti a efektivnímu využívání zdrojů, zastavení snižování biodiverzity a podpoře ekosystémových služeb. (Kanianska, 2013)

Mezi hlavní cíle týkající se zelené ekonomiky, jež jsou v souladu s cíli tisíciletí, se řadí:

- oživení ekonomiky,
- vymýcení chudoby,
- snížení uhlíkových emisí a degradace ekosystémů. (Kanianska, 2013)

Jednotlivé mezinárodní organizace vytvořily návrhy na různé principy zelené ekonomiky a z provedené analýzy podle (UNDESA, 2012) plyne, že zelená ekonomika je nástrojem pro dosažení udržitelného rozvoje, umožňuje vytvářet zelené pracovní příležitosti, efektivně využívá přírodní a energetické zdroje, chrání biodiverzitu a ekosystémy. Dále přispívá k respektování hranic využívání přírodních zdrojů, ekologických limitů a omezení, uplatňuje princip rovnosti, spravedlnosti a správnosti mezi zeměmi a také mezi generacemi, přispívá ke snížení chudoby, zvýšení blahobytu, zlepšení životních podmínek lidí, zajištění jejich sociální ochrany a přístupu k nezbytným potřebám. Zelená ekonomika je inkluzivní, demokratická, kolektivní, odpovědná, transparentní, stabilní. (Kanianska, 2013)

Jak již bylo zmíněno zelená ekonomika, nemá zcela ucelený směr, lze nalézt mnoho variant a koncepcí, které se od sebe liší nejen v názvech, ale i detailech. Avšak v jednotlivých definicích je možné pozorovat stejný důraz na obnovitelné zdroje energie, efektivní nakládání s přírodními zdroji, minimalizování znečištění životního prostředí, ekonomický růst a větší zájem o snižování chudoby a nezaměstnanosti. Důležitým krokem bylo sladění ekonomického pokroku a ochrany životního prostředí, ke kterému se dospělo na zasedání Rady ministrů OECD v roce 2009, kdy došlo ke schválení, že zelená ekonomika a ekonomický růst mohou jít ruku v ruce. (Allen & Clouth, 2012) Za další příklad sloučení zelené ekonomiky s ekonomickým růstem je již zmíněná zpráva UNEP 2011, ve které je uvedeno, že toto sloučení umožňuje zvyšovat bohatství (jedná se především o zisk ze sociálního či přírodního kapitálu), ale také z dlouhodobého hlediska přispívá k vyššímu tempu, které se považuje za klasické měřítko ekonomické výkonnosti. (UNEP, 2011)

Publikace zmiňující zelenou ekonomiku uvádí, že vychází z paradigmatu ekologické ekonomie, jejímž zakladatelem je Herman Daly. Ten ovšem definuje zelenou ekonomiku takovým způsobem, že má spíše docházet k jejímu kvalitativnímu rozvoji než ke kvantitativnímu růstu. Z tohoto důvodu dochází k její kritice, protože je vymezována zcela odlišně, než jak je tomu v ostatních publikacích. (Cudlínová, Vávra, & Lapka, 2015)

Jedná-li se o změnu při využívání přírodních zdrojů a ekosystémů, důvěřuje zelená ekonomika tržním nástrojům a nezohledňuje otázku rozměru ekonomiky v rámci udržitelnosti planety Země. Ovšem tento směr je důležitý pro ekologickou ekonomii. Zelená ekonomika se nezabývá pouze tzv. přebarvením „hnědých“ investic na „zelené“, jde jí především o zvýšení množství energie z obnovitelných zdrojů (solárních panelů, větrných

turbín apod.). Nebezpečí, které v tomto případě vyvstává, je, že pokud dojde k vypuštění přívlastku „zelený“, opět se dostaneme pouze ke známému ekonomickému růstu. Zelená ekonomika a zelený růst umožní posunout limity růstu, ale pouze z časového hlediska. Avšak neřeší globální a ekonomické výzvy. Z krátkodobého hlediska budou jejich výsledky rozvojové, přičemž z dlouhodobého se mohou spíše stát anti – zelené čili kontraproduktivní. (Cudlínová *et al.*, 2015)

Studie od Cudlínové *et al.* se zaměřuje na zjištění, ve kterém státě Evropské Unie (EU) dochází k souhře ekonomického růstu s environmentálním a sociální dimenzí rozvoje. Jejich hlavní výzkumnou otázkou je: Do jaké míry jsou patrné důsledky aplikace principů zelené ekonomiky ve členských státech Evropské Unie?

Aby mohla být zodpovězena otázka a určeno, zda státy EU splňují a používají zelené strategie, autoři studie si museli stanovit soubor indikátorů, díky čemuž je možné srovnat výsledky jak kvantitativně, tak kvalitativně. Zároveň lze ověřit, zdali dochází a v jakém rozsahu k realizaci zelených strategií. Volba indikátorů je vymezena teoretickým základem zelené ekonomiky, zeleného růstu a jejich principy, které vychází z odborných studií a dokumentu Green New Deal, z čehož následně čerpá politický dokument strategie EU 2020. Ten transformuje teoretické definice do praktických politických cílů. Inspiraci pro indikátory autoři našli též v již existujících návrzích z řad mezinárodních organizací a institucí (např. OECD, Světová banka apod.). Stěžejními dokumenty pro výběr šesti indikátorů, které budou uvedeny dále, jsou Measuring Progress Towards a Green Economy (UNEP, 2012) a Green Growth Indicators 2014 (OECD, 2014), jelikož metodologie nejvíce odpovídá zaměření studie.

Indikátory pro jejich studii se stalo těchto šest oblastí: hrubý domácí produkt (HDP), pracovní příležitosti (indikátorem je nezaměstnanost), materiálová produktivita ekonomiky, investice pro výzkum a vývoj (VaV), energie z obnovitelných zdrojů (OZE) a produkce skleníkových plynů. Jako zdroj dat autoři použili databázi EUROSTATU, přičemž časové období je rok 2012 (respektive 2013 či 2011) a 2007. Zároveň tyto indikátory musely splňovat čtyři důležitá kritéria, kterými jsou reprezentativnost, měřitelnost, srozumitelnost a efektivita. K vytvoření analýzy bylo nutné získání proměnných, které zohledňují transformaci indikátorů mezi sledovanými roky 2007 a 2012 pro všechny země EU. Proměnné jsou vypočteny tak, že od hodnoty indikátoru z roku 2007 je odečtena

hodnota nová, čili z roku 2012. Tímto způsobem se získalo 168 proměnných zobrazujících se všech 28 zemích vývoj 6 indikátorů. Získané výsledky z analýzy vyhodnocují autoři dvěma metodami:

- 1) korelační analýzou, která ukazuje určité vztahy mezi indikátory,
- 2) faktorovou analýzou, která umožňuje nalézt skryté vztahy mezi indikátory.

Tématu diplomové práci nejvíce vyhovují indikátory investice pro výzkum a vývoj a energie z obnovitelných zdrojů. *Výdaje na výzkum a vývoj také v EU průměrně vzrostly, a to z 1,78 % na 2,01 % HDP, tedy o 0,23 procentního bodu, což je 13 % z hodnoty roku 2007. V Estonsku a Slovinsku se výdaje na výzkum a vývoj oproti roku 2007 zdvojnásobily, k poklesu došlo především v Lucembursku, Chorvatsku a Rumunsku, i když jen mírně (o 6–8 % proti roku 2007).*

Podíl energie z OZE stoupl z 10 na 14,1 %, tedy o 4,1 procentního bodu (41 % v porovnání s rokem 2007) v průměru EU. K největšímu růstu došlo na Maltě (+250 %), ve Velké Británii (+133 %) a Belgii (+127 %). K poklesu energie z OZE nedošlo v žádném ze států. Nejméně narostl podíl OZE v Portugalsku (+12 %), okolo 15 % přibýlo v Lucembursku, Finsku, Švédsku, Rakousku a Lotyšsku. (Cudlínová et al., 2015)

Z výsledků studie vyplývá, že se státy EU snaží o lepší využívání zdrojů obnovitelné energie a též se zvyšují investice do výzkumu a vývoje. Tato skutečnost pozitivně přispívá k uvádění principů Green Economy a Green Growth do fungování států EU. Otázkou zůstává, v jakém časovém horizontu dojde ke stoprocentnímu využití a zavedení potenciálu Green Economy a Green Growth do státních politik a zdali dosáhne úrovně současně řešených problematik států. Sledované období 2007 a 2012 jsou začátkem a koncem ekonomické krize, tudíž nelze zcela jasně zhodnotit chování států ve vztahu k aplikaci Green Economy a Green Growth. Je však úctyhodné, přes problémy s krizí státy ve sledovaném období navyšovaly prostředky na výzkum a vývoj i přes množství financí vynaložených na zmírnění a zvládnutí následků krize. Otázkou je, jakých by bylo dosaženo výsledků, kdyby sledované období bylo mimo krizové. Zdali by došlo k vyššímu nárůstu či by naopak mohlo dojít k poklesu výsledků. Důležitým předpokladem je, aby docházelo k nárůstu výdajů na výzkum a vývoj a obnovitelných zdrojů.

Výsledky, které vyšly ze studie Cudlínové et al. (2015), jsou zajímavé, ačkoli si myslím, že pokles emisí CO₂ byl očekávaný z důvody přejetí dohody o snížení emisí oproti roku 1990. Přesto si stále myslím, že je více potřeba se zaměřit na snižování těchto emisí

a vypouštění skleníkových plynů, ačkoli jsem toho názoru, že v České republice se k tomu zatím moc nepřispívá.

Již od počátku raných ekonomických a etických myšlenek a směrů je zřejmé, jak úzce spolu tyto pojmy (etika a ekonomie) souvisí a vzájemně jsou samy sobě důležitým faktorem. V průběhu dějin dochází k různému prolínání a oddělování, které jsou ovlivněny jak dalšími společenskými vědami, tak těmi přírodními. V dnešní době pohlížíme na etiku a ekonomii jako na dva oddělené pojmy, což nám usnadňuje nejen správné definování, ale i další zkoumání či přinášení nových myšlenek a prezentací. Specializace obecně umožňuje rozvoj, v našem případě například kvantitativních metod v manažerském rozhodování. Na druhé straně se však ztrácí nadhled a vědomí celku. Ovšem nesmíme zapomenout, že obě vědní disciplíny spolu korespondovaly a i dnes mají vždy něco alespoň z části společné. Nelze zde porovnávat analytickou a kvantitativní část ekonomie s normativní etikou, avšak v ekonomických teoriích nalezneme spoustu důležitých myšlenek a výroků založených na etických a morálních hodnotách.

Do budoucna předpokládám, že dojde ještě k širšímu propojení ekonomie a etiky, byť i jen v případě zelené ekonomie, která má základy zakořeněné v etických principech a morálním uvědomění si, že vše živé i neživé na naší planetě nemusí být lidskou činností postupně nenávratně zatraceno, ale naopak podpořeno v dalším rozvoji či ochráněno bez omezení lidského blahobytu.

Koncept zelené ekonomiky a zeleného růstu je poměrně nová myšlenka, která zažívá nárůst zájmu a rozšiřování se do celého světa. Závažnou otázkou stále zůstává, zda jde pouze o přebarvení „hnědých“ investic na zelené nebo se opravdu začne investovat více do životního prostředí.

Tato kapitola je v kontextu s diplomovou prací velmi důležitá, z hlediska výzkumu je považována za stěžejní. Z tohoto důvodu je detailněji popsána. Jedná se o vcelku nový směr, který bude v budoucnu velmi důležitý.

3 Metodologie

3. 1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je ukázat a popsat vzájemný vztah etiky a ekonomie z hlediska procesu jejich oddělování a návratu. Dále zaměření se na protestantskou etiku Maxe Webera, na Green Economy a Green Growth.

Dílčím cílem bylo zjistit, jestli dochází k využívání konceptu Green Economy ve společnostech a zda po seznámení s konceptem Green Economy ho plánují následně využít ve své společnosti a zaměřit se tak na zlepšování dopadu na životní prostředí. Výzkumnou otázkou je tedy to, zda společnosti mají povědomí o konceptu Green Economy.

3. 2 Struktura práce

Diplomová práce na téma Etika a ekonomie v průběhu dějin ekonomického myšlení se dělí na dvě části. V první části se nachází tzv. literární rešerše, tedy část teoretická, na níž navazuje část analytická.

Teoretická část je zaměřena na poskytnutí informací o vývoji ekonomického myšlení v průběhu dějin, avšak pouze do období, které jsou pro tuto diplomovou práci nezbytně nutné. Dále je zde vymezeno období etiky a její představitelé, které lze považovat za nejdůležitější myslitele, a zároveň zaměření se na Maxe Webera a jeho protestantskou etiku. Následně jsou zde zmiňovány pojmy Green Economy (zelená ekonomika) a Green Growth (zelený růst), které jsou důležité pro analytickou část této práce. Zmíněná analytická část obsahuje dotazníkové šetření a vyhodnocení výsledků, jejichž prostřednictvím je možné odpovědět na výzkumnou otázku, která byla uvedena v úvodu.

3. 3 Zdroje dat

Zdrojem dat pro vymezení pojmů bylo studium odborné literatury jak z hlediska české, tak i zahraniční. Dále bylo také vycházeno ze zahraničních odborných článků, které se týkaly především témat Green Economy a Green Growth. Díky těmto pokladům byla vypracována teoretická část diplomové práce.

Významné informace, na základě kterých bylo možné provést analýzu o povědomí a využívání konceptů Green Economy a Green Growth, byly získány z rozhovorů s vedením firem a dále pak prostřednictvím využití dotazníkového šetření.

3. 4 Využité metody

Rozhovor

Tento typ je považován jako jedna ze základních výzkumných metod. Nejčastěji je používán v sociologii, ale uplatňuje se i v dalších vědách. Účelem rozhovoru není jen získání potřebných informací, nýbrž i navázání kontaktu s dotazujícím. V této technice je možné sledovat verbální chování jednotlivých respondentů, ovšem vyvstává otázka, zda reakce respondenta se odvíjí od jeho názoru na otázku či pouze na to, že otázku nepochopil.

Rozhovor lze rozdělit na dva základní typy:

- standardizovaný – zde jsou otázky předem dány a nedochází k jejich záměně podle verbálního chování respondenta. Pokud by došlo k záměně otázek, je možné, že by mohlo dojít ke zkreslení získaných informací. Avšak existuje i nebezpečí, že se tazatel zaměří pouze na jednotlivé jevy a mohou mu uniknout širší souvislosti.
- nestandardizovaný – u tohoto typu je možné otázky měnit, jediné, co je pevně dáno, je záměr výzkumu. Problematická je zde možnost měnit otázky, čímž dochází k nemožnosti srovnávat odpovědi jednotlivých respondentů.

Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření lze považovat za jednu z kvantitativních metod pro výzkum veřejného mínění, které je z větší části používáno v sociologii, marketingu, managementu, poradenství apod. Základem této metody je písemné kladení otázek tazatelem jednotlivým respondentům. Důležitým předpokladem je ochota dotazovaného, která je potřebná ke spolupráci. Dále se počítá s tím, že respondent bude odpovídat upřímně a podle nejlepšího mínění. Je velmi podstatné vybrat otázky tak, aby nedošlo k vytvoření nezájmu respondenta a aby byly otázky výstižně formulovány.

Jednotlivé otázky nacházející se v dotazníku jsou jak otevřeného, tak i uzavřeného či polo uzavřeného charakteru. Otázky otevřené umožňují dotazovaným osobám odpovídat vlastními slovy a poskytují tak respondentovi možnost se nad otázkou zamyslet, čímž i zachycují pohled dotazujícího na danou věc. Uzavřené otázky většinou obsahují odpověď ano či ne. V dotazníku je také k nalezení otázka využívající metodu sémantického diferenciálu, který je označován za psychologicky sociologickou veličinu.

Sémantický diferenciál

Sémantický diferenciál vznikl z práce tří amerických psychologů, kteří tuto metodu představovali jako způsob k měření intenzity psychologických a sociologických postojů daného člověka k dané situaci. Nejčastěji se používá sedmistupňová škála, při které jde o získání dat, které zprostředkují kvantifikace sémantického diferenciálu. Tato metoda se snaží zjistit jemné rozdíly v postojích jednotlivých respondentů s využitím dotazníkového šetření. Aby došlo ke zjištění reakce respondenta na cílové slovo a tím i jeho postoj k danému problému, je mu nabízeno více dimenzí. (Chráska, 2007) Hodnoty na začátku a na konci škály jsou pojmy opačné, jež umožňují hodnocení dimenze. Příkladem pro představu mohou být antonyma, tedy slova opačného významu: pečlivý – nepořádný, velký – malý, jih – sever apod. V našem dotazníku jsme využili pětibodovou hodnotící škálu, která zobrazuje postoj jednotlivých respondentů ke konceptu Green Economy, viz obrázek 2.

Obrázek 2: Příklad sémantického diferenciálu z vypracovaného dotazníku

Dostupné	1	2	3	4	5	Nedostupné
Levné	1	2	3	4	5	Drahé
Zhoršení	1	2	3	4	5	Zlepšení
Budoucnost	1	2	3	4	5	Minulost
Plýtvání	1	2	3	4	5	Šetření energie
Nezatěžující	1	2	3	4	5	Zatěžující životní prostředí
Podporující	1	2	3	4	5	Nepodporující zdraví

Zdroj: vlastní dotazník

Součástí dotazníkového šetření jsou důležité otázky, jež se zaměřují na sektor působení společnosti, město v Jihočeském kraji, dosažené vzdělání a věk respondentů.

3. 5 Sběr dat

Při získávání dat jsem se snažila o sjednání osobního setkání s vedoucími pracovníky ze všech sektorů a různých měst, která spadají pod Jihočeský kraj. Bohužel často se stávalo, že společnosti odmítaly žádost o sjednání schůzky. U některých společností docházelo k odmítnutí slušným způsobem, jiné zase nebyly zdvořilé vůbec a raději ani neodpověděly na email či nezvedly telefon.

Dotazník jsem nechtěla ukládat na webové stránky, které umožňují vyplnění dotazníku spíše jednotlivcům, jelikož by došlo ke zkreslení průzkumu a především by nebylo možné

dohledat, zda dotazník opravdu vyplnily společnosti. Po odeslání několika desítek emailů a nedočkání se odpovědí jsem dospěla k rozhodnutí navštívit firmy ve městě Český Krumlov a získat tak alespoň část dat. Objevoval se problém, že společnosti odmítají odpovědět z důvodu, že u nich nepracuji či nejsem stážistkou. Tento postoj je velmi překvapující, jelikož po společnosti nejsou vyžadovány žádné interní informace, jen stanovisko a znalost konceptu Green Economy. Nejednou se stalo, že společnost žádost o schůzku zamítla a slíbila tedy alespoň vyplnění dotazníku, k čemuž samozřejmě nedošlo. Výsledkem těchto překážek je menší návratnost vyplněných dotazníků, než bylo očekáváno. Z toho vyplývá, že získání odpovědí od jednotlivců je mnohem jednodušší než od firem.

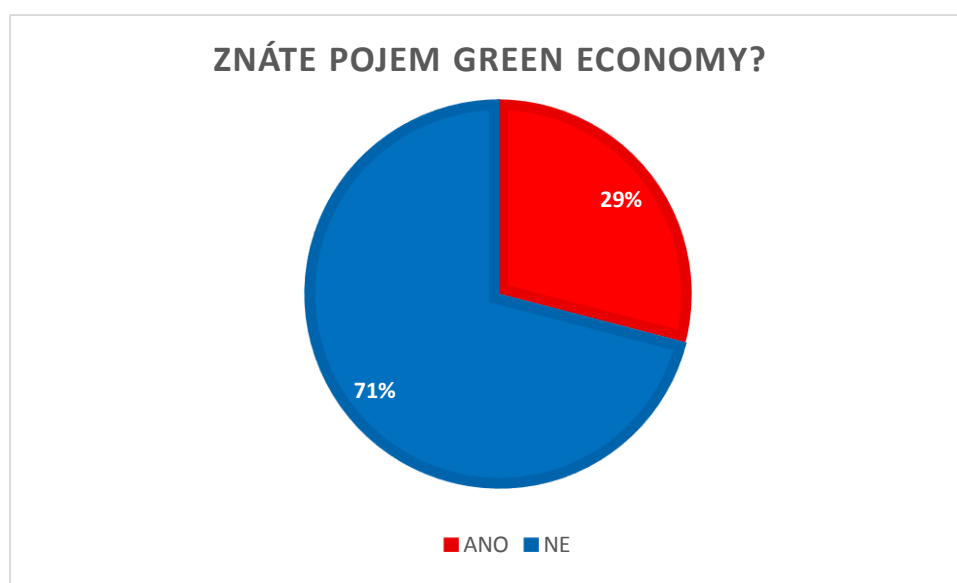
Konečný počet dotazníků, který obsahoval žádost o schůzku či pouze vyplnění, byl 1086. Prosbu o osobní jednání obsahovalo 400 odeslaných emailů, bohužel umožněno bylo u pouhých 20. Celkový počet získaných dotazníků je 62, což nabádá k myšlence, že společnosti v dnešní době nemají žádnou snahu účastnit se veřejného průzkumu na akademické úrovni a zároveň i pomoci studentům s jejich závěrečnými pracemi. Nebo je téma etiky a podnikání v Green Economy natolik novým směrem, že se raději nechtějí účastnit, aby vyjádření nebylo v rozporu s politikou společnosti.

4 Výsledky

Jak již bylo zmíněno, počet dotazníků je nízký, i když jsem předpokládala návratnost mnohem vyšší. Proto tedy výsledky z tohoto průzkumu lze považovat za prvotní a spíše za předprůzkum obecných zjištění. Dotazník byl tvořen čtrnácti otázkami.

U první filtrační otázky dojde k rozčlenění na to, zda vedení či zástupce společnosti má povědomí o konceptu Green Economy a podle toho odpovídá na další otázky související s tímto pojmem. V případě, že dotazovaný odpověděl na první otázku kladně, následně vyplňoval další tři podotázky související se základní znalostí a představě o pojmu.

Graf 2: Znáte pojem Green Economy?

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

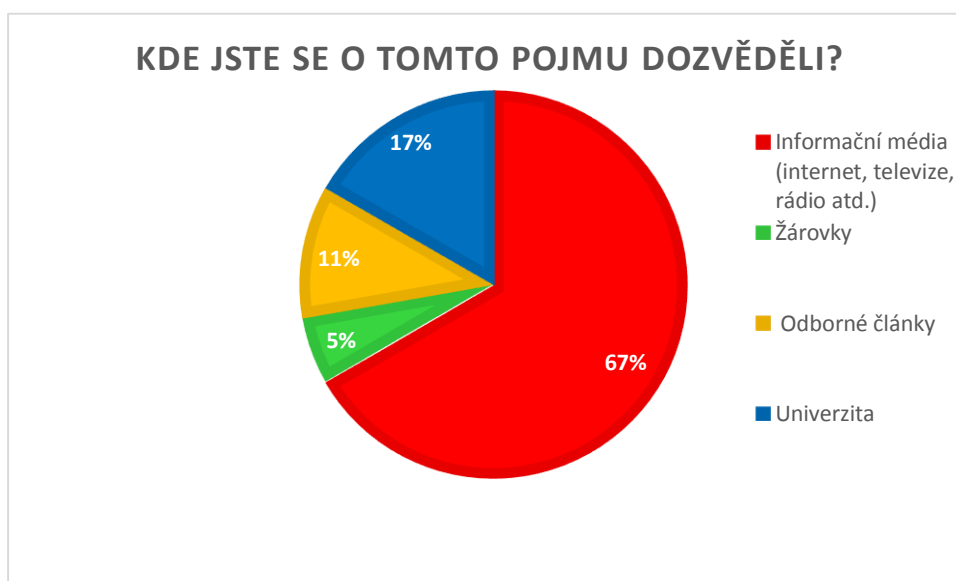
Převážná většina (71 % respondentů) tento pojem vůbec neznala. Jedním z možných důvodů neznalosti je nedostatečná propagace. O ochraně životního prostředí, ekologii či obnovitelných zdrojích energie se člověk dozvídá neustále z mnoha informačních kanálů, avšak o Green Economy či Green Growth se dozvíte, pouze pokud svůj zájem zaměříte tímto směrem. Pro respondenty, kteří kladně odpověděli, bylo připraveno pokračování v podobě 3 dalších doplňujících otázek, které upřesnily podobu znalostí o zmiňovaném pojmu. Pro negativní odpověď byla pouze jedna.

První podotázka byla zaměřena na zjištění představy, co tento pojem reprezentuje a jaké má zaměření. Někteří dotazovaní si nebyli zcela jisti svým názorem, avšak i přesto se většinou trefili do koncepce Green Economy. Rádi bych zde uvedla odpovědi od 18 vedoucích pracovníků, jejichž odpovědi mám rozdělené do 3 skupin:

1. Jedenáct respondentů odpovídalo v různém složení a formulaci touto odpovědí, která je (dle mého názoru) většinovým názorem lidí s povědomím o Green Economy. Jsou vybrány jen heslovité názvy.
 - Soulad ekonomiky a životního prostředí, Obnovitelné zdroje energie, udržitelnost podnikání vzhledem k odpovědnosti za životní prostředí, ekologické šetření nákladů.
2. Tři respondenti odpovídali podobnou formulací jako u první skupiny, avšak s přidáním sociálního rozměru.
 - Zlepšení života lidí, společenská odpovědnost firem, sociální spravedlnost.
3. Poslední skupina odpovědí je nejvíce sofistikovaná a liší se od ostatních odpovědí buď vlastním názorem, jednostrannou úvahou, znalostí nebo negativním postojem. Proto raději uvádím celé znění odpovědí.
 - Zelená ekonomika – v globálním pojetí by měla respektovat diverzifikaci ekosystémů a jejich trvale udržitelný rozvoj s ohledem na snižování environmentálních rizik
 - V podnikání se chovat tak, aby vznikalo co nejméně odpadu a pokud vzniká, aby byl tento odpad ekologicky zlikvidovatelný / recyklovatelný.
 - Neznám jej přesně, ale setkala jsem se s ním. Tuším, že se jedná o takové vědomé kroky v rámci pracovního procesu, které vedou k umírnění negativního vlivu člověka a především jeho ekonomické činnosti na Zemi. Tedy u nás v malé firmě (jedna kancelář, 2 lidé) jako reálný krok Zelené ekonomice vidím koupi recyklovaného papíru do tiskárny, dále tlak na majitele administrativní budovy ke změně dodavatele elektrické energie na alternativního dodavatele energie a také to, že spojím co nejvíc klientů do jedné pracovní cesty po republice.
 - Další ekologická omezení u fungování firmy a zbytečné výdaje.

Další podotázka byla zaměřena na zjištění zdroje, ze kterého se dotazovaní dozvěděli o pojmu.

Graf 3: Kde jste se o tomto pojmu dozvěděli?

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Převládající odpovědí bylo pochopitelně získání informací z internetu, televize a dalších médií, následovaly znalosti získané z vysokoškolského vzdělání a dále odborné články. Velmi bizarní je odpověď, že získané informace pochází od žárovek, avšak nedohledala jsem ty naučné žárovky, tudíž lze jen spekulovat, zda mají poučný charakter či jen podobný název svádějící k souvislosti s pojmem Green Economy.

Poslední podotázka týkající se odpovědí pomocí sémantického diferenciálu nám zobrazuje, co si respondenti myslí o celé koncepci Green Economy a vyjadřují svůj názor pomocí hodnocení v rámci sémantického diferenciálu. Pro upřesnění uvádím příklad z vytvořeného dotazníku:

1. 1. 3 Když se řekne Green Economy, máte ji spojenou s výrazy: (čím blíže označíte políčko k danému výrazu, tím více s ním souhlasíte), příklad:

Dostupné	1	2	3	4	5	Nedostupné
----------	---	---	---	---	---	------------

Levné	1	2	3	4	5	Drahé
Zhoršení	1	2	3	4	5	Zlepšení
Budoucnost	1	2	3	4	5	Minulost
Plýtvání	1	2	3	4	5	Šetření energie
Nezatěžující	1	2	3	4	5	Zatěžující životní prostředí
Podporující	1	2	3	4	5	Nepodporující zdraví

Zde jsou zobrazeny odpovědi všech dotazovaných a graficky znázorněn modus nejčastějších voleb:

Tabulka 2: Výsledky

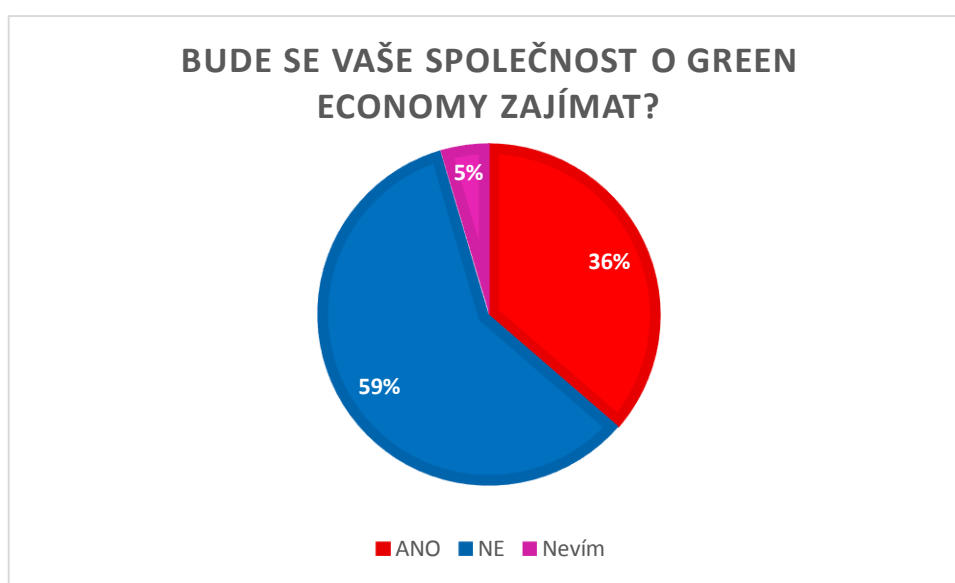
	1	2	3	4	5	
Levné			8	9	1	Drahé
Zhoršení		1	1	10	6	Zlepšení
Budoucnost	6	11	1			Minulost
Plytvání			2	6	10	Šetření energie
Nezatěžující	8	10				Zatěžující životní prostředí
Podporující	7	8	1	2		Nepodporující zdraví

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Jak je možné v tabulce vidět, dotazovaní mají na Green Economy spíše skeptický náhled co se týče finančního zatížení a považují ji za drahou záležitost, která ovšem podle převládajícího názoru povede ke zlepšení. V dalších částech je rozptýl odpovědi soustředěn do pozitivní části dotazníku. Většina v ní vidí budoucnost či inovativní směr, který umožní větší šetření energie, což bude napomáhat menšímu zatížení životního prostředí nežli současná ekonomie a zároveň bude podporovat zdraví a kvalitu života lidí.

Podotázka (č. 1. 2) byla pouze pro respondenty, kteří odpověděli negativně na první otázku. Dotaz, zda se oslovené společnosti budou zajímat o pojem Green Economy, byla více méně zklamáním. Většina respondentů odpověděla znovu negativně.

Graf 4: Bude se Vaše společnost o Green Economy zajímat?

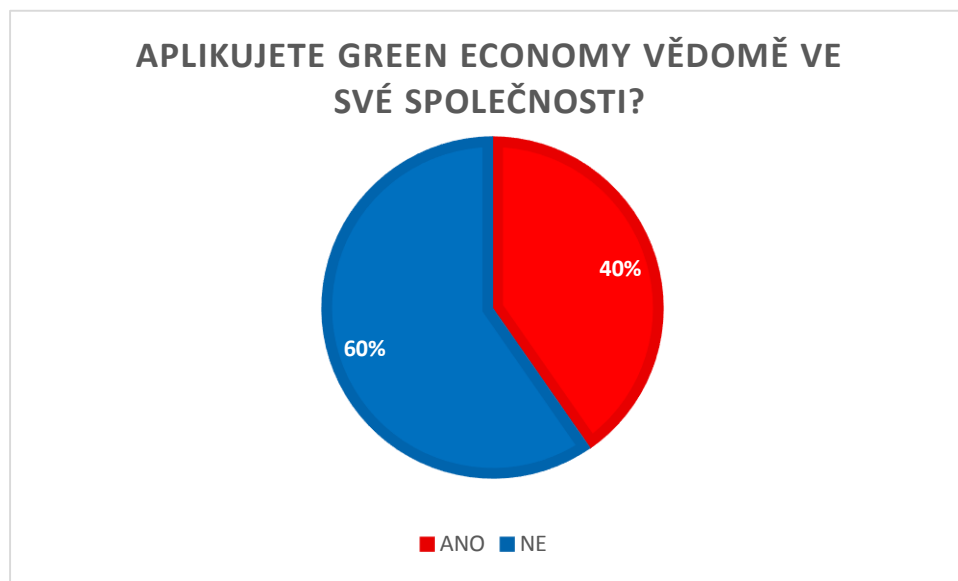

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Je překvapivé, že 59 % nemělo zájem o využití principů Green Economy a ani se o nich něco dozvědět. Může zde být spojení s negativní představou o dalším omezování ze strany státu a Evropské unie, což podle některých dotazovaných evokuje název Green Economy.

U druhé otázky dochází k zjištění, zda společnosti aplikují vědomě principy Green Economy ve svém podniku.

Graf 5: Aplikujete Green Economy vědomě ve své společnosti?

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Ze všech dotazovaných 40 % odpovědělo pozitivně, tedy že vědomě aplikují Green Economy v rozsahu, který jim prostředí dovolí. Bohužel zase většinově převládá negativní výsledek, pramenící jak z nezájmu, tak paradoxně z neznalosti respondentů. Spousta z odpovídajících pravděpodobně využívá principů Green Economy, ať už jen šetrnými elektrickými spotřebiči či recyklací odpadů nebo jinými záležitostmi. Ovšem nehlásí se k tomu a zaujímají negativní postoj.

Otázka číslo 3, ve které se dovídáme, jestli u firem při rozhodování hraje roli vliv na životní prostředí, má převážně pozitivní výsledek.

Graf 6: Hraje roli při rozhodování ve Vaší společnosti vliv na životní prostředí?

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Převážně kladný výsledek je možné připisovat státnímu nařízení, které ukládá nutnost brát ohled na životní prostředí, z tohoto důvodu odpovědělo 68 % zástupců firem ano. Považuji za rozumné, že stát přikazuje společnostem fungovat s ohledem na životní prostředí, jelikož je součástí života každého člověka a především je nutností pro přežití nejenom nás, ale všech druhů.

U otázky, kdy naposledy došlo ve společnosti k investici do zlepšení životního prostředí, mě udivilo, že nejvíce procent získala odpověď nikdy.

Graf 7: Kdy naposledy Vaše společnost investovala do zlepšení životního prostředí?

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

U odpovědi déle než 1 rok se převážně angažovaly společnosti ze sektoru sekundárního a terciárního. Avšak 16 firem (tedy 26 %) nikdy neinvestovalo do zlepšení životního prostředí ani pouhým zasazením zeleně, což je až zarážející. Je možné si položit otázku, zda je to z důvodu nedostatku finančních prostředků či zda společnosti na životní prostředí mají minimální dopad nebo jim je to pouze jedno. Velmi pozitivním zjištěním je, že více než čtvrtina firem investovala do zlepšení životního prostředí v posledním půl roce a dohromady polovina dříve či později v uplynulém roce. Kdyby se tato statistika týkala všech firem v republice a výsledek byl stejný či obdobný, žilo by se nám mnohem lépe a otázka životního prostředí by se stala snadněji řešitelnou.

Avšak na druhou stranu, 56 % firem uvažuje o investici do zelených technologií, jak je možné vidět na grafu 8.

Graf 8: Zvažujete ve své společnosti investice do zelené budoucnosti?

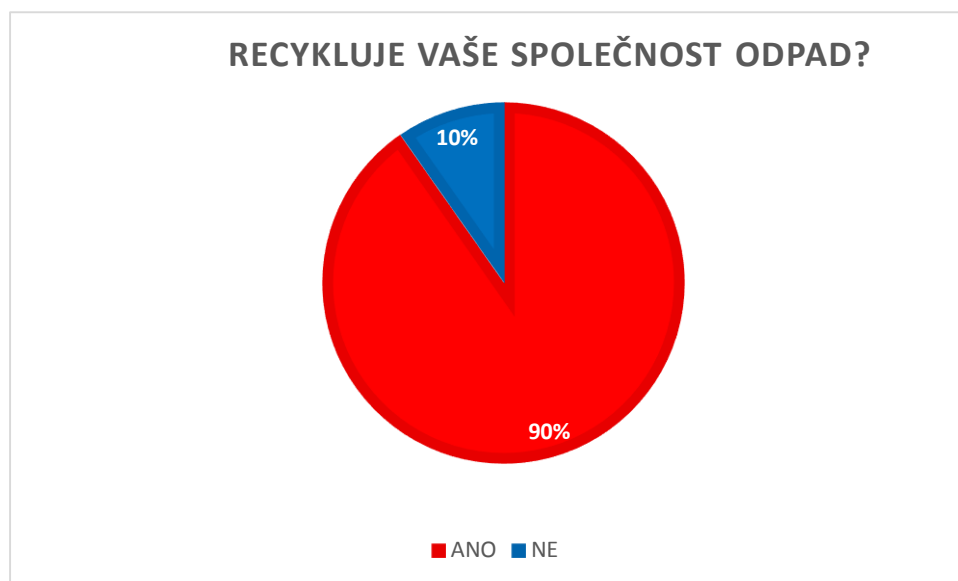

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Z toho je možné vyvozovat, že lidem leží na srdci to, jaký dopad má fungování jejich společnosti na životní prostředí a není jim to lhostejné. Tudíž je možné tvrdit, že společnosti se v budoucnu budou snažit o nápravu a o další využití principů Green Economy. Ovšem 44 % dotázaných odmítá jakékoliv investice do zelených technologií, nemusí to však znamenat přímé odmítnutí zelených investic, ale také to, že společnosti neplánují v budoucnu žádné investice nebo nad tím nepřemýšleli.

Graf 9 zobrazuje odpovědi na otázku, která zjišťuje, jestli ve společnostech dochází k recyklaci odpadu.

Graf 9: Recykluje Vaše společnost odpad?

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Přesně u 90 % firem k recyklaci dochází, což z hlediska jednotlivce považují za velmi dobrý výsledek, protože pokud se zeptáte ve svém okolí jedinců, případně i firem, jestli recyklují odpad, většinou se dočkáte pozitivní odpovědi. Ovšem nerecyklují převážně společnosti, které se nachází v primárním sektoru, což může být dané povětšinou nízkou produkcí recyklovatelného odpadu, kromě biologického.

Následující otázka, v pořadí již šestá, zobrazuje názor, zda respondenti považují investice do „zelených“ (ekologických) změn za dražší než do normálních.

Graf 10: Zastáváte názor, že co je ekologické („zelené“) je vždy dražší?

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Na grafu 10 je vidět, že 55 % firem považuje tyto investice za mnohem finančně náročnější. Příčinou tohoto názoru může být, že společnosti nemají dostatečné informace o návratnosti takových investic. Případně to může být ovlivněno negativní reklamou, kterou na společnosti působí především média. Vyšší pořizovací cena investic je vyvážena nízkonákladovým, šetrnějším, zdravějším fungováním.

Nicméně na následujícím grafu je možné spatřit, že společnosti raději využívají úspornější zařízení a spotřebiče, čímž si trochu protřečí s výsledky grafu předcházejícího.

Graf 11: Používáte ve své společnosti energeticky úspornější zařízení a spotřebiče?

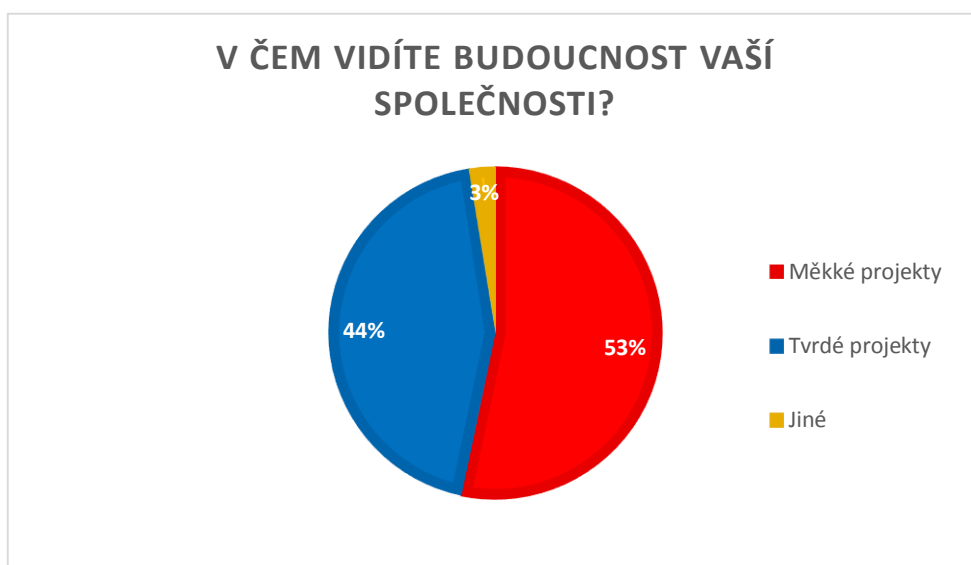

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Je jasné, že lidé raději investují např. do úsporných žárovek, spotřebičů a produktů, které jsou sice dražší, ale mají delší životnost, úsporu energie a zároveň se na ně vztahuje delší záruka. Pravděpodobně ale tento názor již nesdílí s investicemi do zelených projektů s vyšším rozsahem funkčnosti a uplatnění. Příkladem, který je možné uvést, jsou chytré a aktivní stavby domů či kanceláří, kde je možné regulovat teplo, světlo a další aspekty ve srovnání s co největší úsporou a využitím zdrojů. Avšak takovéto stavby jsou mnohem více finančně náročné. Podle mého názoru to vede většinou k upřednostnění normální stavby i přesto, že technologie jsou schopné ušetřit majiteli i několik desítek tisíc na dalších výdajích a v budoucnu obrátit investici ve prospěch podniku.

U otázky s číslem 9 se zobrazují odpovědi respondentů na dotaz týkající se budoucnosti dané společnosti. Každý si mohl vybrat zaškrtnout maximálně 3 pro něj vyhovující odpovědi.

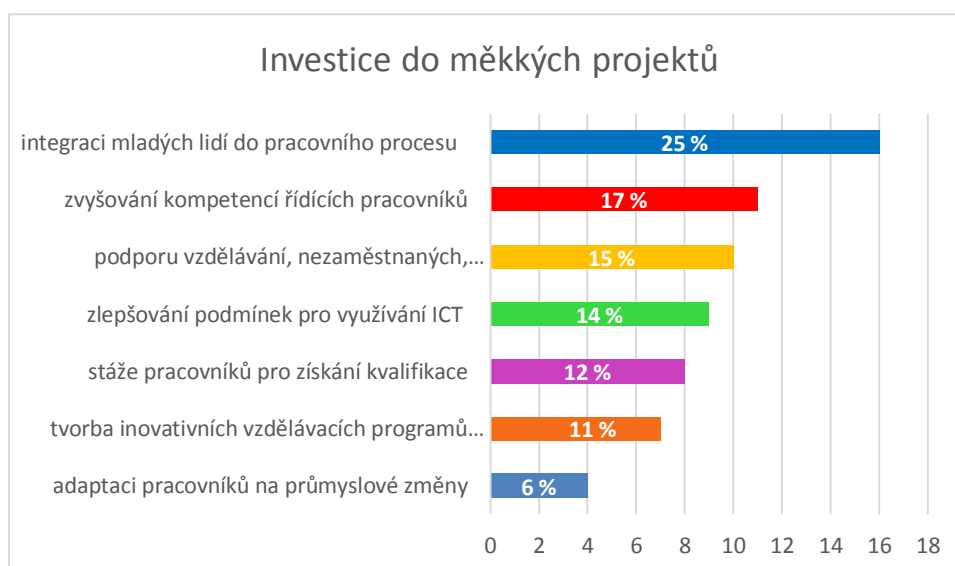
Graf 12: V čem vidíte budoucnost Vaší společnosti?

Zdroj: vlastní zpracování, n = 119

Odpovědi byly rozděleny na měkké a tvrdé investice. Nejvíce procent získaly investice do měkkých projektů, které jsou jak finančně, tak projekčně méně náročné. U měkkých projektů jde především o rozvoj vzdělávání a zlepšení podmínek pracovníků. Naproti tomu tvrdé projekty jsou náročnější a vyžadují mnohem více financí a času na realizaci. Pověštinou tvrdé projekty probíhají na počátku činnosti společnosti, kdy vytváří své zázemí, dále pak při opravách a dalším vývoji, který není slučitelný se stávajícím stavem.

Graf 13: Investice do měkkých projektů

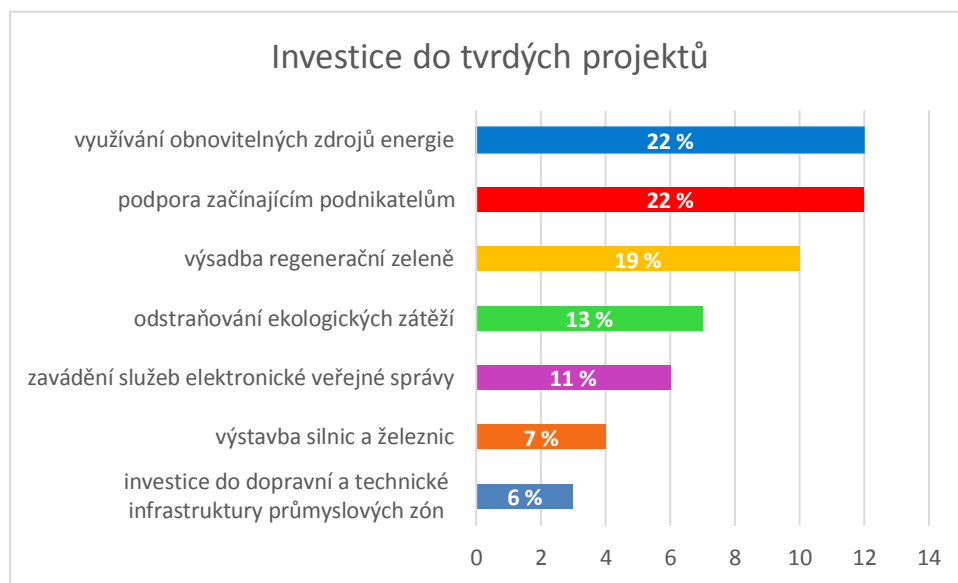
Zdroj: vlastní zpracování, n = 65

Graf 13 zobrazuje odpovědi jednotlivých respondentů. Nejvíce, celých 25 % respondentů, vidí budoucnost v integraci mladých lidí do pracovního procesu, což je pochopitelné, spousta čerstvých absolventů není schopna nalézt zaměstnání a nemají dostatečné

zkušenosti ani odpovídající praxi, která je u většiny pracovních míst vyžadována. Následuje 17% zvyšování kompetencí řídicích pracovníků a 15% podpora vzdělávání, nezaměstnaných a osob se zdravotním postižením.

V případě investic do tvrdých projektů se jedná například o stavby dopravní infrastruktury, rekonstrukce kulturních památek, výsadba zeleně a rozvoj veřejné správy.

Graf 14: Investice do tvrdých projektů

Zdroj: vlastní zpracování, n = 54

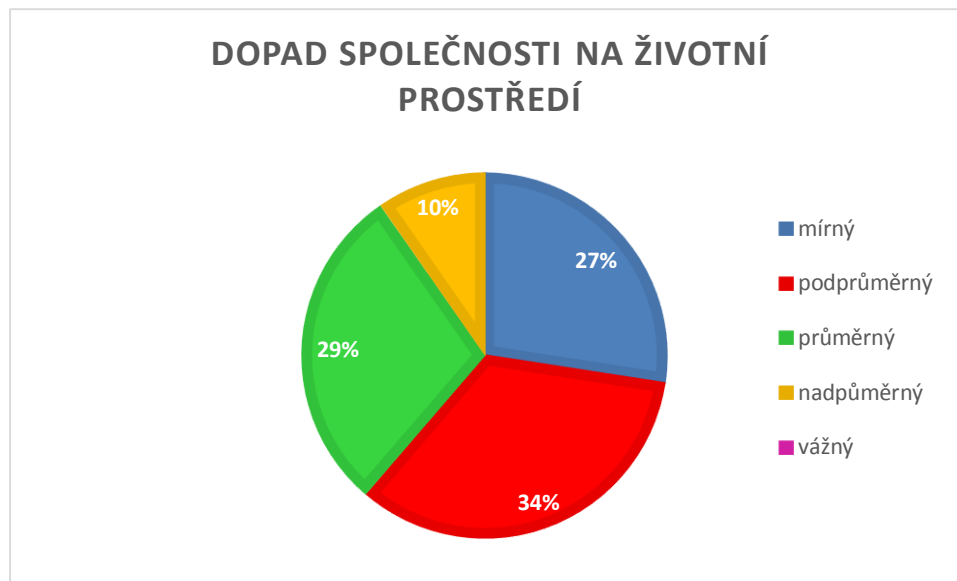
Z celkových 44 % respondentů, kteří si zvolili v budoucnu tvrdé investice, 22 % z nich spatřuje budoucnost své společnosti ve využívání obnovitelných zdrojů energie, dále 22 % v podpoře začínajících podnikatelů a 19 % ve výsadbě regenerační zeleně. Je možné říci, že zde můžeme vidět některé z konceptů Green Economy, obzvláště obnovitelné zdroje energie, výsadbu zeleně i lepší využívání technologií.

Tři respondenti si vybrali možnost zaškrtnutí odpovědi jiné a jejich odpovědi byly následující:

- pokora, osvěta. Až si lidé uvědomí, co produkují a zamyslí se nad tím, pak budeme mít budoucnost.
- maximalizace zisku a snižování nákladů
- poskytování spolehlivých, bezpečných a konkurenceschopných služeb

Následující graf 14 zobrazuje dopad společnosti na životní prostředí.

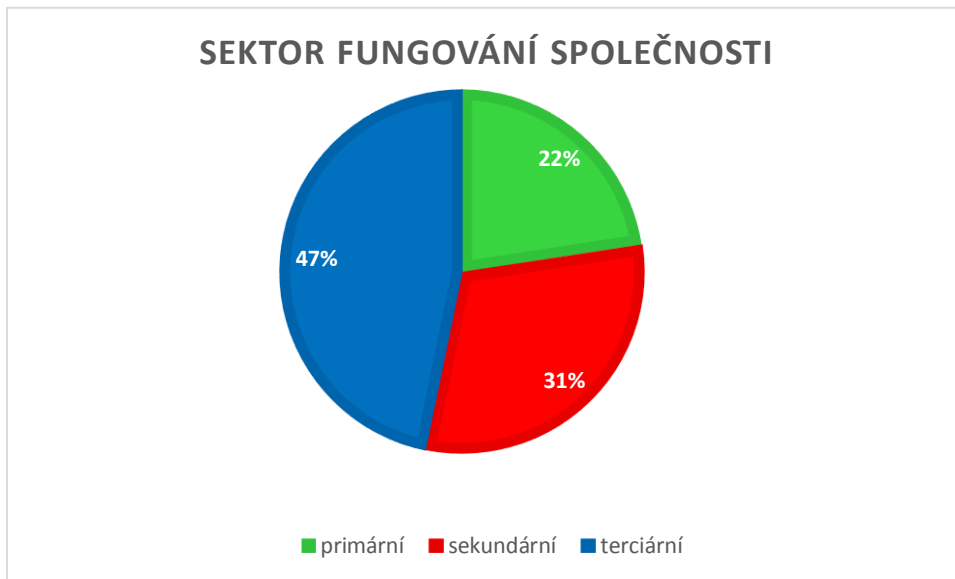
Graf 15: Dopad společnosti na životní prostředí

Více než polovina dotazovaných uvedla dopad své společnosti na životní prostředí jako mírný a podprůměrný což se týkalo především firem a živnostníků ze sektoru služeb. Je to pochopitelné, jelikož zde je dopad na životní prostředí opravdu minimální. Dále následuje průměrný dopad, který je především u menších výrobních podniků či dalších menších zpracovatelských firem, kde je náročnost jak na prostor a vybavení, tak na zpracovávaný materiál a suroviny. To souvisí se spotřebou energií, tvorbou odpadů a dalších negativních aspektů, avšak ne v takovém objemu, aby ekologický dopad byl nadprůměrný či vážný. Do skupiny s nadprůměrným dopadem spadají především společnosti přímo ovlivňující životní prostředí, například velké výrobní a zpracovatelské podniky, stavební firmy a další. Žádná společnost s vážným dopadem na životní prostředí se neúčastnila průzkumu. Je pozitivní, že většina společností u této otázky doplňuje snahu o zmírnění dopadu své činnosti na životní prostředí.

Následující čtyři otázky slouží k rozčlenění jednotlivých respondentů podle sektoru fungování, sídla společnosti, věku a dosaženého vzdělání respondentů.

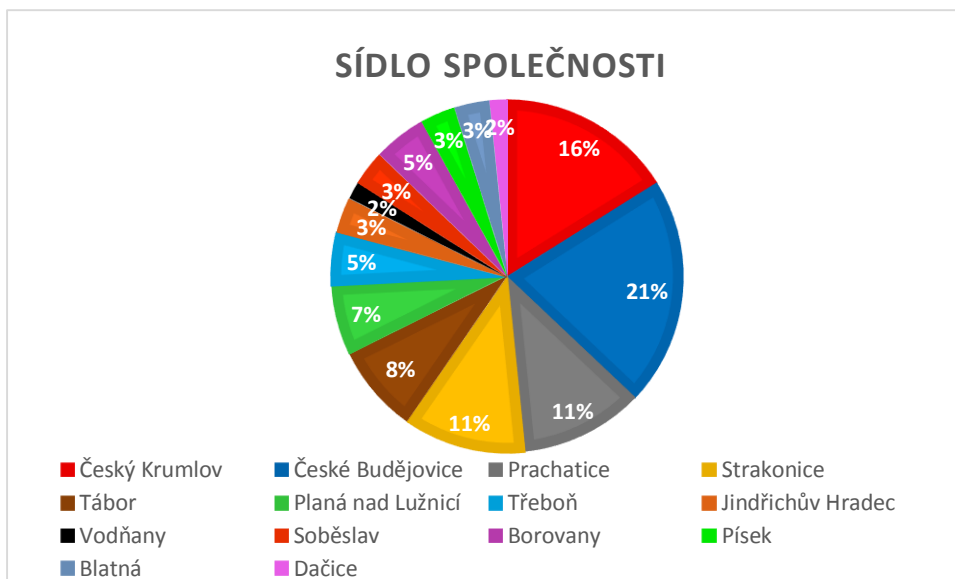
Graf 16: Sektor fungování společnosti

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Nejvíce vrácených dotazníků je ze sektoru terciárního čili služeb, poté sekundárního a na posledním místě je sektor primární.

Graf 17: Sídlo společnosti

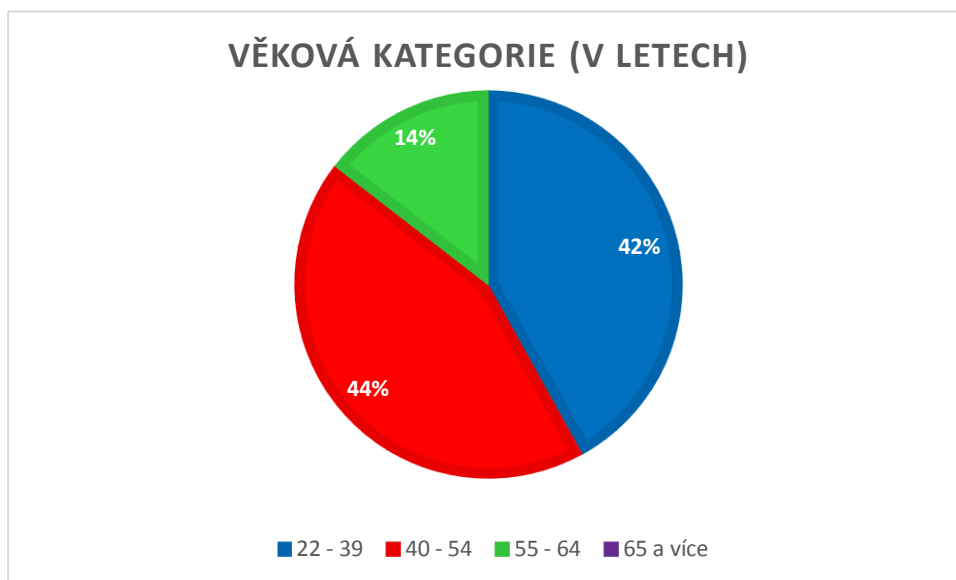

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Na grafu je znázorněný velký rozptyl firem po Jihočeském kraji, díky čemuž nejsou získané informace soustředěné pouze na určité město či malou oblast, ale věrně zobrazují výsledky z takřka celého kraje. Je logické, že nejvíce firem je soustředěno ve větších

městech, avšak menší města jsou zde také zastoupena. Zajímavostí vyplývající z průzkumu je, že odpovědi v dotaznících nejsou příliš odlišné, co se týče sídla společnosti z pohledu velikosti města či místních zdrojů.

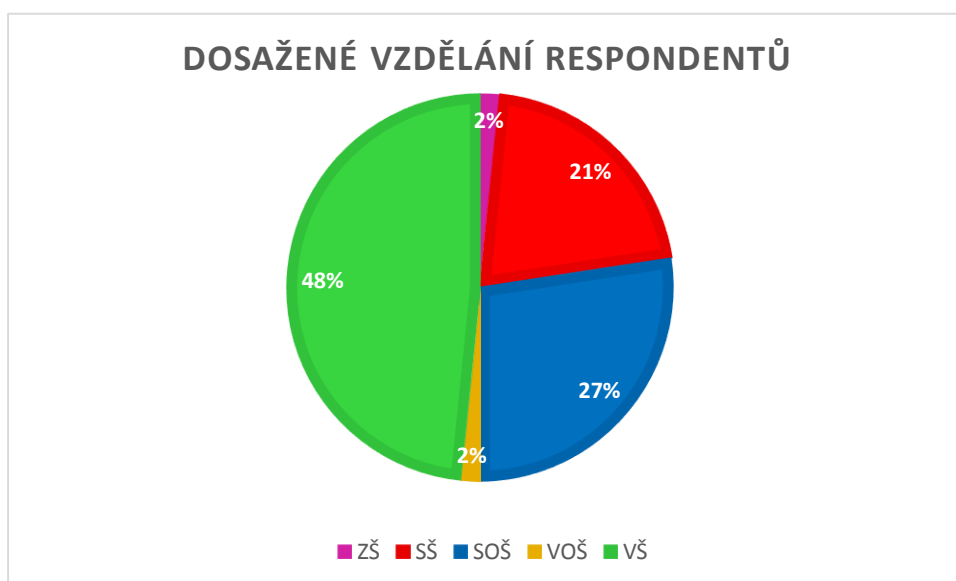
Graf 18: Věková kategorie

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Z hlediska věkového rozdělení se nejvíce dotazovaných zástupců firem nachází v rozmezí mezi 40 – 54 let, tedy přesně 44 %. Jelikož jedním z cílů dotazníku bylo získání odpovědi od ředitelů, vedoucích pracovníků, manažerů a majitelů firem, není tedy překvapením, že nejvíce procent získalo toto věkové rozmezí. Avšak velmi blízko následované věkovou kategorií 22 – 39 let, které dosáhlo 42 %. To považuji za značně dobrý výsledek, jelikož toto věkové rozmezí vyjadřuje, že i hodně mladých lidí může dosáhnout významných výsledků a dokáží se dostat na vysoké pozice ve společnostech. Nejméně zástupců pak ve věku 55 – 64 let (14 %).

Graf 19: Dosažené vzdělání respondentů

Zdroj: vlastní zpracování, n = 62

Nejvyššího dosaženého vzdělání, vysokoškolského, dosáhlo 48 % respondentů, pokud přičteme i 2 % s vyšším odborným vzděláním, dozvíme se, že polovina dotazovaných má vyšší vzdělání, než je středoškolské s maturitou. Tato skutečnost poukazuje na vysokou úroveň vzdělanosti alespoň u dotazovaných subjektů a také na vyšší míru prokázané spolupráce s tvorbou průzkumu, nejspíš díky vlastní zkušenosti ze studia. Dalších 48 % dotazovaných dosáhlo středoškolského vzdělání s maturitou. Raritou v průzkumu byly 2 % respondentů se základní školou.

5 Závěr a diskuse

Z celé diplomové práce je jasné, jak moc by ekonomie byla pouhou početní (matematickou) vědou bez etického či sociálního rozměru. Již po několikáté v práci zmiňuji prolínání těchto dvou pojmů jak v historii obecně, tak v každém jednotlivém případě, který je s tím spojen. Obecně lidem ekonomie připomíná spíše matematiku a jednoduché rovnice s jasným, vždy stejným výsledkem, který je pouze upraven proměnnými, avšak respektujíc konstantní hodnotu při stejných proměnných. Laicky řečeno, stejný příklad má vždy stejný výsledek. Ale tak to není. V této práci se nezaměřuji na matematickou část v ekonomii ani na konstanty či vzorce, nýbrž na ekonomii obohacenou o etický rozměr.

Ekonomie je vymyšlena a stále tvořena lidmi a zase lidé ji ovládají, ať je to prostřednictvím vytváření statků a služeb či jiných nástrojů obohacujících tuto vědu nebo od akademiků, myslitelů a jiných významných lidí, kteří se snaží posunout vývoj této vědy pořád dál.

Přidáním etického rozměru k ekonomii se přesuneme k teoretickému vyjádření ekonomie, jinak řečeno lidské aplikaci ekonomických principů. Příklady propojení etiky a ekonomie můžeme vyzdvihnout třeba ve středověkém Řecku či Římě, kde bylo zákonem vázáno spravedlivé obchodování a další ekonomické nástroje. Ekonomie zde respektovala etické principy a společně přispívaly k rozvoji společnosti i obou vědních disciplín současně. Bohužel z historie také víme, že díky nedokonalosti ekonomických a politických nástrojů etika ustupuje do pozadí v případě chudoby, válek a dalších negativních případů. K největšímu odloučení etiky a ekonomie dochází dle mého názoru v případě ekonomie aplikované v období kapitalismu, kdy jedinec je podporován v maximalizaci statků bez etických omezení, čehož jsme svědky v poslední době. Rozhodně není špatné pěstovat blahobyt jedince či určité společnosti, avšak nesmí to být na úkor jiné skupiny nespravedlivými mechanismy a neetickým způsobem.

Největší moc se vždy v historii nachází v makroekonomických subjektech, které by ve svém ekonomickém jednání zpravidla měly nejvíce dodržovat etické zásady. Je v historii na různých územních celcích mnoho případů nerespektování etiky, avšak výsledek byl a bude vždy negativní. Každý velký subjekt na úrovni státu je nucen udržovat harmonii mezi ekonomikou a etikou, jelikož každé vychýlení vah má v tomto případě fatální následky, které mohou vést až k zastavení vývoje společnosti či jeho degradaci. Nemůžeme zde mluvit o určitém zaměření se na jednotlivce, sociální skupinu či celé společnosti, ale

o určité ekonomické percepci, která ekonomickými nástroji zobrazuje nedostatky a přemíru statků a služeb, které je třeba vyvážit ku prospěchu vývoje za etických předpokladů.

Ke konci teoretické části se věnuji Green Economy a Green Growth. Jedná se o nový směr, který seskupuje a přejímá různé směry jak z ekonomie, tak z ekologie a udržitelnosti životního prostředí. Zde naopak zase dochází k propojení etických principů s těmi ekonomickými. Green Economy je ambiciózní směr, který se snaží zastřešit spojení ekonomie, blahobytu, kvality života, udržitelnosti, ochrany životního prostředí, ekologie a lidské odpovědnosti vůči budoucímu vývoji. Jelikož dochází ke stále většímu čerpání zdrojů, posilování konzumního života a znečišťování celé planety, je potřeba stále více přesouvat ekonomické nástroje nejen k vytváření větších hodnot a silnějšího vývoje, ale také k ochraně stávajících přírodních zdrojů a kvality lidského života. Při dech beroucím tempu, kterým jsme schopni zpracovávat větší a větší množství statků a vytvářet přebytek nepotřebného, zde vyvstává otázka udržitelnosti a znovuoobnovy ztracených a již spotřebovaných částí. Částí, které zajistí užitek nejen na příštích pár let, ale vytvoří mozaiku stejně kvalitního života s obdobnými možnostmi i pro budoucnost a zamezí nedostatku při potřebném množství spotřeby.

Green Economy ovšem v určitých předpokladech vybízí k pochybám. Kromě nešťastného uvedení tohoto směru do povědomí lidí za dob ekonomické krize, kdy rozmachu této vědní disciplíny bránily mnohem aktuálnější a horší skutečnosti, nacházíme některá poněkud sporná témata. Jako vždy se objevují názory, zdali Green Economy neslouží jako podpůrný nástroj k maximalizaci zisku. Stále bude podléhat již fungujícím trhům, kde jsou vždy společnosti usilující o zneužití ku prospěchu zisku. Green Economy se také zaměřuje na státní celky, avšak státy nejsou také neutrálními a vždy stejnými subjekty. Tudíž lze předpokládat vždy jinou aplikaci principů Green Economy. Není ale určeno, do jaké míry je přizpůsobení mechanismů v souladu s Green Economy a kdy už se oddaluje od pravé myšlenky a podstaty. Toto je jen několik příkladů, o jejichž výsledcích se dozvíme až za určité období, kdy budeme moci objektivně zhodnotit aplikaci principů a užitnou hodnotu, jež byla vytvořena.

Praktická část diplomové práce je zaměřena na znalosti a povědomí společností o zmíněném pojmu Green Economy. Pro zjištění těchto potřebných informací jsem použila dotazníkové řešení, jehož součástí byly i rozhovory s majiteli či vysokým managementem společnosti. Dotazníkové řešení probíhalo prostřednictvím odeslání dotazníků emailem a žádostí o sjednání osobního setkání, aby bylo možné propojit výsledky s rozšířeným

názorem respondenta. Celkem zarážející skutečností je počet vyplněných dotazníků, který se rovná 5, 7 % ze všech odeslaných žádostí. Tento výsledek, i po opakovaných alternativních způsobech (sněhová koule, osobní návštěvy), je zklamáním, zvláště z hlediska nemožnosti sestavit reprezentativní soubor. Jsem si vědoma možné systémové chyby tak nízké návratnosti, proto také všechny uvedené závěry považuji spíše za trend, nikoliv za ucelená data, která by se dala generalizovat.

První, co člověku přijde na mysl při zkoumání výsledku, je, že dotazovaní o pojmu Green Economy většinou buď nikdy neslyšeli, nebo o něm nic neví. Je to zvláštní, jelikož průzkum je zaměřen na vyšší management a majitele firem, kde je automatickým předpokladem sledování nových trendů a zdokonalování znalostí, ať již v ekonomice, politice nebo dalších pro společnost důležitých tématech. Pozitivní je, že ti, co kladně odpověděli, měli minimálně základní povědomí o Green Economy a mnohdy se o tento pojem sami aktivně zajímali. Jedním z opakujících se trendů v dotazníku bylo, že více než čtvrtina odpovědí byla vždy negativní. To kromě nezájmu a negativního postoje určitých respondentů lze také vysvětlit zajímavou myšlenkou, která se opakovala při průzkumu. Spousta firem je ze strany státu a EU nucena dodržovat různá nařízení a omezení z pohledu jejich práce k životnímu prostředí. Většina si tedy tento pojem spojí s negativní situací, kterou již mají, a proto přistupují k průzkumu negativně. Na druhou stranu, pokud neznají Green Economy, je pro respondenty mnohem snazší zaujmout vůči tomuto pojmu záporný postoj. Překvapující bylo zjištění, že opravdu většina firem recykluje vyprodukovaný odpad, a to i společnosti ze sektoru služeb, kde je produkce minimální a společnosti nejsou vázány na nařízení. To je velmi pozitivní trend, který se snad bude jen zlepšovat a do budoucna díky tomu lidé budou stejně zodpovědně přistupovat i k další aplikaci principů Green Economy.

Dalším opakovaným vzorcem ve společnosti je užívání energeticky méně náročných spotřebičů, strojů, světel atd. Podle mého názoru je to nejlepší užití Green Economy v praxi, jedná se o oboustranné vítězství. Nejenom že je ulehčeno životnímu prostředí, ale také společnost ušetří na nákladech za energie, tudíž není nutné tyto výrobky nijak propagovat či upřednostňovat. Spotřebitel je sám vyhledává a kupuje. Existuje zde i názor, že tyto modernější spotřebiče jsou dražší než obyčejné, ovšem to je pravdivé pouze ve srovnání s počáteční investicí. Avšak v delším horizontu užití vždy lépe vycházejí šetrnější technologie.

Z šetření vyplývá ještě jedna skutečnost. Spousta firem a společností nevědomě aplikuje principy Green Economy ve fungování svého podnikání a je trochu paradoxní, že i při osvětlení pojmu a zjištění skutečnosti, že jej užívají, kromě překvapení někteří dál odmítali jakékoliv spojení Green Economy s jejich podnikání. Jedním z důvodů odmítání je, že pokud by se podnik angažoval a závazně dodržoval principy Green Economy znamenalo by to pro společnost nutné související náklady např. na školení zaměstnanců, nutné přestavby, nové vybavení apod. Z toho důvodu raději odmítají jakékoliv spojení či její aplikaci. Nevědomost může být způsobena nedostatkem informací a rozhodně slabou propagací. Green Economy naleznou pouze subjekty, které se o tato témata zajímají. Je škoda, že nedochází k většímu přílivu informací ze strany státu či jiných orgánů.

Při porovnání s již provedenými výzkumy v ČR na téma podnikatelé a Green Economy nenajdeme zatím srovnatelná data. Web <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/> shromažďující data v českém sociálně vědním datovém archívu (ČSDA) toto téma explicitně neobsahuje. Určité pro-environmentální trendy lze vyčíst z Mezinárodního programu výzkumů ISSP (International Social Survey Programme). Výzkum ISSP 2010 se zabývá širokou paletou témat týkajících se vnímání životního prostředí, jeho poškozování a ochrany. (Sociologický ústav, 2010) Důležité je, že se výzkum týká jednotlivců, postoje veřejnosti, nikoli podniků jako v našem případě.

Stejná situace je také ve výzkumu Dual citizens, který je zaměřen na The Global Green Economy Index (zkr. GGEI). GGEI měří výkonnost Green Economy v 60 zemích a 70 městech. Tento index je první svého druhu, měření započalo v roce 2010. GGEI je informační nástroj, který poskytuje zemím data o výkonnosti v Green Economy a pomáhá je správně posoudit a vyhodnotit. Index výkonnosti GGEI z roku 2014 je definován 32 základními ukazateli a datovými soubory, každý z nich obsahuje jedno ze čtyř hlavních témat: politika státu & klimatické změny, efektivnost odvětví, trhy & investice, životní prostředí & přírodní kapitál. (Dual Citizen, 2016) Tento index se zaměřuje na státy, tudíž není možné jej použít pro srovnání s mým průzkumem.

Geograficky nejbližší je projekt Green Jobs, který provedl výchozí analýzu stavu a potenciálu zelené ekonomiky v Jihočeském kraji a srovnání se situací v Horním Rakousku. Popisuje strukturu podniků a jejich sociální zázemí z hlediska Green Economy, nikoliv postoje respondentů. Projekt je primárně zaměřen na vzdělávání či podpůrné programy pro zvyšování kvalifikace zaměstnanců v environmentálním pojetí. Zjišťuje nejčastější ekologické problémy, s nimiž se společnost setkává a které oddělení, případně

kdo situaci řeší a jak. (Jihočeská rozvojová, 2013) Chování společností komplexně jako celku ve spojení s Green Economy mapuje projekt pouze okrajově. Bohužel tedy není možné provést adekvátní srovnání.

V úvodu byla položena výzkumná otázka: Mají společnosti povědomí o pojmu Green Economy a řídí se jeho principy? Odpověď z průzkumu vyplývá celkem jasně. Společnosti povědomí o Green Economy spíše nemají. Znají určité části celé koncepce, ale o celém pojmu a jeho fungování většinou informace nemají nebo si pod tímto názvem představují něco jiného. První část otázky dopadla negativně, avšak druhá část naopak vychází pozitivně. Společnosti aplikují principy Green Economy ve svých společnostech a řídí se jimi při rozhodování a fungování, ne vždy jsou principy uplatňovány v celém rozsahu, ale pouze tak, jak je společnost schopna. Z odpovědi můžeme názorně vidět, že Green Economy není vymyšlena nepoužitelně. Díky rozumné koncepci lze v podnikání respektovat její principy i za předpokladu, že společnosti plně neznají celý pojem.

V práci popisuji a hodnotím vývoj ekonomie v průběhu dějin například i s přispěním etického rozměru, avšak vše, co se již psalo a podle čeho jsme se řídili v minulosti, pomohlo celé vědě dostat se na dnešní úroveň. Jak je to u všeho, vždy když si myslíme, že je již dosaženo maxima a vyčerpány možnosti, objeví se nová skutečnost, která změní pohled a kolikrát i celou podstatu prezentace věci, kterou zkoumáme. Od počátku této diplomové práce vidíme zřejmý vývoj, který stále posunuje hranice ekonomického vědění kupředu. Green Economy rozhodně nebude posledním dílčím článkem k dokonalosti a harmonii, o kterou je usilováno. Je to však potřebný posun směrem k dalšímu vývoji. Již je zmiňováno rozdělování a rozměňování vědních disciplín z důvodu jednoduššího a přesnějšího definování. Dle mého názoru v budoucnu nastane doba, kdy bude nutné všechny tyto fragmenty spojit a vytvořit rozsáhlé a ucelené vědění, které bude respektovat všechny okolnosti, směry či jen různé detaily a opět pomůže k dalšímu vývoji ekonomické vědy samo o sobě, ale i dalších témat. Přirovnávám to k rovnici, kde po mnoha staletích konečně znáte všechny proměnné a přesně víte, jak ji správně spočítat. Pak se teprve musíte věnovat výsledkům.

6 Summary

"Ethics and Economics in the Course of Economic Thinking History" is the essay topic of the dissertation. It aims at the description and definition of both terms in the history and it refers to their interactive links and separation in the past. Firstly, both terms are explained and then the most significant representatives and trends are mentioned. Due to their thoughts, ideas and opinions there was a possibility to develop the individual sciences. The theoretical part pays attention to current terms Green Economy and Green Growth which should help to solve the questions of the environment and its saving in the future. Both terms try to find the right solution that would reduce the environmental risks, decrease poverty and support economic growth with the tenable development, and other important topics. The practical part also pays attention to Green Economy. A wide range of societies is questioned about their awareness of the term Green Economy and other things that are connected with it. The survey was made in the South Bohemia region where a big number of societies was addressed.

The result shows that more than a half of respondents is not aware of the term Green Economy at all. However they use and follow Green Economy principles so that they respect and live up to them unknowingly.

Keywords: economics, ethics, Max Weber, Green Economy, Green Growth.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Tištěné:

- AtKisson Group. (2012). *Life Beyond Growth*. Hofheim: Center for Sustainability Transformation.
- Cudlínová, E. (2012). Změny ve stylu ekonomického myšlení - šance pro trvale udržitelný rozvoj společnosti nebo pro zelený ekonomický růst? In *Naše společná přítomnost I* (Vyd. 1., pp. 23 - 34). Praha: Karolinum.
- Cudlínová E., Vávra J., & Lapka M. (2015). *Aplikace zelené ekonomiky v Evropské Unii*. In *Ekonomika v souvislostech* (Vydání první, pp. 55 - 81). Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
- Holman, R. (1999). *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha: C. H. Beck.
- Holman, R. (2011). *Ekonomie* (5. vyd.). V Praze: C. H. Beck.
- Hytha, M. (2010). *Vývoj ekonomického myšlení* (Diplomová práce). Praha: Bankovní institut vysoká škola. Katedra ekonomických a sociálních věd.
- Chráška, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
- Kant, I. (1996). *Kritika praktického rozumu*. Praha: Svoboda
- Jandourek, J. (2012). *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel* (Vyd. 1.). Praha: Grada Publishing.
- Kohák, E. (2006). *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Kvasničková, A. a kol. (1999). *Dějiny ekonomického myšlení: (vybrané kapitoly)* (1. vyd.). Praha: Rego.
- Loužek, M. (2005). *Max Weber: Život a dílo Weberovské interpretace*. Praha: Karolinum.
- Mankiw, N. (1999). *Zásady ekonomie*. Praha: Grada Publishing.
- Newman, J. A., Gayer, A. D & Spencer, M. H. (1954). *Source Readings in Economic Thought*. New York: Norton.

- Pearce, D., Markandya, A., & Barbier, E. (1989). *Blueprint for a Green Economy*. London: Earthscan Publications.
- Schumpeter, J. A. (1986). *History of Economic Analysis*. London: Allen and Unwin.
- Sojka, M. (2010). *Dějiny ekonomických teorií* (Vyd. 1.). Praha: Havlíček Brain Team.
- Šmajš, J., Binka, B., & Rolný, I. (2012). *Etika, ekonomika, příroda* (1. vyd.). Praha: Grada Publishing.
- Thompson, M. (2004). *Přehled etiky* (Vyd. 1.). Praha: Portál.
- Weber, M. (1997). *Autorita, etika a společnost*. Praha: Mladá fronta.
- Weber, M. (1998). *Protestantská etika a duch kapitalismu*. Praha: Oikoymenh.

Elektronické:

- Allen, C., & Clouth, S. (2012). *A Guidebook to the Green Economy. Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development – History, Definitions and a Guide to Recent Publications*. UNDESA. Načteno z <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/GE%20Guidebook.pdf>
- Barbier, F. (2009). *Rethinking the Economic Recovery: A Global Green New Deal*. UNEP. Načteno z <http://www.sustainable-innovations.org/GE/UNEP%20%5B2009%5D%20A%20global%20green%20new%20deal.pdf>
- Dual Citizen. (2016). *Global Green Economy Index*. Načteno z <http://dualcitizeninc.com/global-green-economy-index/>
- Jihočeská rozvojová. (2013). *Projekt Green Jobs*. Načteno z Jihočeská rozvojová: http://www.jihoceskarozvojova.cz/files/jihoceskarozvojova/uploads/files/Projekty/Green%20Jobs/GJ_studie_CZ_final.pdf
- Kanianska, R. (2013). *ZELENÝ RAST A ZELENÁ EKONOMIKA: Zelené iniciativy zamerané na dosiahnutie cieľov trvalo udržateľného rozvoja*. Banská Bystrica. Načteno z <https://www.enviroportal.sk/uploads/files/Zeleny%20rast/ZREANALYZA.pdf>
- Koudelka, P. (2003). *Airborn*. Načteno z Airborn: <http://airborn.webz.cz/weber.html>
- MŽP. (2014). *Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu*. Načteno z Ministerstvo životního prostředí: http://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol
- OECD. (2011). *Towards Green Growth*. OECD Publishing. Načteno z <http://dx.doi.org/10.1787/9789264111318-en>
- Plhoňová, V. (2013). *Etické jednání a společenská odpovědnost*. Načteno z <http://docplayer.cz/899944-Eticke-jednani-a-spolecenska-odpovednost.html>
- Sociologický ústav (Akademie věd ČR). *Životní prostředí (ISSP 2010) - Česká republika [datový soubor] [online]*. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archiv, 2010, DOI 10.14473/ISSP00019
- Sustainable Development. (2014). *Green Growth*. Načteno z <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1447>

- UNDESA, U. N. (2012). *A Guidebook to the Green Economy, Issue 2: exploring green economy principles*. Načteno z https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/743GE%20Guidebook%20-%20-%20Principles_final.pdf
- UNEP. (2009). *Global Green New Deal*. UNEP, 2009. 155 pp. Načteno z http://www.sefalliance.org/fileadmin/media/sefalliance/docs/Resources/Green_Economy/GGND_Final_Report.pdf
- United Nations Environment Programme. (2011). *Towards a Green economy. Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. A synthesis for Policy-makers*. Načteno z http://www.unep.org/greeneconomy/portals/88/documents/ger/GER_synthesis_en.pdf

SEZNAM GRAFŮ, OBRÁZKŮ A TABULEK

Seznam grafů:

Graf 1: Hranice produkčních možností.....	6
Graf 2: Znáte pojem Green Economy?	56
Graf 3: Kde jste se o tomto pojmu dozvěděli?	58
Graf 4: Bude se Vaše společnost o Green Economy zajímat?	59
Graf 5: Aplikujete Green Economy vědomě ve své společnosti?	60
Graf 6: Hraje roli při rozhodování ve Vaší společnosti vliv na životní prostředí?.....	61
Graf 7: Kdy naposledy Vaše společnost investovala do zlepšení životního prostředí?	61
Graf 8: Zvažujete ve své společnosti investice do zelené budoucnosti?	62
Graf 9: Recykluje Vaše společnost odpad?.....	63
Graf 10: Zastáváte názor, že co je ekologické („zelené“) je vždy dražší?.....	63
Graf 11: Používáte ve své společnosti energeticky úspornější zařízení a spotřebiče?	64
Graf 12: V čem vidíte budoucnost Vaší společnosti?	65
Graf 13: Investice do měkkých projektů.....	65
Graf 14: Investice do tvrdých projektů	66
Graf 15: Dopad společnosti na životní prostředí	67
Graf 16: Sektor fungování společnosti	68
Graf 17: Sídlo společnosti.....	68
Graf 18: Věková kategorie	69
Graf 19: Dosažené vzdělání respondentů.....	70

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Koncept zelené ekonomiky v kontextu trvale udržitelného rozvoje	47
Obrázek 2: Příklad sémantického diferenciálu z vypracovaného dotazníku	54

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Ekonomická tabulka.....	14
------------------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dotazník

Příloha 2: Rozhovor s respondentem

Green Economy

Dobrý den,

jmenuji se Nikola Podhorová a jsem studentkou Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Ráda bych Vás požádala o spolupráci při vyplňování tohoto dotazníku, který slouží pro praktický výzkum k mé diplomové práci, při níž se snažím zjistit situaci o povědomí společností o Green Economy. Tento dotazník je anonymní a jeho výsledky budou využity pro účely diplomové práce a výuky na Ekonomické fakultě, nebudou předány statistickému úřadu a ani jiným státním a soukromým institucím. Mnohokrát děkuji za spolupráci a přeji Vám hezký den.

1. Znáte pojem Green Economy?

- Ano
- Ne

1.1.1. Pokud ANO, mohli byste prosím stručně charakterizovat tento pojem?

1.1.2. Pokud ANO, kde jste se o tomto pojmu dozvěděli?

1.1.3. Pokud ANO, když se řekne Green Economy máte ji spojenou s výrazy: (čím blíže označíte políčko k danému výrazu, tím více s ním souhlasíte), příklad:

Dostupné	1	2	3	4	5	Nedostupné
----------	---	---	---	---	---	------------

Levné	1	2	3	4	5	Drahé
Zhoršení	1	2	3	4	5	Zlepšení
Budoucnost	1	2	3	4	5	Minulost
Plytvání	1	2	3	4	5	Šetření energie
Nezatěžující	1	2	3	4	5	Zatěžující životní prostředí
Podporující	1	2	3	4	5	Nepodporující zdraví

1.2. Pokud NE, bude se Vaše společnost o Green Economy zajímat?

- Ano
- Ne

2. Aplikujete Green Economy vědomě ve své společnosti?

- Ano
- Ne

3. Hraje roli při rozhodování ve Vaší společnosti vliv na životní prostředí?

- Ano
- Ne

4. Kdy naposledy Vaše společnost investovala do zlepšení životního prostředí?
(např.: zeleň na parkovišti, solární panely)

- 1 týden – 1 měsíc
- 2 měsíce – 6 měsíců
- 7 měsíců – 1 rok
- déle než před 1 rokem
- nikdy

5. Zvažujete ve své společnosti investice do zelené budoucnosti, zelené technologie?

- Ano
- Ne

6. Recykluje Vaše společnost odpad?

- Ano
- Ne

7. Zastáváte názor, že co je ekologické („zelené“) je vždy dražší?

- Ano
- Ne

8. Používáte ve své společnosti energeticky úspornější zařízení a spotřebiče (např. úsporné žárovky)?

• Ano

• Ne

9. V čem vidíte budoucnost Vaší společnosti? (Zaškrtněte, prosím, celkově maximálně 3 možnosti)

- využívání obnovitelných zdrojů energie
- investice do dopravní a technické infrastruktury průmyslových zón
- odstraňování ekologických zátěží
- výstavba silnic a železnic
- zavádění služeb elektronické veřejné správy
- výsadba regenerační zeleně
- podpora začínajícím podnikatelům
- jiné (jaké)?
- zlepšování podmínek pro využívání ICT
- tvorba inovativních vzdělávacích programů pro zaměstnance
- stáže pracovníků pro získání kvalifikace
- zvyšování kompetencí řídicích pracovníků
- adaptaci pracovníků na průmyslové změny
- podporu vzdělávání, nezaměstnaných, osob se zdravotním postižením
- integraci mladých lidí do pracovního procesu

10. Myslíte si, že dopad Vaší společnosti na životní prostředí je (oznámkujte, prosím, jako ve škole):

- 1 - mírný dopad
- 2 - podprůměrný dopad
- 3 - průměrný dopad
- 4 - nadprůměrný dopad
- 5 - vážný dopad

11. Do jakého sektoru se zařazuje Vaše společnost?

- primární (produkce potravin, těžba surovin)
- sekundární (výroba, průmysl)
- terciární (sektor služeb - obchod, doprava, komunikace, zdravotnictví, vzdělávání, vládní, finanční, pojišťovací, právní služby)

12. V jakém městě sídlí Vaše společnost?

13. Do které věkové kategorie spadáte?

- 22 – 39 let
- 40 – 54 let
- 55 – 64 let
- 65 let a více

14. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

- základní
- střední
- vysokoškolské
- střední odborné
- vyšší odborné

Mnohokrát Vám děkuji za spolupráci. V případě nutnosti mě prosím kontaktujte na emailovou adresu: Podhorova.N@seznam.cz

Green Economy

Dobrý den,

jmenuji se Nikola Podhorová a jsem studentkou Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Ráda bych Vás požádala o spolupráci při vyplňování tohoto dotazníku, který slouží pro praktický výzkum k mé diplomové práci, při níž se snažím zjistit situaci o povědomí společností o Green Economy. Tento dotazník je anonymní a jeho výsledky budou využity pro účely diplomové práce a výuky na Ekonomické fakultě, nebudou předány statistickému úřadu a ani jiným státním a soukromým institucím.

Ráda bych začala otázkou, zdali znáte pojem Green Economy?

Ano, slyšel jsem o tom.

Můžete mi ho prosím stručně charakterizovat?

Představuji si ho jako udržitelné podnikání s ohledem na životní prostředí.

Můžete mi prosím prozradit, kde jste se o tomto pojmu dozvěděl/a?

Probírali jsme to na univerzitě a vzpomínám si, že mě to zaujalo z důvodu jiného pohledu na ekonomiku a udržitelný rozvoj.

Nyní Vás požádám o označení výrazů, se kterými máte Green Economy spojenou?

Můžete si vybírat mezi hodnotami od 1 do 5. Čím blíže označíte políčko k danému výrazu, tím více s ním souhlasíte.

Levné	1	2	3	4	5	Drahé
Zhoršení	1	2	3	4	5	Zlepšení
Budoucnost	1	2	3	4	5	Minulost
Plytvání	1	2	3	4	5	Šetření energie
Nezatěžující	1	2	3	4	5	Zatěžující životní prostředí
Podporující	1	2	3	4	5	Nepodporující zdraví

Aplikujete Green Economy vědomě ve své společnosti?

Ano, pokud to jde, snažíme se šetřit energiemi a využívat trochu těch zelených technologií.

Hraje roli při rozhodování ve Vaší společnosti vliv na životní prostředí?

Určitě hraje. V případě, že se projekt týká životního prostředí, tak velké ano.

***Kdy naposledy Vaše společnost investovala do zlepšení životního prostředí? (např.: ze-
leň na parkovišti, solární panely)***

Pokud si pamatuji správně, tak jsou to cca 4 měsíce. Tudíž to spadá, pod odpověď 2 měsíce – 6 měsíců.

Zvažujete ve své společnosti investice do zelené budoucnosti, zelené technologie?

Prozatím žádné investice neplánujeme, jelikož veškeré zázemí máme plně vybavené. Ale za určitý čas, až budeme řešit změny ve firmě, určitě upřednostníme zelené technologie.

Recykluje Vaše společnost odpad?

Ano, snažíme se recyklovat všechno, co jde v celé společnosti.

Zastáváte názor, že co je ekologické („zelené“) je vždy dražší?

Podle mě ne, kromě lepšího pocitu, že přispíváme k životnímu prostředí se „zelené“ věci vždycky vyplatí. Mají mnohem větší úsporu a celkově vychází vždycky lépe.

Používáte ve své společnosti energeticky úspornější zařízení a spotřebiče (např. úsporné žárovky)

Ano, všechno vybavení je tak rok staré a velmi kvalitní, takže i velmi úsporné.

V čem vidíte budoucnost Vaší společnosti? (Zaškrtněte prosím celkově maximálně 3 možnosti)

Zavádění služeb elektronické veřejné správy, stáže pracovníků pro získávání kvalifikace, integrace mladých lidí do pracovního procesu.

Myslíte si, že dopad Vaší společnosti na životní prostředí je (oznámkujte, prosím, jako ve škole):

2 - podprůměrný dopad

Do jakého sektoru se zařazuje Vaše společnost?

Terciární sektor (sektor služeb - obchod, doprava, komunikace, zdravotnictví, vzdělávání, vládní, finanční, pojišťovací, právní služby)

V jakém městě sídlí Vaše společnost?

České Budějovice

Do které věkové kategorie spadáte?

22 – 39 let

Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

Vysokoškolské